

ОДБРАНА

Специјални
прилог **9**
АРСЕНАЛ

Интервју

Милорад Перић, начелник
Управе за међународну
војну сарадњу

МЕЂУНАРОДНИ ОКВИР ЗА СРПСКУ СЛИКУ

Тема

Партнерство за мир
– Презентациони документ

ПРИВРЖЕНОСТ САРАДЊИ

Они се буде са Србијом

Јована и Срђан

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС, СВАКОГ ДАНА У 06.05

ВАШЕ ПРАВО ДА ЗНАТЕ СВЕ

www.rts.co.yu

GOTOVINSKI KREDITI NA 24 RATE

ZA DANAS:

- ✓ VEŠ MAŠINA
- ✓ UGAONA GARNITURA
- ✓ TV PLAZMA
- KISS ♥

Lepo je znati da neke stvari možete kupiti odmah.

24 osmeha - za 24 rate i ostale najpovoljnije uslove na tržištu:

- Iznos kredita do 1,2 miliona dinara
- Najniža kamatna stopa: nominalna 11,95% i efektivna 14,82%, na godišnjem nivou
- Rok realizacije za samo 48 sati
- Za sve klijente Banke bez žiranata

Ukoliko želite da refinansirate Vaše postojeće kredite ili dug po kreditnim karticama u našoj ili drugim bankama, sigurni smo da će 24 rate za Vas predstavljati pravi izbor.

Kontakt centar: 0700 800 900
e-mail: kontakt.centar@kombank.com
www.kombank.com

KOMERCIJALNA BANKA

Sa nama je lakše

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

"Одбрана" наставља традиције "Ратника", чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар "ОДБРАНА"
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник фрегате,
Душан Глишић, мр Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво), Душан Мариновић,
др Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана),
Сања Савић (интернет)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић,
Миљан Милић, Крсман Милошевић,
др Милан Милошевић, др Александар Мутавић,
Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Будимир М. Поподић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-104; 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576
Прелом 3240-019; 23-583
Дописништво Ниш 018 /509-481; 21-481
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ "Одбрана"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 39

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

"Одбрана" је члан
Европског удружења војних новинара

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Милорад Перић, начелник Управе за
међународну војну сарадњу

МЕЂУНАРОДНИ ОКВИР ЗА СРПСКУ СЛИКУ

8

ДОГАЂАЈИ

Помоћ у гашењу пожара у Грчкој

ВАТРЕНО КРШТЕЊЕ

10

У ФОКУСУ

Војна обавеза

УНИФОРМА ПОНОВО У МОДИ

13

ТЕМА

Партнерство за мир – Презентациони документ

ПРИВРЖЕНОСТ САРАДЊИ

14

ОДБРАНА

Реформа војне полиције

ПРЕДУСЛОВ БЕЗБЕДНОСТИ

22

Завршетак школовања 127.

и 128. класе Војне академије

СТРОЈ ОДВАЖНИХ

26

Новости у војном школству

ВЕРОНАУКА И

У ВОЈНОЈ ГИМНАЗИЈИ

29

ПРИЛОГ

АРСЕНАЛ 9

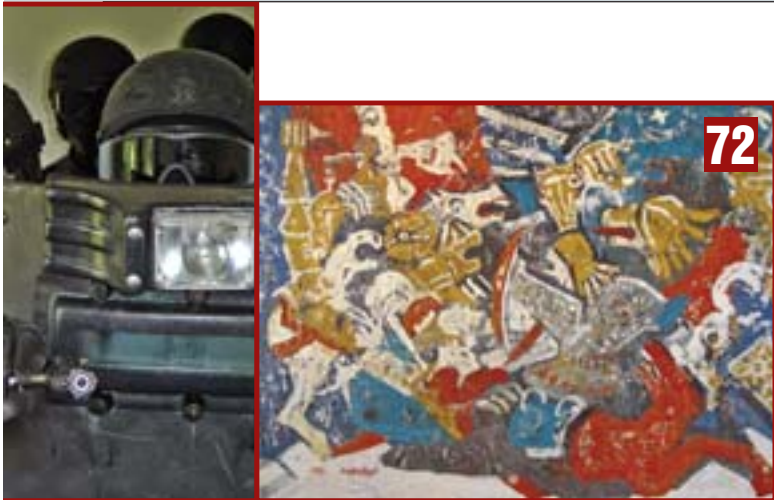
31

ДРУШТВО

Дијагностичко-поликлинички центар ВМА

ЗАКАЗИВАЊЕ ОЛАКШАВА РАД

55

Преквалификација подофицира и цивилних лица
НОВИ ПОЧЕТАК

58

Капетан у пензији пилот Миленко Радосављевић,
носилац почасног позлаћеног летачког знака
**ЛЕТ НА СЛОМЉЕНИМ
КРИЛИМА**

60

Студијско путовање српских пилота
НА НЕБУ АМЕРИКЕ

64

СВЕТ
Репортер „Одбране“ са италијанском бригадом
„Фолгоре“ у мисији УН у Либану
**ТАМПОН-ЗОНА НА
НИЧИЈОЈ ЗЕМЉИ**

66

Ракете Хезболаха у рату са Израелом
ДАЛЕКОМЕТНА ОПАСНОСТ

69

КУЛТУРА
Петар Лубарда
**СЛИКАР КАМЕНА
И СВЕЧАНЕ ТИШИНЕ**

72

ФЕЉТОН
Први балкански рат
САВЕЗНИШТВОМ ДО ПОБЕДЕ

76

СПОРТ
Повратак српских мотоциклиста са пута око света
**ГЛОБУСОМ
НА ДВА ТОЧКА**

81

ПРОМОЦИЈА

Најсвечанији тренутак у каријери једног официра, без сумње, јесте промоција у официрски чин. Од прошле године та свечаност одржава се на платоу испред Дома Народне скупштине Србије, у присуству неколико десетина хиљада грађана и уз директан телевизијски пренос.

Прошлогодишња назнака новог времена и квалитетнијег односа друштва према Војсци потврдила се не само у овој свечаној прилици већ и у чињеници да се одзив регрута на одслужење војног рока у јединицама Војске знатно побољшао. Септембарска генерација забележила је рекорд од готово 99 одсто.

Строј одважних од наредне године употпуниће и девојке, које су ових дана успешно пребродиле све испите на путу до униформе студента Војне академије. Величанствени дефиле Војне академије за четири године биће, дакле, још лепши.

Својеврсна промоција Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије био је и наступ наших пилота на аеромитинзима у Мађарској и Чешкој, где су показали врхунску оспособљеност и указали на расположиве ресурсе за обуку.

Мајор Миодраг Ристић, са својим орлом, освојио је другу награду у Брну, у категорији наступа појединачним авионом, и осветлао образ пилота Војске Србије. За њим су остали пилоти *грипена*, *мигова* и других моћних челичних птица. Ваздухопловци су, дакле, још једном показали да знањем и вештином могу да се носе са својим колегама у свету, те да заслужују модернају технику коју са нестрпљењем очекују.

Јавности су, недавно, представљени и резултати рада Министарства одбране у првих сто дана мандата. На конференцији за новинаре у Влади Србије министар Шутановац је истакао да су оперативне способности Војске Србије знатно повећане, али да је за свеобухватну реформу потребно много више времена.

Као посебно вредна достигнућа у протеклом периоду треба свакако издвојити окончање организацијско-мобилизацијских промене у ВС, и то у рекордном року од свега 13 месеци, израду *Нацрта закона о Војсци и одбрани*, који су изазвали велику пажњу јавности у јавној расправи и, наравно, усвајање *Презентационог документа* за учешће Републике Србије у Програму Партнерство за мир.

Тим документом, који у овом броју, на захтев читалаца, објављујемо у целини, изражена је наша жеља да, на основама непосредне, блиске и дугорочне сарадње и заједничког деловања, градимо односе са чланицама и партнерима Натоа. Остваривање таквог опредељења комплементарно је приступању Европској унији, као једном од циљева које је Србија себи поставила.

МИНИСТАР ШУТАНОВАЦ ПРИМИО МИНИСТРА ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ЦРНЕ ГОРЕ

Министар одбране у Влади Републике Србије Драган Шутановац разговарао је 7. септембра у Београду са министром иностраних послова Црне Горе Миланом Рођеном.

Шутановац је изразио наду да ће сва отворена питања између

Србије и Црне Горе бити превазиђена. Он је нагласио спремност Министарства одбране за сарадњу две земље у области одбране, посебно у области образовања и школовања официра из Црне Горе на Војној академији и у Школи националне одбране у Србији.

Министар Рођен је Шутановцу пренео позив министра одбране Црне Горе да посети њихову земљу. Он је нагласио да сукоб са владиком Филаретом не одсликава однос Црне Горе са Србијом, Српском православном црквом нити са владиком Филаретом, за кога је рекао да је имао добар однос са властима Црне Горе.

Саговорници су истакли намере Србије и Црне Горе да се окрену будућности и изградњи најбољих могућих суседских односа. ■

ПОМОЋНИК МИНИСТРА ОДБРАНЕ У НОРВЕШКОЈ

Помоћник министра одбране за политику одбране мр Душан Спасојевић, са делегацијом Министарства одбране, боравио је недавно у дводневnoj посети Краљевини Норвешкој, где се састао са замеником министра одбране Еспенем Бартолом Еидеом и директором Сектора за политику одбране Свеином Ефјестадамом.

Током посете потврђена је спремност Норвешке да настави са пружањем подршке Србији у реформи сектора одбране и даљем активном учешћу у Програму Партнерство за мир. Разматране су и могућности учешћа припадника Министарства одбране и Војске Србије у оквиру норвешког контингента у мировним операцијама УН. ■

САРАДЊА СРБИЈЕ И ЧЕШКЕ

Помоћник министра одбране Душан Спасојевић разговарао је прошлог уторка у Београду са помоћником министра иностраних послова Чешке Републике Ханом Хубачковом. Састанку је присуствовао и чешки амбасадор у Београду Иван Јестраб.

Тема састанка била је сарадња Чешке и

Србије у оквиру Програма Партнерство за мир и политичко-безбедносна ситуација у региону.

Чешка страна исказала је спремност да помогне Србији у процесу реформе система одбране и у активностима у оквиру Партнерства за мир, а истакнута је и спремност за помоћ Србији да се што пре нађе на *Белој шенгенској листи*. ■

КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА НОВИНАРЕ ПОВОДОМ

ПОВЕЋАНЕ ОПЕРАТИВНЕ СПОСОБНОСТИ ВОЈСКЕ

Министар одбране Драган Шутановац рекао је да су оперативне способности Војске Србије знатно увећане, али да је за свеобухватну реформу потребно много више времена

На конференцији за новинаре поводом сто дана рада Министарства одбране, министар одбране Драган Шутановац сумирао је, 6. септембра у Влади Србије, резултате рада Министарства и најавио приоритете за наредни период. Конференцији су присуствовали и државни секретари Игор Јовичић, Александар Мишчевић и Зоран Јефтић.

Шутановац је рекао да је у Министарству затекао тешко стање, како је навео, посебно због недостатка законске регулативе, будући да је Србија, након распада државне заједнице СЦГ, а после готово сто година – добила своју војску.

У првих 15 дана после доласка новог тима у Министарство одбране, подсетио је министар, урађен је *Презентациони документ*, који је Влада усвојила у јулу, а 5. септембра званично је предат у седиште НАТО у Бриселу.

УНАПРЕЂЕЊЕ ВОЈНЕ САРАДЊЕ СРБИЈЕ И САД

Министар одбране Драган Шутановац разговарао је 30. августа са сенатором америчке државе Оклахома Џејмсом Инхофом, чланом комитета оружаних снага САД.

Говорећи о могућем проширењу војне сарадње Србије и САД, саговорници су се сагласили да ће један од приоритета бити школовање и усавршавање српских официра у САД, што је омогућено међународним програмом ИМЕТ.

Обе стране су закључиле да добра сарадња између оружаних снага Србије и САД доприноси унапређењу укупних односа између две државе.

Разговору је присуствовао начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош.

СТО ДАНА РАДА МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ

Министарство одбране привело је крају *Предлоге закона о одбрани и Војсци*, урађени су нацрти других нормативно-правних аката – *Стратегијског прегледа одбране, Стратегије националне безбедности и Стратегије одбране*, а тренутно је у процедури у Влади *Уредба о измени уредбе о цивилном служењу војног рока*, прецизирао је Шутановац.

После првих сто дана рада министар је оценио да су оперативне способности Војске Србије знатно увећане, али да је за свеобухватну реформу потребно много више времена. Он је подсетио да су успешно спроведене организацијско-мобилизацијске промене у ВС, да су трајале свега 13 месеци, те да су урађене по стандардима НАТОа.

Шутановац је изразио задовољство великим одзивом регрута.

– У јуну је то била добра вест, а сада је већ имамо веома добар одзив регрута. Можемо слободно рећи да се поверење у Војску враћа – рекао је министар том приликом и нагласио да је одзив септембарске класе **98,2** посто.

Са Министарством за рад и социјалну политику, рекао је министар, ради се на пројекту реформе пензионог и здравственог система, у Министарству одбране у изради је озбиљан преглед реформе војнодоходовних установа, а припрема се и реорганизација Министарства, што ће бити један од веома битних делова реформе система одбране. У наредном периоду пажња ће бити посвећена и решавању проблема војнодоходовних установа, раду на стратегијским и доктринарним документима и формирању заједничке радне групе са МУП-ом како би се омогућило ефикасно управљање ресурсима у ванредним ситуацијама, најавио је министар Шутановац.

Шутановац је, такође, најавио да ће МО за следећу годину кандидовати три пројекта за добијање средстава из Националног инвестиционог плана, за наставак ремонта војне авијације, конверзију аеродрома у Батајници и Лађевцима и наставак, односно завршетак базе Цепотина.

Ускоро ће, обећао је министар, бити подигнут споменик војницима који су погинули у бомбардовању НАТОа 1999. године код болнице „Драгиша Мишовић“ на Дедињу.

Коментаришући став неких политичара да Србија не треба да уђе у НАТО, Шутановац је истакао да је Алијанса та која треба да позове неку земљу у чланство, па тек онда да неко одговори да ли то жели. Он је рекао да му ни политички нису јасне такве изјаве, нагласивши да се залаже за потписивање безбедносног споразума, који Влада до сада није усвојила уз образложење да немамо закон о заштити тајних података.

– По мом мишљењу та аргументација не стоји, јер ми без тог закона сарађујемо и у оквиру Интерпола. Чуди ме да нико од политичара који су против уласка у НАТО не заговара иступање из Интерпола – рекао је министар.

Коментаришући изјаве државног секретара Министарства за Косово и Метохију о слању војске на Косово, министар је рекао да је фасциниран чињеницом да поједини функционери Владе имају толико времена да се баве ресором који није њихов.

– Оно што би за мене било најлогичније јесте да од господина Проковића чујем предлог да се Министарство за Косово и Метохију измести на Косово и Метохију – рекао је министар Шутановац. ■

ПРИЈЕМ МИНИСТРА ОДБРАНЕ ИРАКА

Министар одбране Републике Србије Драган Шутановац разговарао је 3. септембра са министром одбране Републике Ирак Абдулом Кадиром Мохамедом Јасимом Обеиди ал-Мифарцијем, приликом његове званичне посете Србији, о билатералној војној сарадњи две земље.

Том су приликом министри одбране Србије и Ирака потписали писмо о намерама о сарадњи у области одбране. ■

ГЕНЕРАЛ ПОНОШ У ПОСЕТИ МАКЕДОНИЈИ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош приликом недавне дводневне посете Македонији састао се са министром одбране Македоније Лазаром Еленовским и начелником Генералштаба Армије Македоније генерал-потпуковником Мирославом Стојановским.

Те сусрете оценио је као обострано корисне: „Установили смо да постоји неколико области у којима можемо да унапредимо нашу сарадњу. За нас је веома занимљиво искуство које је македонска армија стекла учешћем у мировним операцијама и у програмима Партнерства за мир, исто као и искуства у трансформацији војске“.

Генерал Понош је оценио да би у процесу сарадње наша војска македонској могла да понуди капацитете Војне академије, те да „постоји занимање македонске стране да припадници њене Армије учествују у међународним курсевима које организује Центар за мировне операције Војске Србије“.

Македонска страна, како је истакао, заинтересована је и за сарадњу у војномедицинској области, те за капацитети које имамо у области науке, здравства и образовања. ■

НАЧЕЛНИК ГЕНЕРАЛШТАБА У ТУРСКОЈ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош боравио је прошле недеље у билатералној посети Оружаним снагама Турске.

Генерал Понош је разговарао са начелником Генералштаба Оружаних снага Турске генералом Јашаром Бујуканитом. Био је то први сусрет начелника генералштаба војске наше земље и Турске.

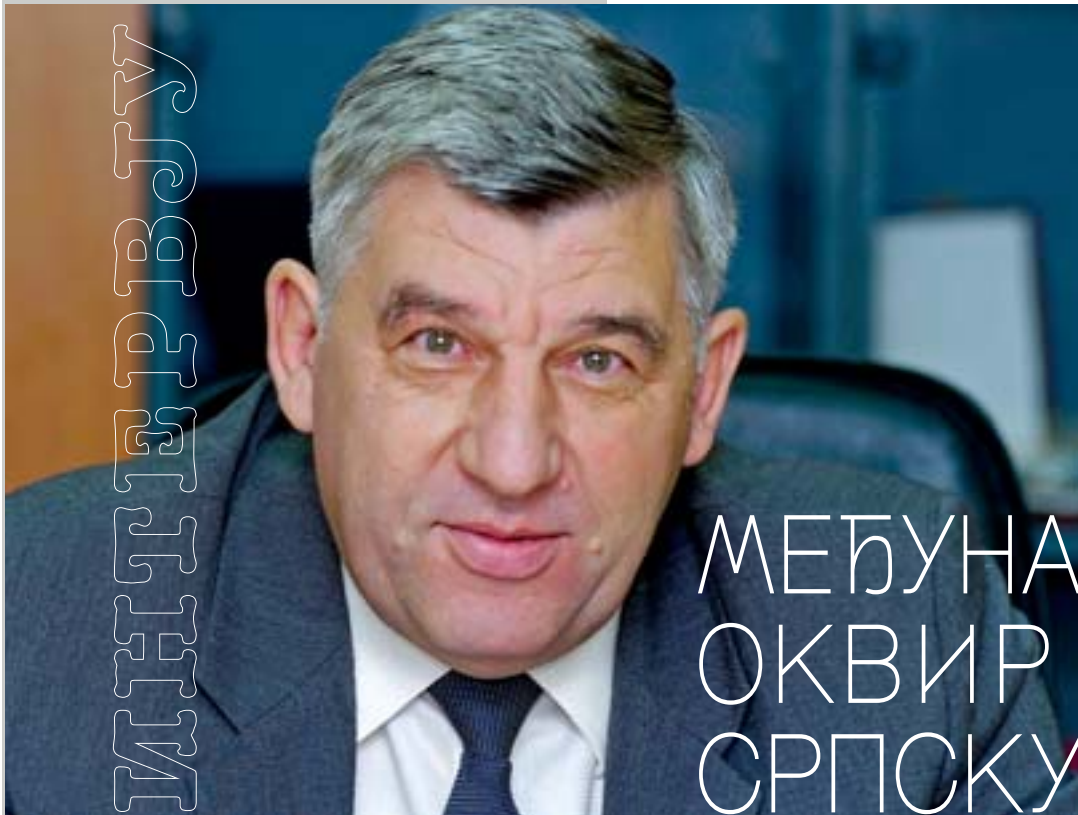
У телефонској изјави агенцији „Бета“ из Анкаре, начелник Генералштаба Војске Србије је рекао да је Турска веома заинтересована за стање безбедности у региону због тога што има око 700 војника у контингенту Кфора на Косову и Метохији.

Генерал Понош је додао да је са турским колегом разговарао о унапређењу сарадње, јер Турска, после САД, има другу најбројнију војску у НАТОу и веома је ангажована у мировним мисијама.

Понош је похвалио капацитете које Турска поседује у области војне обуке и образовања и додао да је Војска Србије заинтересована за унапређење сарадње у оквиру Програма Партнерство за мир, али и за искуства из процеса техничке модернизације, који турска армија интензивно спроводи већ дужи период.

Он је подсетио да Турска и Србија имају два војна споразума, али да постоји жеља да и пре усвајања неког свеобухватнијег споразума почне сарадња на експертском нивоу.

Генерал Понош је посетио и Команду за обуку и Команду специјалних снага турске војске. ■

МИЛОРАД ПЕРИЋ,
НАЧЕЛНИК УПРАВЕ
ЗА МЕЂУНАРОДНУ
ВОЈНУ САРАДЊУ

МЕЂУНАРОДНИ ОКВИР ЗА СРПСКУ СЛИКУ

Сарадња у области одбране једна је од оних функција Министарства одбране, која у савременом безбедносном окружењу све више добија на значају. Даљи развој савременог друштва претвара мир и безбедност у опште добро и заједничку одговорност свих међународних субјеката. Због тога сарадња и узајамност деловања постају све потребније у обликовању међународне, али и националне безбедности.

Непосредни повод за разговор са Милорадом Перићем, начелником Управе за међународну војну сарадњу Сектора за политику одбране Министарства одбране јесте нови корак који је Србија учинила у оквиру Партнерства за мир – представљање Презентационог документа, у чијој је изради учествовала и његова Управа. Сусрет са господином Перићем, човеком са богатим дипломатским и војним искуством, искористили смо и за покретање других тема из области међународне војне сарадње.

Међународна сарадња у области одбране једна је од оних функција Министарства одбране, која у савременом безбедносном окружењу све више добија на значају. Чак се данас третира као једна од најзначајнијих. На који се начин међународна сарадња остварује?

– Та врста сарадње реализује се планирањем и организовањем билатералних и мултилатералних активности, преговорањем за учешће представника Министарства одбране у регионалним и другим безбедносним иницијативама; учешћем представника МО на међународним конференцијама, симпозијумима и семинарима; сарадњом у области контроле наоружања; школовањем и усавршавањем припадника МО у иностранству, али и школовањем и усавршавањем представника страних партнера у Републици Србији. Остварује се и међународном војноекономском сарадњом у координацији са другим организацијским јединицама Министарства одбране и јавних предузећа у Републици Србији, као и усаглашавањем и закључивањем међународних споразума о сарадњи у области одбране.

Сарадња се остварује у директној комуникацији са страним војним представницима, страним дипломатским мисијама и невладиним организацијама у Београду, односно преко изасланстава одбране Републике Србије у иностранству, и у сарадњи са Министарством спољних послова са нашим дипломатско-конзуларним представништвима у земљама где Република Србија нема отворена изасланства одбране.

Јачање националне безбедности Републике Србије уз сарадњу и партнерство са системима одбране других земаља и међународних организација, свакако је један од најважнијих циљева који се остварују међународном сарадњом у области одбране. Који су остали?

– Главни циљеви међународне сарадње у области одбране, поред наведеног, јесу и развој интероперабилности са партнерским земљама ради ефикасног учешћа Републике Србије у сарадњи у сектору безбедности, те достизање савремених стандарда, изградња поверења, безбедности и стабилности у региону кроз унапређење сарадње у области одбране, ширење могућности за повратак војне индустрије Републике Србије на светско тржиште наоружања и војне опреме и за приступ новим технологијама, али и међународна подршка реформи система одбране.

До данас је остварена билатерална сарадња са више од 40 држава и мултилатерална сарадња са најзначајнијим међународним организацијама, у оквиру више регионалних иницијатива. Са страним партнерима имамо закључен 21 споразум о сарадњи у области одбране и 45 административних споразума о конкретним областима сарадње.

Програм Партнерство за мир јесте најзначајнија програмска иницијатива НАТОа усмерена на јачање поверења и сарадње између земаља чланица тог савеза и других земаља у Евроатлантској регији ради развијања и јачања безбедности и стабилности. Шта то партнерство значи – или може да значи – за нашу земљу?

– Учесће у Партнерству представља израз заједничког уверења да се безбедност и стабилност у регији могу остварити само уз сарадњу и заједничку акцију на основама сарадње у безбедности – кооперативне безбедности. Партнерство се заснива на заштити, унапређењу и очувању основних слобода и људских права, правде и мира – кроз демократију. На тим заједничким вредностима почивају и Савет Европе и Европска унија. Својим приступањем држава потврђује да испуњава основне обавезе које проистичу из Повеље УН и принципа Универзалне декларације о људским правима. Такође, обавезује се да ће се уздржати од претњи или употребе силе против територијалног интегритета или политичке независности било које државе, да ће поштовати постојеће границе и проблеме решавати мирним средствима. Држава тиме још једном потврђује своју приврженост *Завршном документу из Хелсинкија* и свим накнадним документима Оебса, али и поштовању задатака и обавеза које је преузела у области контроле наоружања.

Партнерство државама нуди могућност да учествују у различитим областима сарадње, укључујући помоћ у подршци демократске контроле снага одбране, борбу против тероризма, развијање интероперабилности и планирање у случају природних катастрофа. Свака држава бира оне активности које су у складу са њеним сопственим циљевима, датим у Презентационом документу. На основу тога израђује се двогодишњи Индивидуални програм партнерства. У чланство су до сада примљене све земље Евроатлантске регије. У вези са тим, и све остале земље региона југоисточне Европе су или чланице Програма које теже чланству у НАТОу, или су већ чланице Савеза. Чланство у Програму и Европској унији није формално међусобно условљено, али је компатибилно. НАТО и ЕУ имају исте системе вредности, стандарде и процедуре. Конципирање Европске безбедносне и одбрамбене политике базирано је на основама НАТОа.

Партнерство нуди реалну могућност да се ојача и унапреди национална безбедност земље, а тиме убрза и њен економски преображај. Све ово доводи до стварања стабилног окружења и унапређења сарадње и веза у региону у правцу постизања трајне стабилности. Управо за развој заједничких механизма за супротстављање регионалним изазовима, ризицима и претњама, ПЗМ представља незаобилазан оквир. Започете реформе система одбране Републике Србије неминовно доприносе убрзавању процеса учешћа у Партнерству за мир и помажу ефикаснијем прилагођавању општеприхваћеним принципима демократске контроле оружаних снага и јачању спремности земље да одговори на савремене безбедносне изазове, ризике и претње у земљи и окружењу.

Често се мисли да је само Министарство одбране сарађивало са НАТОом кроз ПЗМ. То, међутим, није истина. Како изгледа досадашње учешће осталих министарстава и агенција Републике Србије у тој сарадњи?

– Министарство спољних послова Републике Србије задужено је за међуресорну координацију активности надлежних министарстава у Републици Србији. Поред Министарства спољних послова и Министарства одбране, у ПЗМ сарађују директно или посредно и друга министарства и агенције Републике Србије.

Понекад се губи из вида да МО сарађује и са другим државама. Мислим ту на државе које нису чланице Алијансе.

– Поред сарадње са државама чланицама ПЗМ и НАТОом, Министарство одбране Републике Србије приоритетно ради на унапређењу сарадње са државама региона, што је веома значајно за унапређење односа на просторима бивше СФРЈ. Са свим држава-

ма региона сарадња се остварује кроз усаглашене планове билатералне војне сарадње и тежишно, кроз размену искустава из њиховог учешћа у ПЗМ, школовању и обуци и одржавању континуитета кроз посете на високом нивоу (посете МО и НГШ).

Успоставили смо сарадњу са Руском Федерацијом и НР Кином, значајним партнерима. Са Руском Федерацијом сарадња је интензивирана током 2006. године. Активности које ће се реализовати на основу потписаног Плана билатералне војне сарадње за 2007. годину су из области обуке и школовања, војномедицинске сарадње, хуманитарног размирирања и медија. До краја године очекујемо да ће се потписати *Меморандум о школовању* између министарстава одбране наше две земље, који ће омогућити школовање и усавршавање припадника Министарства одбране и Војске Србије у престижним војношколским установама Руске Федерације.

Сарадња са НР Кином већ неколико година има узлазни ток, посебно у области међуармијске сарадње. Одржан је и континуитет посета високог нивоа – начелник ГШ ВС посетио је НР Кину током јуна ове, а узвратну посету очекујемо идуће године. Досадашње активности билатералне војне сарадње остварене су у областима обуке и школовања, војномедицинске сарадње и размене искустава у ванредним ситуацијама. Од 17. септембра 2007. један припадник Народноослободилачке Армије Кине отпочеће учење српског језика и у школској 2008/2009. години наставиће школовање на Командно-штабном усавршавању у Војној академији. У оквиру редовне размене медицинског особља, два припадника НОАК биће на једномесечном усавршавању на Војномедицинској академији. Уз то, Министарство одбране улаже напоре како би интензивирало војнокономску сарадњу са традиционалним партнерима, државама Северне Африке, Блиског истока и Азије, где у сарадњи са одбрамбеном индустријом Републике Србије бележи значајне резултате.

Према једној од теорија међународних односа, мир и безбедност су опште добро. Шта Ви, као човек са значајним дипломатским и војним искуством, на то кажете?

– Даљи развој савременог друштва заиста претвара мир и безбедност у опште добро и заједничку одговорност свих међународних субјеката. Карактер међународних односа је такав да ниједна земља на њих не може одговорити самостално. Сарадња и узајамност деловања постају све потребније у обликовању међународне, али и националне безбедности. Програм Партнерство за мир, билатерална сарадња, али и остале иницијативе и процеси сарадње у безбедности у региону, евроатлантској регији и шире, без сумње томе знатно доприносе.

Управа за међународну војну сарадњу Сектора за политику одбране Министарства одбране, у сарадњи са Генералном дирекцијом за НАТО и послове одбране Министарства спољних послова Републике Србије и НАТОа, организовала је 11. и 12. септембра обуку у коришћењу програмског пакета и електронске базе података. О чему је, заправо, реч?

– Обука у коришћењу програмског пакета и електронске базе података e-PRIME система (Education – Partnership Real – Time Information Management and Exchange System – Информациони систем Партнерства за управљање, размену и образовање у реалном времену) одржана је за више од 40 представника Босне и Херцеговине, Црне Горе, Министарства одбране Републике Србије и Генералштаба ВС, Министарства спољних послова и Министарства унутрашњих послова, те осталих ресорних министарстава и агенција Републике Србије и Војне канцеларије НАТОа за везу у Београду. То је прва активност такве врсте у земљи од приступања Републике Србије у ПЗМ, а према броју учесника који похађају такав курс, она је и најбројнија. Прихватањем организације те активности ПЗМ, Република Србија још једном доказује своју приврженост регионалној сарадњи са новим чланицама ПЗМ, Босном и Херцеговином и Црном Гором. Представници Републике Србије који похађају курс о коришћењу e-PRIME система, учествоваће и у непосредној изради Индивидуалног програма Партнерства и координацији свих осталих активности у оквиру Републике Србије у вези са Партнерством за мир. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимки Г. СТАНКОВИЋ

ПОМОЋ У ГАШЕЊУ ПОЖАРА У ГРЧКОЈ ВАТРЕНО КРШТЕЊЕ

Србија је реаговала неувичајено брзо – од иницијалног позива за помоћ у гашењу пожара, до упућивања српског тима у Грчку, прошло је тек нешто више од 48 сати.

Потпуковник Дарко Перишић

Осле избијања пожара у Грчкој, амбасада те земље у Београду упутила је, преко Министарства одбране, апел Влади Републике Србије за помоћ у заустављању катастрофе. Министарство је брзо одговорило на позив и након сагледавања сопствених могућности ступило у контакт са директором Привредне авијације ЈАТ-а Слободаном Мишковићем. Договорено је да се у Грчку пошаље шест авиона типа *дромадер* и један Ан-2, који се код нас чешће користе за запрашивање комараца и усева на пољопривредним површинама, али се подједнако успешно могу користити и за гашење пожара.

Србија је пошла у помоћ са оним шта има – ограничена техником, али богата добром вољом да бар делимично узврати онима који су јој у многим тешким тренуцима помогли.

Пилоти и механичари на Пелопонез су се упутили *дромадерима*; други део екипе, у коме су били помоћник министра одбране за политику одбране мр Душан Спасојевић, господин Слободан Мишковић, потпуковник Дарко Перишић и мајор Ђорђе Петровић, стигли су у Грчку комерцијалним летом. У Грчкој је договорено да српска екипа буде упућена на аеродром Епиталион на западној обали Пелопонеза – једну од 10 база на којима је распоређена флота *дромадера*.

Екипу из Србије на аеродрому је дочекао његов командант пуковник Теодор Јанакуљас, који је био изванредан домаћин у наредних 10 дана. Већ сутрадан после доласка, српски пилоти Јон Кадаријан, Милутин Радивојевић, Радован Николић, Жарко Степанов, Мирослав Вијук, Ненад Чесник, Здравко Лукић и Вукалица Михаиловић, „убачени су у ватру“ – полетели су на прво гашење и тог 29. августа подигли се још 15 пута на пожаришта у зони своје одговорности. Никада пре ти пилоти нису учествовали у гашењу пожара; зато су најпре били у саставу групе коју су предводили грчки пилоти, професионално обучени за тај задатак. Пошто је сагледао особености рејона дејства, српски тим је често и самостално одлазио на задатак. А да у ваздуху протекне све како треба, бринула се екипа механича-

ра: Никола Станков, Јуриј Власов, Драган Антић, Ненад Пртљага, Предраг Зец и Горан Кричак.

Премда без искуства у гашењу пожара, српски је тим за седам летачких дана направио 283 лета, 146 часова провео у ваздуху, бацио 430 тона воде на ватру и од ватрене стихије, која је стигла до првих кућа, спасио село Куруња. Сачуван је и локалитет древне Олимпије, као и национални парк Фоли. Били су то задаци готово равни борбеним – летело се на екстремно ниским висинама, у изузетно неповољним условима – на високим температурама и кроз дим који је опасно смањивао видљивост.

– Сlike пожара које смо видели пре одласка у Грчку биле су драматичне, али ни упола тако страшне као оне на терену. Неки предели су изгледали готово апокалиптично. Видели смо обронке брда потпуно огољене и обелеле до усијања. Нестала су цела села. Били су то призори који вас остављају немим. Са друге, оне лепше стране, ово искуство је учврстило традиционално добре везе наша два народа – испричао нам је потпуковник Дарко Перишић, тих дана задужен за координацију српског тима са грчком страном.

Само гашење пожара у Грчкој био је први практични пример учествовања наше земље у активностима које су у духу Партнерства за мир на регионалном нивоу. ■ Снежана ЂОКИЋ

ДОЧЕК СРПСКИХ ПИЛОТА

Министар одбране Србије Драган Шутановац и грчки амбасадор Кростос Панагопулос дочекали су на аеродрому у Лисичјем јарку пилоте и техничаре ЈАТ-а који су учествовали у гашењу пожара у Грчкој. Акција је спроведена на молбу грчког Министарства одбране, рекао је Шутановац, и захвалио ЈАТ-у и представницима Министарства одбране наше земље, који су несребично помогли братском грчком народу.

Министар је новинарима рекао да и њега занима због чега авиони ЈАТ-а нису коришћени за гашење пожара у Србији, али је додао да Министарство одбране Србије није било носилац тог посла.

Данас се затвара још једна сјајна страница у историји односа два народа, изјавио је амбасадор Грчке, и захвалио свима који су учествовали у том хуманом чину:

– У протеклих десетак дана српски пилоти и техничари постигли су изванредне резултате у гашењу пожара. Грци су дирнути њиховим поступком. Преносим најтоплије поздраве председника Републике и Владе Грчке. Никада нећемо заборавити ваш братски чин – рекао је амбасадор Грчке Кростос Панагопулос.

Дочеку су присуствовали и помоћник министра одбране Душан Спасојевић, генерални и извршни директор ЈАТ-а Небојша Старчевић и Ненад Петровић.

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

Данас су нам везе са светом од преке важности. Сами можемо остати само на дну, и заиста је потребно савезништво са некадашњим противницима. Да се не лажемо, то је пре свега наш, а не њихов интерес. Такво савезништво је заиста моћна ствар, из првог и једноставног разлога: нећемо бити у неприлици да се поново побијемо са најсилнијима. То је, пре свега, питање разума. И наравно, односа према рату. Све наше ратне победе у будућности биће остварене само ако не ратујемо.

СТИХ ЗА НАТАЛИЈУ

Пажљиво сам пратио последњих недеља шта се све јавно говори о западној војној алијанси. Скраћено – НАТО. Лексички однос према тој скраћеници већ је одавно ствар навике. НАТО се може мењати по падежима, другачије је теже. Али, да пробамо како звучи вокатив! Ево: 'Еееј, Натoooo!

Није лоше, на тај узвик одазвале би се и неке бајне Наталије, тако да однос према опасном војном савезу може бити и двозначан, да не кажемо двосмислен. Ипак, Алијанса је централна тема српске јавне расправе, уз скоро дихотомну поделу на Србе интегралисте и Србе антиглобалисте. Они који се нису сврстали (остали су, дакле, неопредељени), чекају да виде о чему је ту заправо реч. Па ће тек на референдуму – ако га буде – заокружити своје пристајање. Или одбијање. За НАТО, народ се пита!

Оно јест, нађе се много разлога за сумњу и оклевање. Ено по Београду још има застрашујућих руина. На све стране суочавамо се са тешким теретом ратних успомена: девојчица из Батајнице, цивили на мосту у Варварину, путници воза у Грделичкој клисури, купци на нишкој пијаци, родници државне телевизије, житељи Алексинца и Сурдулице.

То је само део биланса ужаса и очаја од пре осам година.

Живот а и смрт крећу се даље, својим недокучивим токовима. Не може се заборавити, не сме се опростити. Али, окамањени осећањем разорних ратних губитака и изостанком казне за злочинце, не бисмо били у стању да се покренемо ни корак напред. Читав наш живот и постојање оних који долазе после нас, били би посвећени мржњи и освети.

Осам и по година после, налазимо се на пола пута између изолације и ризичног дружења са светом. Изгледа да се више не можемо враћати у историју, јер смо ионако њени живи споменици. Свако од нас памти бар по једну пропаст. А ниједна (на срећу) није била успешна.

У међувремену НАТО није претерано мењао своју ћуд, јер онда то не би било то. Али према нама помало јесте. Мењали смо се и ми, покушавајући да се уштогљено примакнемо извору нашег разарања. Тако смо видели да ништа није вечно. Ни љубав, ни мржња, ни равнодушност. Да бисмо негде уопште опстали, потребни су нам савезници.

Да ли је то могуће са онима које овај народ не љуби претерано? Зашто да не? Како су се само интензивно мрзели Французи и Немци, са коликом су темељношћу Енглези девастирали Дрезден. О страшном америчком нуклеарном експерименту са живим Јапанцима овде је већ било речи.

Остали су вечни ожигљци, а данас су Французи блиски са Немцима, таман као Јапанци са Америком. Вечна мржња не постоји, она се само може неговати као мит.

Дакле, шта да се уради са западним војно-политичким пактом? Две школе мишљења у Србији толико

су опречне да нам за раскол ништа и није потребно осим нас самих. А недоумица се састоји у категоричком императиву који емитује свако мишљење. Једно каже: свакако, и то што пре! Друго: никако, и ни по коју цену.

Већ смо добро запамтили шта су нам учинили и разумно је бар мало погледати испред себе. Важно је шта је било, али изгледа да је битније шта нас чека!

Ако оставимо политику по страни, у случају релативне изолације, српска војска би постала регионално пасторче. Можда без противника, али свакако без савезника. Можда без финансијских извора, али сигурно без перспективе. Са отаџбином, свакако, али без разумевања разлике између државних граница и нове верзије санитарног кордона. Са родољубљем на вредносној основи која је изван границе разума о томе шта се чува, чиме и како!

Уопште, вредносни систем чува и руши војску. ЈНА је имала братство и јединство, несврстану политику, самоуправљање, СКЈ и култ личности.

Током '99. Војска Југославије више није имала ништа од тога, ако изузмемо покушај да се за потребе породичног агитпропа сачини пластични култ „врховног“, и оперетско лаж о победи. Таква индустрија илузија и замена за стварност, производиле су ксенофобију, параноју и кидале сваку везу са реалношћу. За такав вредносни оквир, само је дебакл на Косову био изван реалности.

Данас су нам везе са светом од преке важности. Сами можемо остати само на дну, и заиста је потребно савезништво са некадашњим противницима. Да се не лажемо, то је више наш, а не њихов интерес. Такво савезништво је заиста моћна ствар, из првог и једноставног разлога: нећемо бити у неприлици да се поново побијемо са најсилнијима. То је, пре свега, питање разума. И наравно, односа према рату. Све наше ратне победе у будућности биће остварене само ако не будемо ратовали.

Слутим да је Војска Србије пуна нелагоде због дисонанце поводом атлантских интеграција. Јесмо ли тамо већ кренули или се поново враћамо ниоткуда?

Одговор на овакво питање не очекујем ни од кога. Можда ће нам се, за који месец, кас'ти само. А можда и неће, па ће ребус у коме је пола интеграције, а пола изолације ићи на јавну расправу. Народ је увек био паметнији од оних који га воде. Да је другачије, било би много наопако. Мада се, како рече Баја Паша, „народ разном причом, овај... може и завести!“

Старији господин, изморен оскудним животом, говори ономад у микрофон репортеру на судбинско питање: „Ма, неће они ништа нас питат“, јер ни досад нису мене питали за било шта, па ни за Нату!“

Молим језичког редактора да не дира ову лирску конструкцију. ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

ДУШАН БАТАКОВИЋ

О КОСОВУ ДАНАС

Један од водећих историчара у Србији, донедавно члан преговарачког тима владе Србије на преговорима о статусу Косова и Метохије, др Душан Батаковић, одржао је предавање за припаднике ВС и МО, на ком је говорио о перспективама државне политике Србије да се, у врло сложеним политичким околностима, избори за очување свог суверенитета и територијалног интегритета.

Током предавања, које је у просторијама Генералштаба ВС организовао Институт за стратегијска истраживања МО Србије, др Батаковић је присутне обавестио како су текли преговори о државноправном статусу јужне српске покрајине и изнео своје виђење стања садашњих међународних односа.

Својевремено амбасадор Србије у Грчкој, и новопостављени амбасадор у Канади, др Батаковић је компетентан познавалац међународних односа, а као вишегодишњи члан државног преговарачког тима за Косово и Метохију, један је од најпозванијих да понуди коментар о актуелним преговорима.

У свом предавању др Батаковић је посебно нагласио да процес преговарања мора да се креће постепено, уз одлагања која су веома важна, и уз избегавање оног најтежег елемента у сценарију могућег развоја догађаја, а то је једнострано проглашење независности Космета. Када би САД и Велика Британија признали Косово као државу, пратили би их бројни следбеници из региона, што је својевремено већ било договорено. У таквом случају Србији би била онемогућена нормална комуникација са већим бројем држава. То би ометало наше европске интеграције, које су, према речима др Батаковића, пре свега потребне да бисмо реформисали властите институције, а тек затим да бисмо се укључили у један шири систем. У области одбране таква сценарио нас ставља у непријатељски однос према чланицама НАТОа.

Због потенцијалних опасности од исхитреног доношења решења, како истиче др

Батаковић, нама је у интересу да процес дефинисања статуса остане под контролом УН. Србија као чланица УН и Оебса брани свој интерес у тим организацијама, али то што није чланица ЕУ и НАТОа знатно јој отежава међународни положај. Контролисани процес решења косовског питања уз то доприноси и одржавању стабилности у региону, нарочито у Македонији и Црној Гори.

Косовски проблем спада у оне који се не смеју решавати преламачем преко колена, што се у извесној мери догађало деведесетих година. Нова мултилатералност у свету за нас је веома повољна, али не сме да нас завара. Погрешно би било, по др Батаковићу, да Србија све дипломатске активности усмери ка Русији, јер тиме изазива подозрење друге стране, ЕУ и САД, с којима је уз велике напоре успостављала односе. Треба, такође, добро размотрити чињеницу да су све околне земље чланице или

кандидати за пријем у НАТО. Бесмислено је да ми као држава опет постанемо изоловано острво, јер је таква неповољна ситуација већ виђена.

По мишљењу др Батаковића, наше опције да сачувамо Косово нису изгубљене, али нема места било каквом радовању и лупању у груди, него треба пажљиво ослушквати међународну сцену и у правом тренутку реаговати на одређене понуде. С друге стране, време и ради и не ради за нас. Док брзе промене међународних односа доносе неке позитивне помаке, какав је јасно изражени и за нас повољан став Русије, дотле српски живаљ на Косову са сваки дан запада у све тежи, готово безизгледан положај, а без опстанка српског народа у тој покрајини и најбоље политичко решење изгубило би свој смисао.

Зато треба појачати напоре да се разматрањем најразличитијих примера, у широком распону од модела палестинске аутономије до модела аутономије Аландских острва, изнађе јединствено, на међународном праву засновано решење државноправног статуса Космета.

Албанци данас, нажалост, не могу да замисле прихватање било које опције осим независности, због тога што су за то годинама добијали охрабрења међународних представника. Не затварајући себи пут ни према једној од страна учесница у преговарачкој тројци, Србија треба да изађе са новим идејама и да избори простор да се наш суверенитет на Косову очува. Остају нам опције које треба пажљиво користити у очекивању да се динамика међународних односа другачије калибрира, па да онда у неком тренутку добијемо више од онога што нам сада изгледа као максимум. ■

А. АНТИЋ

УВОДНА ПРЕДАВАЊА НОВОЈ ГЕНЕРАЦИЈИ ШНО

Уводна предавања слушаоцима Школе националне одбране, на почетку школовања одржали су министар одбране Драган Шутановац и начелник Генералштаба генерал-потпуковник Здравко Понош.

Министар Шутановац предочио је новој генерацији слушаца Командно-штабног и Генералштабног усавршавања ШНО Војне академије који су приоритети у раду и квалитету је резултате постигло Министарство у првих сто дана мандата.

Говорећи о важности школовања и образовања, Шутановац је нагласио да су људи и знање које поседују највећи потенцијал једног система. Он сматра да је неопходно унапређење војног образовног система и даље школовање и усавршавање војног кадра. Један од циљева свакога јесте изградња препознатљивог имиџа официра Војске Србије, рекао је министар.

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош одржао је предавање слушаоцима Школе националне одбране, чији је наслов „Војска Србије – стање и куда даље“.

Генерал Понош је истакао да је Војска Србије у протеклом периоду пребродила велике промене, које су изазвали спољни и унутрашњи услови. Спољни услови (социјални, политички, економски) наметнули су нове мисије, док унутрашњи (технолошки, организациони и тактички) о(не)могућавају Војсци да те нове мисије изврши.

Слушаоци су могли да чују да је нова структура оружаних снага комплетирана у року од 13 месеци, те да ће додатна формација бити готова у наредним месецима.

Генерал Понош је истакао елементе које даље треба развијати, а који се, између осталог, односе на технику модернизацију, нови систем вредности. ■

ВОЈНА ОБАВЕЗА УНИФОРМА ПОНОВО У МОДИ

Према подацима Управе за обавезе одбране Министарства одбране, у Војску Србије је, септембра ове године, упућено 5.378 регрута или – 99,5 одсто од планираног броја, а на тај позив се у центре за обуку одазвало њих 5.323 или – рекордних 98,5 одсто од планираног. Шта је разлог што српски младићи више не избегавају војну униформу као пре само годину-две?

Према последњим подацима Управе за обавезе одбране Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, за септембарски упутни рок, годишњим наређењем, планирано је да се у Војску Србије упути 4.800 регрута и 90 регрута – кандидата за слушаоце школе за резервне официре. Због повећаног занимања регрута за служење војног рока са оружјем и одобрења Генералштаба ВС, план упута је проширен за 600 места, а и број кандидата за слушаоце ШРО за 18 места. Тако је коначан план упута регрута у септембарском упутном року, за служење војног рока са оружјем, износио 5.400, а за ШРО 108, што укупно износи 5.508.

У јединице ВС, овог месеца, упућено је 5.378 регрута или – 99,5 одсто од плана, а на тај позив одазвало се у центре за обуку њих 5.323 или – 98,6 одсто!

– Број одазваних регрута у септембру у односу на претходни, тј. јунски упутни рок, био је још већи. У Војном округу Београд, на пример, на служење редовног војног рока под оружјем упућено је овог месеца 2.351 или 99,1 одсто регрута. Од тог броја позиву се одазвало њих 2.334, или 98,4 одсто. Слично је било и у војним окрузима Нови Сад и Ниш: у првом је у Војску упућено 1.549, или 100 одсто регрута, а одазвало се њих 1.522, или 98,3 одсто, док је у другом упућено 1.478 (99,7 одсто), а одазвало се 1.467, или 99,3 одсто младића стасалих за војску – наводе податке начелник одељења у Управи за обавезе одбране Сектора за људске ресурсе МО пуковник Горан Петковић и начелник Одсека за војну обавезу у тој управи потпуковник Горан Пуђа.

Они додају и да је у школу резервних официра, овог септембра, од планираних 108 кандидата упућен 91, односно 84,3 одсто. Из војног округа Београд у ШРО је отишло 49 младића (80,3%), из новосадског 14 (82,4%) и из нишког 28 или 93,3 одсто од плана.

Откуда, у последње време, толико занимање наших младића

да војни рок служе на, рекли бисмо, класичан начин?

– Иако је, иначе, септембарски упутни рок и до сада био најповољнији када је реч о одзиву регрута, овај заиста изванредни одзив младића постигнут је и захваљујући нашем правилном дефинисању задатака и њиховој доследној реализацији у припреми овог упутног рока. Уз то, План упута у Војску знатно је смањен, сходно организацијско-мобилизацијским променама у ВС, мада су ти резултати постигнути и захваљујући контроли рада војних одсека и одељака у претходним упутним роковима, када смо отклонили неке слабости. Наравно, то што је све више наших младића у војној униформи, без лажне скромности, треба захвалити и залагању свих припадника Управе, округа, од-

ПОРЕЂЕЊЕ

Поређења ради, у септембарском упутном року 2004. године позиву за Војску одазвало се 94, следеће 85, а септембра 2006. године 71 одсто регрута. Међутим, овог септембра тај проценат је „скочио“ на чак 98,6 одсто!

сека и одељака на пословима припреме и реализације овог упутног рока – кажу саговорници, који скрећу пажњу и на чињеницу да се, и овог пута, велики број регрута определили за служење војног рока у цивилној служби. За овај септембарски упутни рок 6.227 регрута поднело је захтев за цивилно служење војног рока, а 5.145 је и упућено у цивилне установе и организације на служење војног рока без оружја, које траје девет месеци.

– Као и раније – каже пуковник Петковић – и у овом упутном року имали смо проблема са такозваном грађанском непослушношћу у извршавању војне обавезе, а то је избегавање пријема позива, непријављивање промене адресе становања, посебно код регрута старијих годишта и оних којима је продужена регрутна обавеза. Ту је и велики број поднетих захтева регрута за одлагање служења војног рока, па је овог пута поднето укупно 2.658 таквих захтева, или 48,26 одсто у односу на План упута. Као најчешће разлоге за одлагање служења војног рока наши младићи наводе студирање (2.196 захтева), затим да у домаћинству нема лица способног да привребује, посао на неодредено време, приправнички стаж и помоћ и нега лица (124), али и смрт, тешка болест у породици, елементарна непогода, хранилац или брат већ у Војсци (338).

Према подацима Управе, проблем редовне попуне јединица ВС регрутима представља и појава да одређени број регрута, и после доласка у јединицу, у току периода прилагођавања, бива отпуштен због здравствене неспособности за служење војног рока. До 10. септембра ове године, на пример, од укупног броја одазваних у Војску, евидентирано је 194 таквих регрута, или 3,6 посто од укупног броја.

Пуковник Горан Петковић закључује да је припрема и реализација септембарског упутног рока спроведена плански и уз врло добро ангажовање свих субјеката Управе и војнотериторијалних органа који су задужени за послове војне обавезе код нас. Уз то, напомиње он, најбоље резултате овога пута остварио је Војни округ Ниш, који је од планираних 1.508 регрута у Војску упутио њих 1.506, или чак 99,9 одсто, а у наставне центре и ШРО одазвало се 1.495 регрута, или 99,3 одсто од плана. У оквиру овог војног округа најбоље резултате остварили су војни одсеци у Нишу, Врању и Краљеву, са реализацијом упута од 100 одсто од плана.

У Војном округу Нови Сад најбоље је био војни одсек у Сремској Митровици, са реализацијом упута од 100 одсто. У Војном округу Београд најбољу реализацију остварио је војни одсек у Шапцу, са реализацијом упута од 99,7 посто од Плана.

Оцигледно, показују најновији подаци, радо Србин, поново, иде у војску. Дубља анализа зашто је то тако, наравно – тек престоје. ■

Душан МАРИНОВИЋ

ПРИВРЖЕНОСТ

У Презентационом документу за учешће Републике Србије у Програму Партнерство за мир изражена је наша жеља да, на основама непосредне, блиске и дугорочне сарадње и заједничког деловања, градимо односе са чланицама и партнерима НАТО. Остваривање таквог опредељења комплементарно је приступању Европској унији, као једном од циљева које је Србија себи поставила. Након недавног представљања Презентационог документа Савету НАТО у Бриселу, Србија ће у том граду отворити своју канцеларију. Према уобичајеној процедури, томе претходи потписивање Споразума о безбедности информација са НАТО.

Презентациони документ, као основно полазиште будућег активног учешћа Републике Србије у Програму Партнерство за мир, представио је Савету НАТО, 5. септембра у Бриселу, министар спољних послова Србије Вук Јеремић. Презентациони документ, који овом приликом објављујемо у целини, садржи основне циљеве за које је Србија заинтересована у оквиру Програма Партнерство за мир. Документ чине три дела: преамбула, односно политички оквир који представља основу партнерског односа; области сарадње за које је земља заинтересована и, трећи део, који се бави ресурсима и средствима Републике Србије за потребе активности у ПЗМ.

КОРАЦИ КОЈИ НЕДОСТАЈУ

О значају и основним одликама Презентационог документа, али и о наредним потезима које треба повући у вези са учешћем Србије у Партнерству за мир, разговарали смо са потпуковником Робертом Кордиком и мајором Ђорђем Петровићем из Управе за међународну војну сарадњу.

Држава која се прикључује Програму Партнерство за мир, истакао је потпуковник Кордик, обавезује се да ће доставити Презентациони документ, којим се идентификују њене намере у постизању циљева Партнерства. Презентациони документ, који је Влада Републике Србије усвојила на својој седници 27. јула 2007, заједнички су израдили Министарство спољних послова и Министарство одбране. Њим се практично омогућава операционализација сарадње са партнерским земљама НАТО на квалитативно вишем нивоу и уз максимално коришћење механизма Програма Партнерство за мир.

Приоритетне области сарадње које су наведене у Презентационом документу Републике Србије односе се на: демократску контролу система одбране; планирање и финансирање система одбране и управљање ресурсима; стратегију и политику одбране; војно образовање, обуку и доктрину; концептуалне, планске и оперативне аспекте учешћа у мировним и хуманитарним операцијама; војномедицинске службе; атомско-биолошко-хемијску одбрану; изучавање страних језика; оперативне, материјалне и административне аспекте стандардизације; војне вежбе и обуку; сарадњу и координацију за одговор на ванредне ситуације; науку и технологију; контролу и управљање ваздушним простором; управљање кризама;

САРАДЊИ

Потпуковник Роберт Кордик

одговор на тероризам; консултације, команду и контролу (укључујући системе телекомуникације и информатике, навигације и идентификације и аспекте, процедуре и терминологију интероперабилности); односе са јавношћу; развојне програме сарадње у области наоружања и војне опреме.

У наредном периоду Министарство одбране треба да покрене још неке иницијативе. Оне се, по речима потпуковника Кордика, односе на закључивање два споразума са НАТО-ом: о безбедности информација

(*Безбедносни споразум*) и о статусу снага ПЗМ/Нато.

Разлози и потреба за закључењем и имплементацијом *Безбедносног споразума* са НАТО-ом садржани су у потреби Републике Србије да оствари приступ и коришћење информација поверљивог карактера у оквиру ПЗМ и Натоа. Имајући у виду да велики део информација и података, неопходних Републици Србији, у овом Програму остају затворени и недоступни због своје безбедносне класификације у ПЗМ и Натоу, потребно је што пре закључити тај споразум. Закључење *Безбедносног споразума* са НАТО-ом представља стандардан корак у Партнерству за мир. Тиме се стварају услови за унапређење конкретне сарадње у области безбедности између Републике Србије, партнерских земаља и Натоа. Врста и квалитет информација које би у оваквим условима биле доступне представницима Републике Србије, представљале би значајну основу за унапређење процеса реформе система одбране и безбедности Републике Србије уопште. Носилац те активности је Министарство одбране.

После закључивања *Безбедносног споразума* са НАТО-ом неопходно је закључити и *Споразум о статусу мисија и представника трећих земаља при Натоу* (тзв. *Бриселски споразум*, који даје привилегије и имунитете представницима држава ПЗМ, у Белгији, земљи домаћину седишта Натоа) са *Кодексом понашања*, који је практично саставни део тог споразума.

Сва три наведена документа неопходна су да би се успоставила Мисија Републике Србије у Седишту Натоа у Бриселу.

Споразум о безбедности информација са НАТО-ом се, дакле, сматра кључним у даљем учешћу Републике Србије у механизмима партнерске сарадње под окриљем Партнерства за мир. У том погледу, Министарство одбране је након консултација са експертима Натоа и по прибављању мишљења и ставова, у јуну Влади РС доставило *Нацрт споразума о безбедности информација са НАТО-ом*, који се налази у процедури разматрања у Влади Републике Србије.

Други битан споразум који Република Србија треба да закључи јесте *Споразум о статусу снага ПЗМ/Нато* (SOFA). SOFA споразум један је од практичних услова за активно учешће у Партнерству за мир, али њиме се, поред транзита ПЗМ/Нато трупа, регулише и статус привремено стационираних ПЗМ/Нато снага за потребе спровођења заједничких војних вежби (војних снага ПЗМ/Нато земаља у Републици Србији, али и снага Војске Србије у другим ПЗМ/Нато земаљама). „На тај се начин регулишу и привилегије и имунитети снага и њихово учешће на војним вежбама, или боравак на територији чланица ПЗМ/Нато. Споразум још није у званичној процедури, али ће Министарство одбране у наредном периоду покренути иницијативу у вези његовог закључивања“, истакао је потпуковник Кордик.

КЉУЧНИ МЕХАНИЗАМ

Од мајора Петровића сазнајемо да је Министарство спољних послова, у сарадњи са Министарством одбране, припремило предлог за оснивање Заједничког тела за координацију активности учешћа у Програму Партнерство за мир. Задатак Заједничког тела је да, уз сарадњу надлежних министарстава, извршава послове који се тичу учешћа Републике Србије у Партнерству за мир, припрема сва основна документа и стара се о реализацији активности који произилазе из одлука Владе Републике Србије у овом домену.

Истовремено, оно би било задужено и за припрему и имплементацију планова, програма и пројеката који се односе на сарадњу у ПЗМ и било би у функцији остваривања циљева и задатака постављених у стратегијско-нормативним документима Републике Србије. Заједничко тело би такође било задужено и за реализацију свих активности које ће произаћи из рада будућег Координационог тела за активно учешће у Програму Партнерство за мир, о чијем ће оснивању Влада Републике Србије накнадно одлучити, а које је предвиђено *Презентационим документом*. Чинила би га министарства спољних послова, одбране, унутрашњих послова, финансија и правде, а могли би учествовати и представници других владиних министарстава, агенција и организација.

Мајор Ђорђе Петровић

Тренутно су у току припреме за израду дела *Индивидуалног програма партнерства* и учешће у *Процесу планирања и прегледа*. Наиме, на основу *Презентационог документа* израђује се двогодишњи *Индивидуални програм партнерства*, који се ажурира на годишњем нивоу.

Програм је индивидуалан и за сваку земљу специфичан. Он прецизира како очекивања Републике Србије, тако и очекивања партнера и Натоа од заједничких активности у ПЗМ. Финансирање активности спроводе заједнички земље ПЗМ и Натоа. Република Србија бира из *Радног плана евроатлантског партнерства*, из 33 области, оне активности које жели да спроведе.

Радни план представља својеврстан каталог активности, којих има око 2.000. Министарство одбране је већ отпочело са активностима за израду дела *Индивидуалног програма партнерства* који се односи на област одбране.

Мајор Петровић је појаснио и кључни механизам Програма ПЗМ – процес планирања и прегледа (PARP). Тај процес одражава процес планирања снага који се непрестано спроводи унутар Натоа. PARP омогућава партнерима да развију остварљиве и одрживе способности, како за своје безбедносне потребе, тако и за регионалне и шире међународне активности. За учешће у овом процесу партнери се опредељују на изборној основи, што је учинила и Република Србија кроз свој *Презентациони документ*. Сам процес је цикличан и веома сложен и обухвата билатералне и мултилатералне елементе. Обим и темпо свог ангажовања у овом процесу, партнери сами одређују, па ће тако урадити и РС. ■

С. БОКИЋ

Снимио Г. СТАНКОВИЋ

ПРЕЗЕНТАЦИОНИ ДОКУМЕНТ

ПРЕАМБУЛА

Република Србија изражава своју трајну опредељеност начелима демократије, индивидуалне слободе и владавине права. Република Србија је спремна да пружи свој допринос развоју мирних и пријатељских односа, јачању институција, поштовању начела Повеље Уједињених нација, развоју економске сарадње и другим циљевима Програма Партнерство за мир.

Република Србија дубоко верује да је Програм НАТО Партнерство за мир израз заједничког уверења чланица и партнера НАТО да је стабилност и безбедност целокупног међународног поретка могуће остварити искључиво путем сарадње, очувањем демократских вредности и поштовањем међународног права. Република Србија је донела одлуку да приступи активном учешћу у Програму Партнерство за мир и на тај начин развија партнерски однос са НАТО.

Као израз чврстог опредељења да пружи свој допринос заједничким демократским вредностима, као и учвршћивању безбедности и стабилности на регионалном и глобалном плану, Република Србија је, на основу позива упућеног од стране шефова држава и влада чланица НАТО у Риги – 29. новембра 2006. године, приступила Програму Партнерство за мир 14. децембра 2006. године, када је Председник Републике Србије потписао Оквирни документ Партнерства за мир. Република Србија још једном недвосмислено потврђује своју решеност да испуни своје међународне обавезе у погледу потпуне сарадње са Међународним кривичним судом за бившу Југославију (ICTY), укључујући предузимање неопходних корака ради откривања, хапшења и изручења свих лица оптужених од стране тужилаштва.

Презентациони документ је основно полазиште будућег активног учешћа Републике Србије у Програму Партнерство за мир. Овај документ се темељи на јасном политичком опредељењу да Република Србија развија партнерски однос са НАТО, на основу постојећих садржаја Програма и досадашњој сарадњи са НАТО, која се у последњих неколико година развијала у духу Партнерства за мир. Република Србија је опредељена да стави на располагање своје потенцијале и капацитете у сврху спровођења начела и циљева Програма, утемељених у Позивном и Оквирном документу Партнерства за мир, као и Основном документу Савета за евроатлантско партнерство.

I

ПОЛИТИЧКИ ОКВИР – ТЕМЕЉИ ПАРТНЕРСКОГ ОДНОСА

Полазећи од уверења да је национална безбедност Републике Србије уско повезана са безбедношћу региона југоисточне Европе, Република Србија жели да гради односе са чланицама и партнерима НАТО на основама непосредне, блиске и дугорочне сарадње и заједничког деловања. Сматрамо да је реализација овог опредељења комплексна на нашем циљу приступања Европској унији.

Као чланица Уједињених нација, Република Србија и овом приликом потврђује своју решеност за пуно поштовање обавеза које проистичу из Повеље Уједињених нација и принципа Универзалне декларације о људским правима. Република Србија посебно истиче своју приврженост уздржавању од претњи силом или употребе силе против територијалног интегритета или независности било које земље, поштовању постојећих граница и решавању спорова и отворених питања мирним путем. Република Србија такође жели да пружи свој пуни допринос свим напорима на универзалном плану у циљу спречавања ширења оружја за масовно уништење.

Република Србија потврђује своју приврженост Завршном документу из Хелсинкија и осталим основним документима Организације за европску безбедност и сарадњу (у даљем тексту: ОЕБС). Настави-

Министар спољних послова Србије Вук Јеремић предао је Презентациони документ генералном секретару НАТОа Јану де Хол Схеферу

САРАДЊА СА МЕЂУНАРОДНИМ КРИВИЧНИМ СУДОМ

Република Србија још једном недвосмислено потврђује своју решеност да испуни своје међународне обавезе у погледу потпуне сарадње са Међународним кривичним судом за бившу Југославију (ICTY), укључујући предузимање неопходних корака ради откривања, хапшења и изручења свих лица оптужених од стране тужилаштва.

Ње да правовремено испуњава своје обавезе на подручју разоружања, контроле наоружања, непролиферације, као и да предузима мере за изградњу поверења и безбедности, које произилазе из Бечког документа, Кодекса о политичко-војним аспектима безбедности и осталих докумената усвојених у политичко-војној димензији ОЕБС.

Република Србија жели посебно да нагласи своје дубоко уверење да је активна и садржајна сарадња свих земаља Западног Балкана са земљама чланицама НАТО и Партнерства за мир, прави пут за трајну стабилност и напредак овог региона. Вредности које су у основи евроатлантских интеграција, као и практична регионална сарадња на унапређивању безбедности, имају посебан значај у промовисању мира, стабилности и просперитета у региону.

Република Србија је спремна да својим активним учешћем у Програму Партнерства за мир максимално допринесе мирном развоју региона, јачању добросуседских односа и решавању свих спорних ситуација дијалогом и сарадњом. Република Србија понавља своју пуну приврженост Дејтонском споразуму.

Република Србија изражава спремност да на конструктиван начин допринесе изналажењу компромисног решења за будући статус Аутономне Покрајине Косово и Метохија, које би било засновано на принципима Повеље УН, Резолуције 1244 Савета Безбедности и Завршног документа ОЕБС из Хелсинкија, које би допринело миру и стабилности читавог региона.

На основу опредељења Републике Србије да приступи Програму Партнерство за мир у последњих неколико година се приступило изради стратешких докумената у домену реформе система одбране, сталном унапређењу механизма цивилне и демократске контроле оружаних снага и координацији рада надлежних министарстава ради припреме за приступање и учешћа у Програму Партнерство за мир. Овај процес је текао паралелно са повећањем обима и квалитета са-

радње са НАТО, тако да сада постоје врло солидни темељи будућег партнерског односа. У оквиру константног побољшања сарадње са НАТО посебан значај придaje се сталном побољшању сарадње Војске Србије са снагама КФОР, што доприноси квалитету односа Републике Србије и НАТО, очувању стабилности у Аутономној Покрајини Косово и Метохија и шире, у региону Западног Балкана.

Република Србија и НАТО од 2003. године развијају сарадњу у оквиру Прилагођеног програма сарадње, који је почетком 2006. године ушао у свој трећи циклус. На основу одлуке са Самита НАТО, одржаног у Истамбулу 2004. године, Република Србија учествује у једном делу одабраних активности Програма Партнерство за мир. Сарадња се развијала на основу међусобних консултација у оквиру којих наша страна има довољно могућности да сама предложи одређене области сарадње. Захваљујући томе, већ смо били у прилици да сагледамо облике сарадње у духу Програма Партнерство за мир.

Обим – широка и интензивна сарадња

Република Србија жели да, на конструктиван начин, допринесе реализацији циљева због којих је покренут Програм Партнерство за мир. У Републици Србији постоји дубоко уверење да се на тај начин јача национална као и регионална безбедност. У том смислу Република Србија исказује свој интерес да сарадња са НАТО обухвати развијен политички дијалог, као и разне облике конкретне сарадње, сарадњу у реформи система одбране. Истовремено, Република Србија исказује своју спремност да учествује у свим областима сарадње предвиђеним постојећим документима, облицима и механизмима сарадње у оквиру Програма Партнерство за мир.

Република Србија сматра да се постепено смањују опасности од класичних војних изазова, ризика и претњи, док расте опасност од невојних претњи безбедности, као што су тероризам, организовани криминал, етнички и верски екстремизам, илегалне миграције, нелегална трговина, ширење оружја за масовно уништење или природне и индустријске катастрофе. У том смислу, Република Србија је спремна да својим активностима унутар Програма Партнерство за мир пружи максималан допринос смањивању опасности од тих безбедносних изазова, ризика и претњи.

У погледу редовног политичког дијалога земаља чланица Програма Партнерство за мир са НАТО, Република Србија јасно изражава своју спремност и интерес да редовно учествује у раду Савета за евроатлантско партнерство (у даљем тексту ЕАРС – Euro-Atlantic Partnership Council), као и у свим његовим пратећим телима и комитетима. У складу са тачком 12. Основног документа о раду овог Савета (Синтра, 30. мај 1997), Република Србија у потпуности прихвата концепт рада овог тела, који је садржан у његовим основним документима и изражава спремност да активно учествује у политичком дијалогу

у оквиру ЕАРС, како поводом регионалних тема, тако и о темама од ширег значаја за практичну реализацију концепта Партнерства.

Учешће Републике Србије у Програму Партнерство за мир биће у складу са њеним економским, финансијским, људским, материјалним и осталим могућностима. Република Србија изражава спремност да преузме свој део одговорности и обавеза за учешће у активностима Програма Партнерство за мир.

Република Србија изражава спремност да приступи Процесу планирања и ревизије (PARP – Planning and Review Process), који представља основу за нормативно уређење, формирање и процену снага и оспособљености за мултинационалну обуку, вежбе и операције у сарадњи са снагама НАТО. Обавезе и задатке који произилазе из овог механизма Партнерства за мир, Република Србија ће доследно испуњавати и у томе сагледава допринос реформи сопственог система одбране.

Свесни опасности коју представља тероризам за основне вредности савременог света, Република Србија изражава спремност за учешће у Акционом плану партнерства против тероризма (PAP-T – Partnership Action Plan Against Terrorism). Република Србија такође изражава своју спремност да учествује и у Акционом плану партнерства за изградњу институција одбране (PAP-DIB – Partnership Action Plan on Defence Institution Building) и истиче значај наставка и проширења пројеката из области јавне дипломатије. У неким од тих области већ су стечена одређена искуства, у чему су знатну помоћ и подршку пружале земље чланице НАТО, чланице Програма Партнерство за мир и самих структура организације НАТО.

Опредељеност за широку и интензивну сарадњу са НАТО, Република Србија жели да операционализује и кроз учешће у Индивидуалном акционом плану партнерства (Individual Partnership Action Plan) и тиме унапреди садржај и ниво партнерских односа са НАТО.

Са циљем достизања интероперабилности са оружаним снагама чланица НАТО и Програма Партнерство за мир, Република Србија изражава спремност за учешће у Концепту оперативних способности (OCC – Operational Capabilities Concept). Ради оптимизације, усаглашавања и повећања транспарентности активности образовања и обуке у земљама Партнерства за мир, Република Србија изражава спремност за учешће у Програму унапређења образовања и обуке (TEEP – Training and Education Enhancement Program). Република Србија изражава висок интерес за сарадњу са чланицама НАТО у области научно-технолошких истраживања и задовољство укључивањем у чланство комитета Наука у служби мира и безбедности (SPS – Science for Peace and Security). Такође, Република Србија изражава задовољство што је до сада имала могућност коришћења средстава Поверљивог фонда Партнерства за мир (PPF Trust Fund) и изражава интерес да и у будуће користи овај механизам обезбеђења финансијске подршке у ублажавању пратећих последица процеса реформе система одбране.

Усаглашавање и прецизно дефинисање свих ових области сарадње извршиће се током припреме Индивидуалног програма партнерства (IPP – Individual Partnership Programme). Република Србија сматра да би, поред мултилатералног формата рада у оквиру Евроатлантског савета за партнерство и свих његових помоћних органа, значајно било и организовање периодичних састанака у формату “26+1”, који би били добра прилика да се са чланицама НАТО разговара о резултатима и правцу реформи у земљи које су од значаја за учешће у Програму Партнерство за мир.

Како би адекватно одговорила потребама сарадње унутар Партнерства за мир, Република Србија је свесна потребе предузимања организационих мера са циљем унапређења интерресорне координације и ефикаснијег управљања над мултидисциплинарним активностима Партнерства за мир. У складу са тим, Влада Републике Србије је предузела кораке на формирању Координационог тела за активно учешће у Програму Партнерства за мир, које укључује све надлежне ресурсе за практичну реализацију концепта евроатлантског партнерства.

II

ОБЛАСТИ САРАДЊЕ

Сагласно опредељењима изнетим у стратегијско-доктринарним документима и презентованим политичким циљевима сарадње, Република Србија жели да се, интензивним и садржајним учешћем у Програму Партнерство за мир, укључи у процес сарадње и заједничког деловања са другим државама чланицама НАТО и Партнерства за мир на изградњи глобалне, регионалне и националне безбедности.

БЕЗБЕДНОСТ НА БАЛКАНУ

Република Србија жели посебно да нагласи своје дубоко уверење да је активна и садржајна сарадња свих земаља Западног Балкана са земљама чланицама НАТО и Партнерства за мир, прави пут за трајну стабилизацију и напредак овог региона. Вредности које су у основи евроатлантских интеграција, као и практична регионална сарадња на унапређивању безбедности, имају посебан значај у промовисању мира, стабилности и просперитета у региону.

Република Србија жели да пружи допринос и преузме свој део одговорности за стабилан и трајан мир у региону, учествује у мировним операцијама са мандатом Уједињених нација и достигне интероперабилност својих оружаних снага са чланицама НАТО и Партнерства за мир.

У том контексту, Република Србија препознаје као приоритетне следеће области сарадње у оквиру Програма Партнерство за мир:

Демократска контрола система одбране. Прихватајући демократску контролу система одбране као један од постулата савременог демократског друштва, Република Србија ће у предстојећем периоду усвајањем правне регулативе створити неопходне предуслове за транспарентно и одговорно управљање системом одбране. Устав Републике Србије, донет 8. новембра 2006. године, наглашава (Члан 141) да је Војска Србије под демократском цивилном контролом. Усвајањем Закона о одбрани, Закона о Војсци, Закона о службама безбедности и Закона о демократској и цивилној контроли биће заокружен сет законодавних докумената који регулишу функционисање система одбране. Ова област сарадње допринеће развоју и јачању парламентарних и цивилних механизма контроле и надзора. Уједно, Република Србија тежи да створи услове за обезбеђење веће независности и улоге медија, невладиних организација (НВО) и цивилних експерата, као и да унапреди и прошири образовање свих који се баве питањима безбедности и одбране.

Стратегија и политика одбране. Остваривање циљева и задатака система одбране дефинише се кроз његову стратегију и политику. Сходно потреби за адекватним заједничким одговором на савремене безбедносне изазове, ризике и претње, јасно се исказује интерес Републике Србије за обезбеђивањем компатибилног националног система одбране са системима одбране земаља чланица НАТО и Програма Партнерство за мир. У том смислу, Република Србија је заинтересована за коришћење значајних искустава, механизма, капацитета и ресурса Програма Партнерство за мир, као и за сарадњу са партнерима на билатералном нивоу. Израда одговарајућих стратегијско – доктринарних докумената и њихова даља разрада у планове и програме приоритет је сарадње у овој области. Даље развијање новог приступа по овим питањима доприноси укупним напорима у реформи система одбране Републике Србије и достизању интероперабилности са чланицама НАТО и Програма Партнерство за мир.

Планирање и финансирање система одбране и управљање ресурсима. Наведена област сарадње и њена транспарентност у планирању и реализацији представљају нови квалитет интерактивног односа цивилних власти и система одбране. Она има за циљ, са једне стране, стицање увида стручне јавности у проблеме и потребе система одбране, а са друге, подизање свести те исте јавности о својој одговорности за ефикасно функционисање овог сегмента друштва. Сарадњом у овој области Република Србија очекује да ће се унапредити ефикасност процеса планирања и финансирања система одбране који је под демократском контролом. Овај процес, за чије успостављање је систем одбране Републике Србије већ предузео одређене кораке, ће допринети обезбеђењу ефективних и ефикасних снага које ће бити оперативне. Поред тога, Република Србија намерава да, у складу са Оквирним документом, обезбеди транспарентност процеса планирања и финансирања система одбране према државама чланицама НАТО и Програма Партнерство за мир.

Војно образовање, обука и доктрина. Прилагођени програм сарадње између Републике Србије и НАТО, инициран 2003. године као први институционализовани облик сарадње, пружио је прилику једном броју припадника Министарства одбране и Војске Србије да, између осталог, похађају курсеве и школовања у образовним институцијама НАТО и на тај начин стекну потребна знања за модернизацију система одбране и рад у мултинационалном окружењу. Република Србија је заинтересована да интензивира сарадњу у овој области и на тај начин подигне степен интероперабилности Војске Србије са оружаним снагама држава чланица Програма Партнерство за мир и НАТО. У циљу унапређења квалитета образовања и обуке у систему одбране, Република Србија намерава да изврши хармонизацију доктрина и програма са државама НАТО и Партнерства за мир и да

приступи Конзорцијуму војних академија и института безбедности Партнерства за мир (PFP Consortium of Defence Academies and Security Studies Institutes).

Концептуални, плански и операционални аспекти учешћа у мировним и хуманитарним операцијама. Употреба Војске Србије и цивилне полиције у операцијама за изградњу, одржавање и стабилизацију мира, као и у операцијама за пружање хуманитарне помоћи на билатералној и мултилатералној основи, одобрава се на основу одлука Народне скупштине Републике Србије. Република Србија афирмише концепт сарадње у безбедности као оптималан вид заштите својих националних интереса и изражава спремност да одређене снаге, средства и искуства стави на располагање за потребе спровођења мировних и хуманитарних операција под мандатом УН. У том смислу, Република Србија жели да модернизује односне концепте обуке, логистике, команде и контроле и нормативног уређења у вези са

БУДУЋИ СТАТУС КОСОВА

Република Србија изражава спремност да на конструктиван начин допринесе изналажењу компромисног решења за будући статус Аутономне Покрајине Косово и Метохија, које би било засновано на принципима Повеље УН, Резолуције 1244 Савета безбедности и Завршног документа ОЕБС из Хелсинкија, које би допринело миру и стабилности читавог региона.

извођењем оваквих операција, као и да унапреди механизме финансирања, односа са јавношћу и цивилно-војне координације. Посебан значај придаје се развоју интероперабилности људских и материјалних ресурса за потребе мировних операција кроз различите механизме Партнерства за мир и размену искустава из ове области и међународног хуманитарног права. Република Србија сматра значајним и развој регионалних способности кроз учешће у Концепту оперативних способности Партнерства за мир.

Војномедицинске службе. Република Србија посебно намерава да кроз ову област сарадње унапреди различите способности сопствене војномедицинске службе, како за потребе у земљи тако и за потребе међународних мировних операција. Ова сарадња би подразумевала усавршавање кадра, осавремењавање материјалних средстава, заједничко учешће у научноистраживачким пројектима, размену санитетског кадра и подршку реформи система санитетске обуке. Република Србија жели да се упозна са медицинским процедурама, методама дијагностике и лечења и опремом коју користе државе чланице НАТО. Такође, жели да учини доступним за активности Партнерства за мир искуство, стручност и капацитете свог војномедицинског система, а пре свега способности Војномедицинске академије и трупног санитета (1st role) и да примени мере захтеваног нивоа стандардизације и логистичке подршке за усаглашене активности Програма Партнерство за мир.

Атомско-биолошко-хемијска одбрана. Република Србија жели да унапреди и промовише своје националне способности заштите од радиолошких, нуклеарних, биолошких и хемијских претњи, као и консултације и координацију активности у овој области са државама Партнерства за мир и НАТО. Центар за усавршавање и обуку кадра овог рода Војске Србије представља националну способност,

У оквиру константног побољшања сарадње са НАТО, посебан значај придaje се сталном побољшању сарадње Војске Србије са снагама КФОР, што доприноси квалитету односа Републике Србије и НАТО, очувању стабилности у Аутономној Покрајини Косово и Метохија и шире, у региону Западног Балкана.

Слика Д. БАНДА

Србија и Норвешка сарађују на пољу војне медицине: начелници генералштаба Краљевине Норвешке генерал Сверен Диесен и Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош приликом свечане предаје две пољске болнице ВМА

планирану за развој у правцу регионалног и ширег међународног значаја. Истовремено, овакав правац развоја обухвата обуке, заједничко међународно ангажовање на нивоу тимова, инструктаже националних мобилних тимова за обуку и инструктора и подршку цивилним властима како у земљи тако и државама НАТО и Партнерства за мир.

Изучавање страних језика. Република Србија је створила иницијалне капацитете у изучавању страних језика на Војној академији Војске Србије кроз примену Програма за изучавање енглеског језика (PELT) који садржи сва начела Споразума о стандардизацији НАТО 6001 (STANAG 6001). Ове капацитете система одбране је потребно даље унапређивати кроз развој методологије изучавања, усвајање опште, техничке и специјализоване терминологије НАТО, обуку наставника и размену искустава у овој области. Такође, свесна чињеница да је познавање језика и терминологије НАТО први од елемената интероперабилности, Република Србија жели да повећа ову способност и кроз упућивање кадрова на курсеве у институцијама НАТО и државама Партнерства за мир.

Поред наведених, Република Србија је заинтересована и за сарадњу у следећим областима:

Оперативни, материјални и административни аспекти стандардизације. Учесћем у овој области сарадње Република Србија жели да се упозна са процесом стандардизације у НАТО, развије сопствене структуре, организације и процедуре за стандардизацију, компатибилне са државама чланицама НАТО и Партнерства за мир. Такође, у оквиру Процеса планирања и ревизије Партнерства за мир, Република Србија намерава да идентификује и примени стандарде НАТО у опреми и системима КоВ и ВиПВО кроз усаглашене области индивидуалне сарадње и Циљеве партнерства.

Војне вежбе и обуке. Република Србија је заинтересована да интензивира сарадњу у области војних вежби и обуке и на тај начин подигне степен интероперабилности Војске Србије са оружаним снагама држава НАТО и Партнерства за мир. То укључује унапређење обуке јединица и појединаца за учешће у међународним формацијама, прилагођавање система команде и контроле и штабних процедура и развој цивилно-војне сарадње и техника управљања кризама. Посебан значај у овој области имаће учешће у Процесу планирања и

ревизије (PARP) и активно учешће у војним вежбама како Партнерства за мир тако и оних "у духу Партнерства за мир" на регионалном нивоу.

Сарадња и координација за одговор на ванредне ситуације. Република Србија намерава да обједини све функције управљања природним и људском делатношћу изазваним катастрофама, које подразумевају превентивне и оперативне мере заштите живота или имовине грађана. Република Србија жели да унапреди систем заштите и спасавања становништва у ванредним ситуацијама кроз развој сопствених способности, као и регионалних и широк аранжмана у овој области. Овакви аранжмани обухватају размену података, заједничке вежбе, споразуме о узајамној помоћи и унапређење информационе технологије за ове намене. Надлежни државни органи за управљање у ванредним ситуацијама изражавају неопходност сарадње са Евроатлантским координационим центром за одговор на катастрофе (EADRCC) и НАТО, а у циљу унапређења координације националног одговора на природне или људском делатношћу изазване катастрофе и размене информација у току свих фаза циклуса управљања у катастрофама (превенција, одговор, ублажавање и опоравак).

Наука и технологија. Република Србија изражава заинтересованост за учешће у реализацији пројеката научне и технолошке сарадње у оквиру Програма Партнерства за мир, како у приоритетним областима Програма (одбрана од тероризма, заштита животне средине), тако и у националним приоритетима научних истраживања у Републици Србији. Кључне области сарадње би обухватале информационе технологије, управљање водама, управљање отпадом (посебно радиоактивним), обнављање извора енергије, биотехнологије, (посебно у пољопривреди и медицини), сигурност хране, напредне технологије (нанонауке и нанотехнологије, нови материјали), друштвена и социјална кретања (посебно смањење ефекта „одлива мозгова“, и политика научно-технолошког развоја), као и одбрану од нуклеарног тероризма. Сарадња у свим областима може се одвијати са универзитетима и институтима у Републици Србији.

Контрола и управљање ваздушним простором. Учесћем у овој области сарадње Република Србија намерава да унапређује ефективну цивилно-војну координацију управљања ваздушним саобраћајем, достигне интероперабилност у системима комуникације, навигације и извиђања ваздушног простора, даље развија и примењује савремене мере безбедности (safety) ваздушног саобраћаја и доследно примењује међународне прописе и стандарде Међународне организације за цивилно ваздухопловство (ICAO), Европске организације за безбедност ваздушне пловидбе (EUROCONTROL) и других међународних ваздухопловних организација чији је члан.

Управљање кризама. Република Србија изражава намеру да, кроз ову област сарадње, ради на даљем развоју сопствених способности управљања кризама под демократском контролом, као и вештине у коришћењу модерних информационих технологија за обуку и сарадњу у управљању кризама. Такође, Република Србија жели да унапреди организацију и оперативност Оперативног центра система одбране, да активно сарађује са Ситуационим центром НАТО, као и да учествује у релевантним аспектима вежби НАТО управљања кризама (СМХ) и на састанцима на којима се расправља о темама од заједничког интереса у овој области.

Одговор на тероризам. Кроз ову област сарадње Република Србија намерава да унапреди размену информација и развој националних способности за борбу против тероризма, интероперабилних са државама НАТО и Партнерства за мир, како би се на најбољи начин одговорило на ове ризике и претње безбедности. Уједно, жели да подржи и допринесе регионалним и међународним напорима у контексту Акционог плана партнерства против тероризма (PAP-T – Partnership Action Plan Against Terrorism), као и релевантних резолуција и иницијатива УН.

Консултације, команда и контрола (укључујући системе телекомуникације и информатике, навигације и идентификације и аспекте процедуре и терминологију интероперабилности). Република Србија жели да развија систем телекомуникације и информатике за подршку функцијама командовања и руковођења кроз хармонизацију са стандардима НАТО. Облици сарадње у овој области би се иницијално, поред консултација, заснивали на упознавању са савременим концептима планирања, примене, употребе и одржавања стратегијских, оперативних и тактичких система телекомуникације и информатике.

Односи са јавношћу. Основни циљ сарадње у области односа са јавношћу је афирмација транспарентног процеса реформе система одбране Републике Србије и учешћа у Програму Партнерство за мир, уз остваривање већег степена разумевања и добијања подршке од стране интерне и екстерне јавности за наведене процесе. Сарадња у области односа са јавношћу омогућиће Републици Србији обуку из области јавне дипломатије, размену искустава, сарадњу у изради и имплементацији пројеката и истраживања везаних за односе са јавношћу, сарадњу са међународним универзитетима, институтима и медијима у циљу остваривања ефикасније промоције евроатлантског партнерства и јачања подршке у јавности за планиране процесе реформе система одбране Републике Србије.

Развојни програми сарадње у области наоружања и војне опреме. Сарадњу у овој области Република Србија жели да спроводи кроз истраживања у области наоружања и војне опреме, производњу стрелачког и артиљеријског оружја и муниције различитог калибра, барута и експлозива, инжењеријских машина, оклопних борбених и неборбених возила, ваздухоплова, средстава личне заштите, итд. Такође, заинтересованост постоји за ремонт наведених средстава, као и делаборацију и уништавање вишкова наоружања и минско-експлозивних средстава и унапређење координације војне логистике са одговарајућим структурама привреде.

Као специфичан механизам сарадње, Република Србија истиче своју намеру да сарадња са НАТО буде настављена и кроз рад Групе Србија – НАТО за реформу одбране.

Основне облике сарадње у Програму Партнерство за мир, како у наведеном тако и у накнадно услагашеним областима и механизмима, Република Србија види у следећем:

- Израда заједничких планова и програма сарадње и координације;
- Учешће у раду одбора (комитета) и командне структуре НАТО;
- Учешће у заједничким научно истраживачким пројектима кроз размену радних група, стручњака и истраживача и друге мере сарадње у области науке и технологије;
- Подршка у спровођењу Циљева партнерства;
- Организација и учешће на међународним семинарима и конференцијама;
- Консултације, састанци и саветовања;
- Размена кадрова, информација и података;
- Школовање и усавршавање кадрова;
- Ангажовање мобилних тимова за образовање и обуку (МЕТТ);
- Заједничко учешће у командно-штабним вежбама на оперативном и тактичком нивоу;
- Заједничко учешће у мировним и хуманитарним операцијама под мандатом УН;
- Заједничка обука војног и цивилног кадра у националним и међународним центрима за обуку;

САРАДЊА У ОБЛАСТИ ВОЈНИХ ВЕЖБИ

Република Србија је заинтересована да интензивира сарадњу у области војних вежби и обуке и на тај начин подигне степен интероперабилности Војске Србије са оружаним снагама држава НАТО и Партнерста за мир. То укључује унапређење обуке јединица и појединаца за учешће у међународним формацијама, прилагођавање система команде и контроле и штабних процедура и развој цивилно-војне сарадње и техника управљања кризама.

– Учешће на сајмовима наоружања и војне опреме.

Република Србија изражава посебну заинтересованост, спремност и интерес за организацију одређених активности, у оквиру Партнерства за мир, на регионалном нивоу. Ово би обухватало широк опсег наведених облика сарадње уз коришћење најефективнијих капацитета сваке од земаља региона. Овакав приступ би, поред развоја добросуседских односа, обезбедио развој способности и интероперабилности унутар региона за ефикасно артикулисање заједничког одговора на регионалне изазове, ризике и претње.

III

РЕСУРСИ И СРЕДСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ЗА ПОТРЕБЕ АКТИВНОСТИ У ПАРТНЕРСТВУ ЗА МИР

Ради успешне имплементације политичких циљева учешћа Републике Србије у Партнерству за мир, као и конкретних активности у оквиру представљених области сарадње, Република Србија је спремна да омогући коришћење ресурса и средстава за потребе активности овог Програма. Истовремено, Република Србија ће уложити напор да, у оквиру својих националних могућности, обезбеди неопходна финансијска средства за ангажовање својих ефектива и поделе трошкова извођења војних вежби у којима учествује, као и за потребе других услагашених активности у Партнерству за мир.

Свако повећање у алоцираним ефективима биће у складу са даљом динамиком процеса реформе система одбране Републике Србије и из њега изведених способности. Стога се представљени ресурси и средства могу сматрати полазном осномом која ће се усклађивати са развојем и имплементацијом Индивидуалног програма партнерства и динамиком учешћа Републике Србије у свим осталим механизмима Партнерства за мир. ■

Република Србија жели да унапреди и промовише своје националне способности заштите од радиолошких, нуклеарних, биолошких и хемијских претњи

РЕГИОНАЛНИ ФОРУМ У ДУБРОВНИКУ

Помоћник министра одбране за политику одбране мр Душан Спасојевић оценио је као веома успешно учешће Србије у раду Форума за помоћ земљама Југоисточне Европе (SEEC), који је одржан у Дубровнику.

„Учесници су препознали Центар АБХО у Крушевцу и Војномедицинску академију у Београду као наше најзначајније капацитете у регионалним оквирима”, рекао је Спасојевић.

Циљ регионалног скупа био је усаглашавање предлога за формирање регионалних центара између земаља партнера SEEC -а (Албаније, БиХ, Македоније, Србије, Хрватске и Црне Горе) како би се међународна донаторска помоћ ефикасније усмеравала.

Договорено је да наредни састанак помоћника министара одбране, у марту 2008. године, организује Црна Гора. ■

С. В.

СЕМИНАР О ОБУЦИ У КОПНЕНОЈ ВОЈСЦИ

На основу *Плана билатералне војне сарадње Војске Србије и америчке војске*, у Нишком Клубу ВС одржан је дводневни семинар „Планирање обуке у копненим снагама”.

Предавања, на којима су о обуци копнених снага у америчкој војсци говорили официри оружаних снага САД, пратило је више од 50 припадника Команде и јединица Копнене војске ВС.

Приликом отварања семинара командант Копнене војске ВС генерал-потпуковник Младен Ђирковић рекао је да наша земља, опредељујући се за напредне интеграционе процесе, развија богату међународну војну сарадњу, и да је због тога добродошла свака помоћ која ће нам омогућити да будемо што боље осposобљени као појединци и као војска. ■

З. М.

ПРВИ КУРС ЗА ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

Дводневни курс – обука у коришћењу програмског пакета и електронске базе података е-PRIME система (Education – Partnership Real – Time Information Management and Exchange System – Информациони систем Партнерства за мир за управљање, размену и образовање у реалном времену), одржан је прошле недеље у Генералштабу Војске Србије.

Курс је организовала Управа за међународну војну сарадњу Министарства одбране у сарадњи са Генералном дирекцијом за НАТО и послове одбране Министарства

спољних послова Републике Србије.

Реч је о првој активности такве врсте у земљи, од приступања Републике Србије Програму Партнерство за мир.

Курс је организован за више од 40 полазника из Србије, Босне и Херцеговине и Црне Горе.

Представници Републике Србије који заврше курс учествоваће у непосредној изradi Индивидуалног програма Партнерства и координацији свих осталих активности у оквиру Републике Србије које су у вези са ПЗМ. ■

АЕРОМИТИНГ У БРНУ

На традиционалном аеромитингу CIAF 2007, који је недавно одржан у чешком граду Брну, мајор Војске Србије Миодраг Ристић, пилот авиона *орас*, освојио је другу награду у категорији наступа појединачним авионом.

На тој манифестацији, која се ове године организује четрнаести пут, у врло запаженом летачком програму своје умеће приказали су пилоти авиона Г-4 и *орас*, који су у саставу Сектора за летна испитивања Техничког опитног центра. ■

ИЗ АКТИВНОСТИ ВОЈНОГЕОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА

Начелник Војногеографског института пуковник доц. др Мирко Борисов и потпуковник мр Александар Илић, као представници ВГИ, били су од 3. до 11. августа у саставу српске делегације која је у Москви учествовала у раду 23. међународне картографске конференције. Организатор тог научног скупа, на коме је учествовало више од 1.000 појединаца из 79 држава света (представника научних института, универзитета, националних картографских асоцијација, компанија), била је Међународна картографска асоцијација (ICA), а домаћин и покровитељ Министарство саобраћаја Владе Руске Федерације и Федерална агенција за геодезију и картографију. Под мотом *Картографија за сваког и за вас* промовисана је картографија као фундаментална наука која доприноси развоју индустрије, економије, безбедности и друштва у целини.

Током рада тог научног скупа одржана је и *Четрнаеста генерална скупштина ИЦА*. На њој је Република Србија постала нова чланица те међународне асоцијације. Саствани део конференције била је и *Међународна картографска изложба*, на којој су представљени најбољи картографски производи из појединих држава.

А да се допринос Војске у овој области и те како цени потврђује и податак да ће домаћин наредне конференције (2009. године) бити Војногеографски институт Чилеа из Сантјага. ■

М. Ш.

РЕФОРМА ВОЈНЕ ПОЛИЦИЈЕ

ПРЕДУСЛОВ БЕЗБЕДНОСТИ

Једна од претпоставки ефикасности Војске јесте постојање јединица војне полиције намењених за одржавање реда и дисциплине, сузбијање криминала и контролу саобраћаја у систему одбране. По потреби те јединице могу пружити подршку снагама МУП-а у миру и током ванредног стања.

Војна полиција (ВП) је током више пола века претрпела многобројне „реорганизације“ и „трансформације“, успоне и падове, прилагођавајући се потребама Војске и државе. Ипак, њена је основна намена остала иста – брига о безбедности оружаних снага. Искуства су показала да је руководство некадашње Управе безбедности умело да правовремено процени будуће ризике и претње и томе прилагоди организацију и обуку војне полиције.

Студије развоја су за периоде од пет до десет година дефинисале очекиване опасности, сублимирале страна и сопствена искуства уважавајући „глас“ трупе, проналазећи оптимална организацијска решења у планирању обуке и тактици деловања јединца. Ратна дејства деведесетих година потврдила су исправност таквог начина вођења војне полиције. Заједно са неким специјалним јединицама, војна полиција остала је синоним добре и поуздане војне формације.

■ ФАКТОР СИГУРНОСТИ

Скоро све савремене армије света у свом саставу имају војну полицију као специјализовану формацију за одржавање реда и дисциплине, сузбијање криминала, контролу саобраћаја у систему одбране, али и као допуну регуларног полицијског система државе. Искуства из оружаних сукоба након Другог светског рата потврдила су потребу и оправданост постојања сталних, аодговарајуће увежбаних и опремљених војнополицијских снага, не само због Војске већ и због потреба на терену, где је војна полиција често замењивала цивилне полицијске снаге, којих није било.

Мировне мисије се, такође, тешко могу реализовати без јединица тог типа, јер природа операција одржавања или наметања мира има претежно полицијске одлике. Знања и вештине ВП користе се у припреми осталих јединица у мисији и у обуци и пружању помоћи локалним цивил-

ним полицијским снагама. Са друге стране, у сопственим државама, она је, уз санитетске, АБХО и инжењеријске јединице, део војске који се најчешће ангажује у подршци цивилним органима власти у различитим ситуацијама. Зато не чуди што је *Бела књига одбране*, као један од приоритета развоја Војске, уз противтерористичке, хеликоптерске, санитетске и инжењеријске јединице, дефинисала јачање и модернизацију јединица војне полиције.

■ НОРМАТИВНИ ОКВИР

Основна намена војне полиције у новим нормативним актима неће се битно мењати. Као елемент система безбедности, комплементаран са Војнобезбедносно агенцијом, биће задужена за послове: реда и дисциплине (поретка), сузбијања криминала, контроле и регулисања војног путног саобраћаја, физичког обезбеђења

НОВЕ НАДЛЕЖНОСТИ

Расформирањем Управе безбедности и раздвајањем послова између Војнобезбедносне агенције и војне полиције, део послова опште безбедности, пре свега, штабних послова безбедносног обезбеђења, послова превенције и сузбијања криминала, стручног планирања и организовања физичког и техничког обезбеђења, заштите лица, докумената и средстава, прешао је у надлежност војне полиције. За ту потребу створена је мала, али по свему судећи успешна структура органа ВП. Они обављају функцију помоћника команданата видова, бригада и неких батаљона за наведене, али и остале стандарду Северноатлантског пакта (АПП-12) управљају пословима војне полиције у својим командама, уз специфичности које захтевају наши закони и војни прописи.

СТАНДАРДИ СТРУЧНОСТИ

Људство у саставу војне полиције по питању стручности и образовања мораће да испуни стандарде који важе у савременим војскама. Предвиђено је да сваки војни полицајац, у одређеном наставном центру за обуку, стекне и посебна, специјалистичка знања и вештине. Иако то још није нормативно дефинисано, предвиђа се да овлашћена службена лица војне полиције своје лиценце обнављају полагањем испита на сваких три до пет година.

Министарства одбране и најважнијих војних команди и објеката, за обављање одређених послова противтерористичке заштите и дејстава, али и за знатан део послова опште безбедносне заштите команди и установа МО и Војске. Нужно је и ново одређивање послова и овлашћења војне полиције. Иако важећи *Закон о Војсци* прописује да дужности органа унутрашњих послова у Војсци обавља војна полиција, то није довољно за волано правно утемељење свих њених послова.

Сагледавајући нека инострана решења преовладало је мишљење да *Закон о Војсци* треба да дефинише елементе намене, делокруга и овлашћења војне полиције, укључујући и ограничења у поступању према цивилима, а да прецизније норме одреди Влада или министар одбране. У Управи војне полиције наглашавају потребу да се прецизније дефинише и контрола рада војне полиције, укључујући и „парламентарни надзор“.

Суштина одредби које су унете у *Нацрт закона о Војсци* јесте да се примена законских овлашћења ВП ограничи на припаднике ВС и МО, а просторно на објекте Војске – полигоне, вежбалишта и све друге делове који се користе за војне сврхе, и Министарства. Војна полиција би само изузетно овлашћења примењивала и на цивиле изван војних објеката, а уз сарадњу и координацију са цивилном полицијом. *Нацртом закона о Војсци* предвиђена је могућност да војнополицијске снаге пруже помоћ органима унутрашњих послова у миру и ванредном стању уколико би надлежни орган то затражио, а одобрено министар одбране.

■ ОРГАНИЗАЦИЈА

На крају процеса реформи војна полиција би требало да броји око 1.400 искључиво професионалних војних лица. То је нешто мање од пет одсто укупног броја припадника Војске и Министарства одбране. Они би били сврстани у пет јединица ранга батаљона, Криминалистичку истражну групу, те органе војне полиције деташоване по нивоима командовања. Иако је предвиђено да тек 2010. године Војска Србије буде професионализована, војна полиција је то већ сада. Окосницу професио-

ОРГАНИЗАЦИЈА ВОЈНЕ ПОЛИЦИЈЕ

налног кадра чиниће подофицири којих ће бити око 73 одсто од укупног бројног стања.

Просек година професионалних војних лица у ВП на почетку реформе био је 29 година, па је за разлику од других родова и служби из тих јединица мали број старешина отишао по сили закона или због потреба службе. Највећи број прекобројних премештен је у друге јединице Војске, док су неки од њих, углавном запослених по уговору, сами одлучили да потраже нови посао.

Управа војне полиције, непосредно потчињена начелнику Генералштаба, требало би да остане највиши стручни, управни и штабни орган за полицијске и послове опште безбедности у Војсци и Министарству, преузевши велики део послова које су раније обављали органи безбедности. Слично решење примењено је у неким страним армијама, на пример Чешкој, Пољској и Канади.

Војска Србије има укупно пет батаљона војне полиције. Гарда у свом саставу има 25. батаљон војне полиције и Батаљон војне полиције специјалне намене „Кобре“, Специјална бригада поседује противтерористички батаљон, док су за војнополицијске послове у Копненој војсци задужена два батаљона.

Батаљони у гарди првенствено су намењени за обезбеђење најважнијих објеката и личности, укључујући и председника Србије, а батаљони у Копненој војсци намењени за обављање војнополицијских послова на „терену“. Команда 3. батаљона ВП је у Нишу, а 5. батаљона ВП у Београду. Сваки од њих има деташоване чете у већим гарнизонима. Замишљено је да свака чета прати и подржава једну од бригада копнених снага, али и остале јединице у додељеној зони. Таквом организацијом обезбеђена је равномерна и стална војнополицијска подршка јединицама и командама у миру, са способношћу брзог и ефикасног груписања снага и средстава у ванредним ситуацијама, и могућност одвајања бар једне чете за задатке изградње и очувања мира ван земље.

■ СУЗБИЈАЊЕ КРИМИНАЛА

Необично је да у саставу Ваздухопловних снага нема јединица војне полиције, иако је то правило у већини страних армија. Вероватно ће се у наредном периоду у саставу ваздухопловних снага формирати јединица ВП еквивалента чете.

Новина у процесу реформе војне полиције јесте формирање Криминалистичке истражне групе. Пратећи страна, али и сопствена искуства, уочено је да постоји потреба да се оперативни криминалистички рад, бар на најважнијим кривичним делима, издвоји из чета и батаљона војне полиције и непосредно повеже са највишом руководећом инстанцом војне полиције – Управом.

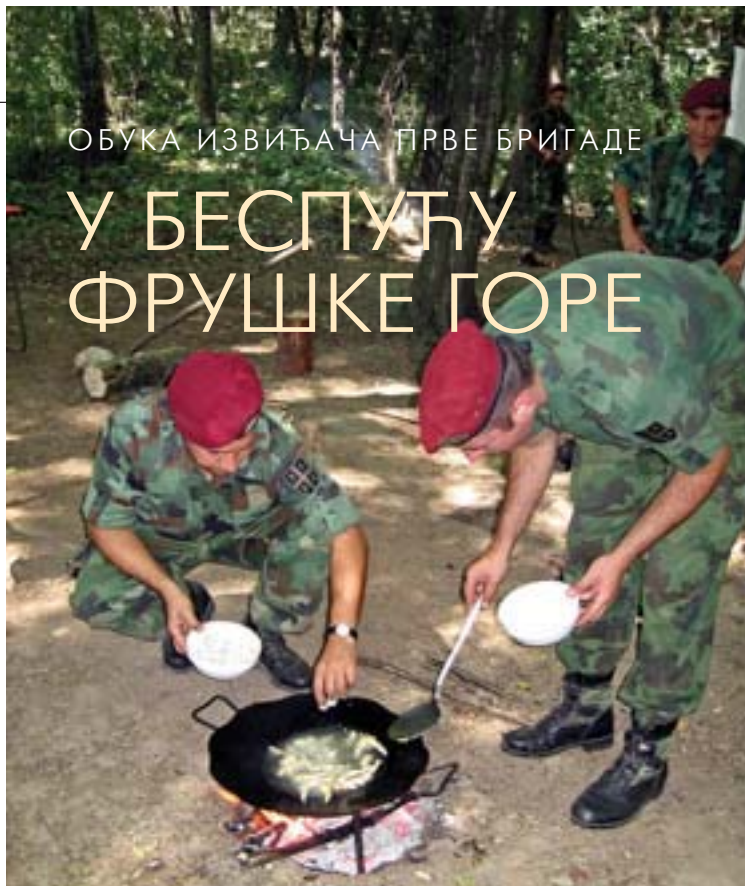
Повећање објективности рада криминалистичке војне полиције, онемогућавање или смањивање могућих злоупотреба података, бољи надзор над оперативним радом, квалитетнија сарадња са судовима и тужилаштвима и могућност брзог маневра снага и средстава према важности и обиму случаја навели су надлежне на такву одлуку. Основна намена Истражне групе јесте обрада тежих кривичних дела које почине припадници Војске и Министарства у служби и рад по захтевима тужилаштва и судова, пружање стручне помоћи јединицама и органима војне полиције у превенцији криминала и других штетних радњи, али и подршка Војнобезбедносној агенцији на пословима сузбијања криминала из њеног делокруга. Команда те групе налази се у Београду, а детаשמани су у Нишу и Новом Саду.

Може се очекивати да већ крајем 2007. године већина организацијских промена спроведена и сачињен основни нормативно-правни оквир за рад војне полиције, те да се тежиште реформе до 2010. године усмери ка доградњи система обучавања, интензивнијем опремању и евентуалној корекцији уочених проблема. ■

Мр Драгољуб ЈЕВЂОВИЋ

ОБУКА ИЗВИЂАЧА ПРВЕ БРИГАДЕ

У БЕСПУЋЈУ ФРУШКЕ ГОРЕ

Током вишедневног логоровања старешине и војници извиђачких јединица тог састава Војске Србије положили су испите знања, издржљивости и сналажљивости

У подножју Орловца, једног од фрушкогорских врхова, дубоко у шуми, старешине и војници извиђачких јединица Прве бригаде Копнене војске подигли су логор. Само застава на јарболу наговештава да у том беспућју Фрушке горе бораве људи.

Пошто су извиђачи стално у покрету, у логору се кратко задржавају, тек да одспавају који сат или да, уколико уграбе времена, предахну од војничких задатака.

А то што се жива у термометру зауставила на четрдесет и другом подељку само им је додатни изазов...

И док капетан прве класе Миле Клипа у зору издаје задатак извиђачкој патроли, војници најмлађе генерације се још једном преслишавају како да се, са чутурицом воде и најосновнијом опремом, самостално снађу у природи.

После тактичких увежбавања време је ручка. На јеловнику је само оно што природа дарује.

Поручник Мирослав Матић са групом креће у потрагу за јестивим шумским плодовима, гмизавцима и инсектима. Дobar улов – богатија трпеза. Са осталим војницима поручник Миле Боца припрема трапове, сушионице, пећи и огњишта.

Убрзо су се логором помешали различити мириси... Најпре чаја од плодова дивље јабуке, крушке, купина и камилице, а затим и чорбе од коприва и пужева који се крчкају у котлићу. За хлеб од брашна и мешаног биља задужен је војник Драган Лончар. Старији водник Дејан Крстић мајстор је за неуобичајени роштиљ од жабљих батака, рибе и пужева. За прилог ће се на јеловнику наћи и печени скакавци...

Део намирница, које су подједнако проналезиле и старешине и војници, одвојен је за сушење у импровизованим пушницама, а поједине ће се чувати у шумским фрижидерима – у земљи.

Несвакидашњем ручку придружиле су се и старешине из Команде Прве бригаде које су пратиле вежбу. Како каже пуковник Жељко Кузмановић, заменик команданта, уз обуку у пливању и савладавање водених препрека, преживљавање у природи јесте врхунац обуке извиђача у летњим условима. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

РУСКИ ВОЈНИ ЛЕКАРИ НА ВМА

Висока четворочлана делегација санитарске службе Руске Федерације, коју је предводио главни државни лекар Министарства одбране Руске Федерације генерал-мајор Павел Иванович Мељниченко, боравила је почетком септембра у званичној посети Управи за здравство Министарства одбране и Војномедицинској академији.

Током разговора који су вођени на ВМА домаћини су руским колегама предочили каква су искуства наших лекара, стечена приликом збрињавања повређених у ратним условима, у областима превентивно-медицинске заштите и посттрауматског стресног синдрома. За стручњаке са ВМА генерал Ивановић је одржао предавање о искуствима руске пољске болнице у Индонезији после Цунамија 2004. године.

Начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић и генерал-мајор Павел Ивановић потписали су *Меморандум о сарадњи*. Тај документ ће бити основа за размену стручњака, организовање курсева, обуку и остале активности које су од значаја за развој војне медицине и медицине уопште. ■

М. Ш.

ОБЕЛЕЖЕН ДАН РЕЧНЕ ФЛОТИЛЕ

Припадници Речне флотиле Војске Србије обележили су 11. септембра свој дан у новосадској касарни „Душан Вукасовић Диоген“.

Тим поводом је командант те јединице Копнене војске капетан фрегате Небојша Јоксимовић рекао да је Речна флотила данас специфична јединица, која се, поред класичне војне компоненте, организацијско-формацијским променама прилагођава и новим безбедносним изазовима и токовима развоја речних снага подунавских земаља. ■

Б. М. П.

ЈУБИЛЕЈ ЦЕНТРА ЗА КОНТРОЛУ ТРОВАЊА ВМА

Резултати из протеклих година, врхунска стручност и пожртвован рад запослених, дефинисали су Центар за контролу тровања не само као институцију ВМА или Министарства одбране већ и као потребу земље Србије. Десет година Центра обележено је свечаношћу на којој су начелник пуковник проф. др Душан Јовановић и припадници те значајне институције предочили присутним податке да је у протеклој деценији прегледано, збринато и хоспитализовано 35.000 људи, направљено 200.000 токсиколошко-хемијских анализа и издато више од хиљаду експертских извештаја и токсиколошких оцена. ■

З. М.

ЗАЈЕДНИЧКА ВЕЖБА СА КФОРОМ

Заједничка вежба „Медицинска евакуација хеликоптером Војске Србије повређеног лица из Копнене зоне безбедности“, у којој су учествовали припадници Друге бригаде Копнене војске и Мултинационалних тактичких снага (МНТС) „Север“, одржана је 10. септембра на обронцима Копаника, у близини села Блажево.

Извођење вежбе посматрали су шеф Војне канцеларије НАТОа у Београду, бригадни генерал Јаник Асе, командант Друге бригаде ВС пуковник Видоје Живковић и заменик команданта МНТС „Север“ Паул Пелизари.

Оваква активност још једном је потврдила веома добру сарадњу коју имају Војска Србије и Кфор, али је и показала и сложеност постојећих процедура за добијање сагласности за лет хеликоптера ради медицинске евакуације. Тим поводом учесници су изразили очекивање да ће тај поступак бити промењен, што ће омогућити успешније разговоре у ситуацијама када треба превести повређене.

За потребе вежбе, први пут у последњих осам година, одобрен је улазак хеликоптера Војске Србије у Копнену зону безбедности. ■

З. М.

САОПШТЕЊЕ

У МИНИСТАРСТВУ
ОДБРАНЕ НЕМА
ТРАНСКРИПТА
РАЗГОВОРА
ПИЛОТА НАТОА

Министар одбране Драган Шутановац, после ступања на дужност, затражио је од свих релевантних служби у Министарству проверу истинитости тврдњи да Министарство одбране поседује транскрипт разговора посаде авиона НАТОа са базом уочи бомбардовања зграде РТС-а 1999. године. То је саопштио и представницима Невладине организације породица настрадалих и унесређених, на састанку одржаном 23. маја ове године, саопштено је из Кабинета министра.

Све надлежне службе, након провера, доставиле су информацију да у архивима надлежних органа Генералштаба и Војске Србије нису пронађени транскрипти разговора пилота авиона НАТОа са базом, нити други документи у вези са тим. О тим чињеницама обавештен је и повереник за информације од јавног значаја Родољуб Шабић, коме је 14. јуна ове године послат одговор на допис, који је упутио 5. јуна 2007. године, стоји у саопштењу. ■

СТРОЈ ОДВАЖНИХ

ЗАВРШЕТАК ШКОЛОВАЊА 127. И
128. КЛАСЕ ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

Они су најмлађи официри Војске Србије. На њиховом знању, стручности и патриотизму градиће се савременија и ефикаснија оружана сила. Свесни су да ће огледало српског војника имати њихов лик у очима народа и света. Кажу да се не плаше изазова јер – цео се свет склања са пута човеку који зна куда иде!

Када се у суботу 15. септембра, са свечане бине испред Дома Народне скупштине зачује команда начелника Војне академије, 212 официрских шапки полетеће ка небу Београда. У тих неколико секунди, на само њима довољно смислен начин, млади потпоручници ће прославити унапређење. Резултат четворогодишњег или петогодишњег труда, радост и понос биће сабрани у том једном замаху. За тренутак ће заборавити све тешкоће и одрицања, хиљаде сати учења, месеце проведене на хладноћи и жези, десетине ноћи под шатором... Неће размишљати ни о томе шта их чека сутра. А војничко сутра никада није сасвим безбрижно.

ИСТОРИЈА УСПЕХА

Крајем септембра 2003, или годину раније неколико стотина младића, свршених средњошколаца, ступило је у 127. и 128. класу Војне академије. Многи од њих тада су први пут закорачили у круг војног објекта. А неки никада пре нису напустили родитељски дом.

Будући официри логистике и дипломирани инжењери или економисти дали су себи, ако не тежи, онда сигурно дуготрајнији задатак него остали – петогодишње школовање. Четири године на Академији, пуно учења са недељама логоровања, гађања и тактичких вежби, чекало је неке нове командире пешадијских, инжењеријских или тенковских водова, артиљеријских или ПВО батерија...

Студенту на Војној академији можда не одговара истоветан назив као његовим колегама са цивилних универзитета. Име „студент“ сасвим је прикладно када се у обзир узме наставни план и програм ВА или завири у неку од слушаоница и кабинета током предавања или испита. Али када се књиге и скрипте одложе у фиоку, види се друга димензија живота тих младих људи.

Стаза пешадијских препрека, сати и сати вежбања... Норма је позната – не оцењује професор него штоперика.

Уређивање соба, купатила и касарног круга... А круг Војне академије је велики...

И, наравно, незаобилазни „посебни облици наставе“, што је лепши назив за „терен“ где се савладава онај напорнији, тврђи, део војничког заната уз дружење, али и жуљеве.

Управо зато не може свако бити официр. Чврстина духа и тела, интелектулана ширина, хитра мисао, а још хитрија рука и велика љубав према својој земљи и народу одвајкада су се подразумевали уз то часно звање.

Ипак, поред свих напора и одрицања током студија, многи од тих момака учествују на научним семинарима, спортским надметањима и такмичењима из међународног права. Можете их видети у друштву пријатеља и девојака на београдским шеталиштима и кафићима, одевене у „тренду“, веселе, али увек за нијансу озбиљније и зрелије од свог узраста. У њиховом погледу назире се одговорност и самоконтрола људи који ће једнога дана водити оружану силу државе.

Формални услов за стицање официјерског чина је 36 до 58 оцена у студентском индексу, зависно од смера и рода, односно специјалности. У оцено, поред потребних теоријских знања, улазе и резултати неколико десетина гађања и тактичких вежби, те захтевне физичке провере и тестови.

У СУСРЕТ ПРОМОЦИЈИ

За студенте старије воднике 127. и 128. класе већ су направљене официјерске униформе. Предлог за Указ председника Републике Србије о унапређењу налази се на столу на-

Генерал-мајор Видосав Ковачевић

челника Војне академије. Испред Дома Народне скупштине, 15. септембра, продефиловаће најмлађи потпоручници.

Генерал-мајор Видосав Ковачевић, сумирајући резултате, истиче особеност тренутка у коме та генерација започиње војничку каријеру.

– У току су интензивне реформе система одбране, а у војном школству се у томе отишло најдаље. Пре свега мислим на приближавање Академије систему образовања у грађанству, прилагођавање новој законској регулативи и одредбама Болоњске декларације. Већ дуже време пратимо шта се на плану војног образовања догађа у региону и трудимо се да не изгубимо корак са чланицама Партнерства за мир и НАТО – истиче Ковачевић.

Начелник Војне академије каже да студенти уче вештину ратовања, али и умеће преговарања. На основама стратегијских докумената који су дефинисали мисије и задатке Војске заснива се, како објашњава генерал Ковачевић, методологија школовања. Судаћи по томе, новопро-

НОВЕ СНАГЕ

Ове године на ВА је дипломирало укупно 213 студената. Статус професионалног припадника Војске Србије стећи ће 189 потпоручника, у редове Војске Црне Горе иду осморица младих официјера, док ће командни кадар оружаних снага нашег западног суседа, Босне и Херцеговине, појачати 15 младића. Један од студената из Републике Српске неће бити унапређен због здравствених разлога.

Постоји одређен број захтева дипломаца из Црне Горе и Републике Српске за пријем у професионалну службу у Војсци Србије. Та питања ће се решавати одлуком надлежних државних органа.

СТАТИСТИКА КЛАСЕ

Просечна оцена класе је врло добра – 7,83. Најуспешнији у укупном рангу били су студенти Смера инжењерије и ваздушног осматрања и јављања, са просеком 8,19.

Најуспешнији на Смеру пешадије јесте Миша Живковић – 9,83, на Смеру артиљерије Предраг Лончаревић 9,16, најбољи тенкиста је Драган Главчић, а инжењерац Ненад Ковачевић, са просеком 9,17.

У батаљону логистике, на Смеру везе најуспешнији је Братислав Цекић, са просечном оценом 8,25, на Смеру ваздухопловно техничке службе Милан Андрејевић – 8,70, на Смеру електронског извиђања и противелектронских дејстава Бобан Сазих-Јотић – 8,93, најбољи у саобраћајној служби јесте Саша Тешић – 9,07, а у информатичкој служби Жарко Грујић – 9,25, док је са просеком 8,68 на Смеру техничке службе КоВ први Братислав Планић.

Миљан Ђурић има највећи просек на Смеру ваздушног осматрања и јављања – 8,81, а на Смеру артиљеријско-ракетних јединица ПВО најбољи је Јован Ракић са просечном оценом 8,19.

ПРОМОЦИЈА РЕЗЕРВНИХ ПОТПОРУЧНИКА

Свечаност поводом промоције нове генерације резервних потпоручника пешадије, интендантске и техничке службе, ваздушног осматрања и јављања, те санитетске службе, одржана је 31. августа у касарни „Бањица“. Поред руководства Војне академије, свечаности су присуствовали начелник Сектора за људске ресурсе Министарства одбране др Бојан Димитријевић, генерал-мајор Драган Колунија, начелник Управе за оперативне послове Генералштаба Војске Србије, представници Војномедицинске академије и локалне самоуправе.

Најуспешнији међу слушаоцима Школе резервних официјера били су резервни потпоручници Предраг Стевановић – 93. класа техничке службе, Далибор Анђелковић – 108. класа Смера ВОЈ, и Драган Лукић – 121. класа пешадије. Међу слушаоцима 91. класе санитетске службе, чије је школовање било у надлежности ВМА, најбоље резултате су постигли Бранимир Нешковић, Сениша Христов и Небојша Алексић.

У произведеној класи Школу резервних официјера завршио је 61 слушалац, а седморица њих, као војни стипендисти, наставиће активну службу у Војсци Србије.

мовисани потпоручници требало би да буду спремни да бране територију и суверенитет земље, помажу цивилном становништву у случају непогода и природних катастрофа, али и да учествују у мировним мисијама уколико то одлуче државне власти.

– Јавност је имала прилику да види како је протекла вежба ДИПЛОМАЦ 2007 и какве су резултате постигли студенти четврте године. Тада је готово 1.000 људи боравило на Пасуљанским ливадама скоро месец дана. Испаљено је више од 80 тона муниције, а нико није ни прст огребао. Тако нешто немогуће је урадити без добре организације и обучености – оцењује начелник ВА. Он додаје да већи број будућих старешина са Бањице носи и дипломе познавања енглеског језика STANAG и сертификат о информатичкој писмености ECDL.

ГЕНЕРАЦИЈА ЗРЕЛИХ

Дужност команданта пука студентата недавно је преузео пуковник Драган Ђини. Без обзира на то што није имао прилику да ову генерацију

Пуковник Драган Ђини

води током целог школовања, пуковник Ђини је усредсређен на припреме за промоцију. Сваку прилику користи да да понеки савет будућим млађим колегама. Класу која управо излази из школских клупа оцењује као нарочиту по својој зрелости.

– Реформе у војном школству не могу се тако брзо одразити, јер се, условно речено, циклус затвара сваке четири године. Та класа је доживела знатне измене плана и програма тек у четвртој или петој години. Ипак, они су у потпуности спремни за дужности које их веома брзо чекају – каже Ђини.

Основни проблем са којим ће се млади официри сусрести, према његовом мишљењу, јесте неизвесност као неминовна последица реформи.

– Неизвесан статус, место службовања, животни стандард, све то оптерећује младе људе. Постоји и свест о томе да могу бити послати у мировне мисије. И то је неизвесност са којом се неке претходне генерације нису суочавале – оцењује командант пука студената и додаје – наш став јесте да све што се у војничком смислу ради на Академији, почевши од организације, понашања, међуљудских односа, па и материјалних средстава, треба да по-

служи као пример. Трудимо се да стандард студената подигнемо на ниво савремених војски Запада. Недостаје новац, али доста тога је и урађено. У току је реализација пројекта „рачунар у сваку студентску собу“. Ова генерација, нажалост, ту благодет није дочекала, али ће

Миша Живковић

Милан Михајловић

Дамир Нађ

ЕЛИТА

Потпоручник пешадије Миша Живковић, родом из села Грданице надамок Лесковца, испричао нам је како је изгледао расанак када су га пре четири године родитељи допратили до капије Војне академије.

– Мали, сад си ушао. Сналази се сам! – сећа се Миша очевих речи.

И снашао се! Завршио је као први у рангу, са просеком **9,83**, одбравивши, према речима његових старешина, изузетан дипломски рад из безбедносне тактике – *Обавештајно-безбедносни систем Руске Федерације*.

Каже да је свестан обавезе на почетку каријере, који је нарочито тежак за најуспешније на Војној академији. Он, ипак, верује у себе и не плаши се изазова.

– У касарни сам **100** посто војник, изван касарне **100** посто цивил. Тако је било до сада и не видим разлога зашто би се то мењало када почнем да радим – сматра Миша, а потврђују његови другови, који кажу да је изузетан друг и свестран човек.

Титулу другог у рангу понео је потпоручник интендантске службе Милан Михајловић из Врања, са просечном оценом **9,36**. На одлуку да дође на Академију утицао је друг, који је такође носио студентску униформу, и то баш на интендантском смеру. Са школовања, поред официрског, носи и звање дипломираног економисте. Део предавања имао је на Економском факултету, и мада не воли да говори о себи, признаје да се осећа спремнијим и способнијим за живот од колега из цивилства.

– Самодисциплина и одговорност терају нас да сазримо пре своје генерације. Обавезе које морају да се обаве у задатом року у настави, а нарочито ван ње, јесу нешто с чиме се колеге на универзитету не сусрећу – објашњава Милан и открива нам своју намеру да се усавршава и стиче виша академска и научна звања.

Престижно треће место у генерацији заузео је потпоручник интендантске службе Дамир Нађ, завршивши школовање са просеком **9,28**. Момак који служи на понос родном Врбасу не жели да оконча своје усавршавање. Звање мастера је следећа степеница, на коју ће се, како каже, веома брзо попети. Економски предмети на Војној академији били су његова специјалност. Када би могао, каже Дамир, либерализовао би приступ цивила Војној академији, наравно у погледу науке, и омогућио војним студентима више могућности за учење и усавршавање ван система одбране.

Мајор Жељко Нововић

млађим класама живот бити знатно удобнији.

Командири студентских водова и чета боље него ико знају трновит пут који води до прве розете. Један од њих је мајор Жељко Нововић, командир чете **127**. класе батаљона логистике.

Батаљон логистике наставља традиције Војнотехничке академије. Потребне школовања војног кадра и економичност у располагању материјалним ресурсима условили су да се из касарне на Жаркову студенти преселе на Бањицу, чиме је Академија објединила све смерове на једном месту. Мајор Нововић каже да је напорно пресељење знатно пореметило дневну рутину његових студената. Око **340** камиона разне опреме и потрепштине превезено је током селидбе. Ипак, живот и рад су се нормализовали и класа је успешно привела крају школовање.

– Не знам да ли је већа част, или задовољство, или одговорност, за нас и Републику Србију што ће се у суботу постројити **119** официра дипломираних инжењера – каже мајор Нововић.

Командир чете **127**. класе сматра да је суштински битно да се студентима омогући да још више учествују на стручним и научним скуповима, семинарима и такмичењима, јер Војна академија има ресурсе које може представити у земљи и свету.

Дипломирани официри ће на дан промоције сазнати у ком гарнизону ће почети професионалну војну каријеру. Неки ће на основу потреба службе морати да се прихвате дужности које не спадају у њихову специјалност. Али после осам или десет семестара труда и одрицања они су утрли свој пут. На руководству државе и Војске стоји обавеза да им на том путу помогну. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимимо Радован ПОПОВИЋ

Н О В О С Т И У В О Ј Н О М Ш К О Л С Т В У

ВЕРОНАУКА И У ВОЈНОЈ ГИМНАЗИЈИ

Шта ће будући официри наше војске, на самом почетку свог вишегодишњег школовања, из веронауке научити о Богу, духовности, православној цркви и вери, а шта из предмета грађанско васпитање?

ВЕРОУЧИТЕЉ

Први вероучитељ у Војној гимназији од њеног настанка, Јован Бабић, рођен је у Руми 1978. године. Потиче из официрске породице. Његова два рођена брата определила су се за позив официра, односно подофицира. Војну гимназију Јован је завршио 1997. као ученик 23. класе, први у рангу. Потом је уписао Информатички смер на Војнотехничкој академији, али када је стигао до краја треће године одлучио је и – напустио Академију. Исте 2000. године положио је пријемни испит на Православном богословском факултету у Београду и уписао основне студије. Тренутно је апсолвент и већ годину дана предаје веронауку у средњој школи "Свети Сава" у Новој Пазови. Ожењен је и супруга му је такође апсолвент на Вишој богословској школи у Београду, па ће и она, ускоро, постати наставник веронауке.

Вероучитељ Јован Бабић

Пред сам почетак нове школске године, у Војној гимназији у Београду свечано је обележено увођење, први пут у ту школу, обавезних изборних предмета – веронауке и грађанског васпитања. Ученицима првог разреда Војне гимназије, поводом изједначавања њиховог наставног плана и програма са оним у грађанству и увођења поменутих изборних предмета, говорили су том приликом начелник Одсека за наставу Војне гимназије потпуковник Драган Јовановић, епископ хвостански Атанасије Ракита, професор Богословског факултета у Београду протојереј др Драгомир Сандо, професорка Снежана Тмушић и вероучитељ Јован Бабић. Обавестивши се на тај начин о оба нова предмета, више од 100 ученика првог разреда Војне гимназије ових дана се и определило за један од њих, који ће, уз остале наставне предмете, током свог четворогодишњег школовања, изучавати у тој школи.

Шта су, пре свега о веронауци, том приликом чули ученици првог разреда Војне гимназије и шта ће будући официри наше војске, само у току ове школске године, научити о Богу, духовности, православној цркви и вери?

ТЕМАТСКЕ ЦЕЛИНЕ

Како се чуло на поменутој свечаности, ученици ће током школске године имати укупно 37 часова веронауке, односно грађанског васпитања, или једном недељно. Реч је о обавезним изборним предметима, што значи да су они увршћени у редовну наставу и да су потпуно равноправни са другим. Заправо, садашњи ученици првог разреда, изабравши један од та два предмета, имаће га и током наредне три године, односно до матуре. Како је наглашено, за те изборне предмете не постоје бројчане оцене, већ описне: задовољава, добар и истиче се, што значи да нема негативне оцене из тих предмета. Међутим, опасна оцена се обавезно уписује у дневник, ђачку књижицу и сведочанство, мада она не утиче на општи успех ученика. Оно што је посебно за верску наставу

јесте чињеница да се она неће изводити само у учионици већ и у православним храмовима и манастирима, а предвиђени су и одласци на богослужења, литургије, као и једно краће поклонишко хришћанско путовање у неки од наших старих манастира и дружење са монасима.

Према речима вероучитеља Јована Бабића, наставни план и програм нововведеног изборног предмета има пет тематских целина.

У првој тематској целини, прецизира вероучитељ, полази се од основних појмова о вери – шта је то хришћанство и зашто се оно тако зове и шта, у својој суштини, представља хришћанска црква.

Друга тематска целина, после важног историјског пресека од две хиљаде година дуге повести хришћанства, бави се перспективама вере и православне духовности у 21. веку, али и господом Богом, какав је он по православном учењу, шта је здраво веровање, а шта болесно сујерење.

Трећа тематска целина обрађује питање шта ми уопште можемо да сазнамо о господу Богу и који су домети људског сазнања о томе. Одговори на та питања, међутим, не темеље се на високом академско-философском нивоу, већ на самом животу и делу господина Исуса Христа. И у тој занимљивој целини много је историје.

Најобимнија је четврта тематска целина, па се она изучава скоро цело друго полугодиште. Црква је ту тему осмислила тако да је вероучитељима оставила слободу да ту целину прилагођавају датим околностима. Наиме, она обрађује индивидуално узрастање у хришћанској вери, односно на који начин наш духовни пут иде узлазном путањом, из дана у дан, из године у годину. Уз велика и славна историјска имена из нашег народа, ранохришћанске, али и касније православне мученике и светитеље, ова целина пружа могућности вероучитељу да, говорећи о конкретним историјским догађајима, прикаже њихово духовно уздизање, а у овом делу и ученици ће се активно укључити у наставу, излажући своја запажања и размишљања у дискусијама, учествовањем у литургијама...

И, коначно, пета тематска целина ученицима омогућава да се, на крају школске године, обавесте о хришћанској уметности, архитектури и сликарству, нарочито оном у Српској православној цркви, па ће се, тим поводом, и организовати једно поклонишко путовање ђака.

■ СМИСАО ХРИШЋАНСКОГ ЖИВОТА

– С обзиром на то да и војска и црква имају сличну организациону структуру – каже вероучитељ Бабић – баш због те приличне хијерархијске блискости, ближе ћу ђацима предочити ону црквену, како би умели да препознају и да правилно ослове свакога у црквеној организацији. У настави веронауке потрудићемо се да обезбедимо и најсавременија средства, попут рачунара, мултимедијалних презентација, филмова и сличног како би ученицима још више приближили ту материју, а са неким средњим школама из грађанства планирамо и да организујемо дружења и неку врсту такмичења из познавања веронауке. Углавном, наша основна идеја није да веронаука ученицима Војне гимназије буде само још један предмет више у распореду часова, већ да то буде растерећење, односно да им на правилан и здрав начин приближимо смисао православног хришћанског деловања и живота у свету и нашем друштву, те да ти часови веронауке буду, заиста, прилично опуштено дружење наставника и ученика.

Уџбеник за наставу веронауке, *Православни катехизис за први и други разред средње школе*, написао је епископ браничевски Игњатије, а издао га је Завод за издавање наставних средстава.

Како смо сазнали, ових дана у Војној гимназији око четрдесет посто ученика првог разреда определило се за веронауку, а 60 одсто за изборни предмет грађанско васпитање. ■

Д. МАРИНОВИЋ
Снимко 3. ПЕРГЕ

Професор Снежана Тмушић

Према речима професорке историје у Војној гимназији Снежане Тмушић, од сада и наставнице грађанског васпитања у тој школи, тај обавезни изборни предмет изучава се укупно 37 часова током школске године или једном недељно.

– Предмет је изузетно занимљив и необичан. Он треба ученике да обрзује у грађанском духу јер, као што је познато, националне и једноконфесионалне државе су престале да постоје још крајем 19. века. То

не значи да је овај предмет анационалан. Напротив. Изучавањем историје предмет обрађује све важне постулате нашег националног и државотворног бића и разјашњава, између осталог, зашто смо ми Срби, православци, имали у прошлости тако много проблема у очувању нашег територијалног, духовног и националног идентитета. Да бисмо могли да разумемо нашу веру, морамо знати и наше порекло, нашу духовност, историју... Међутим, овај предмет објашњава и учи и како да живимо једни поред других, како да се снађемо у мултиконфесионалном и мултинационалном, односно грађанском друштву – каже професорка Тмушић и објашњава:

– Циљ грађанског васпитања јесте да научи ученике да друге људе гледају и прихватају у свој својој различитости. Јер нисмо сви исти; ни по изгледу, ни по годинама, ни по навикама, пореклу, вери, националности... И ми морамо схватити и прихватити ту различитост у грађанском друштву, а не да видимо само себе и никога више. Да бисмо дошли до тог циља, у настави ће нам много помоћи и национална, и општа историја.

Према речима професорке, ни у овом предмету, који се изучава у све четири године Гимназије, нема негативних, већ само описних оцена. Замисљена као образовно-васпитни процес, настава се одвија у учионици, а ради се у мањим или већим групама, понекад чак и појединачно или у пару.

– Од средстава у настави ћемо користити све што нам буде било од помоћи. Анализираћемо штампу, ТВ програм, покушати да разјаснимо откуда толико сензационализма у новинским насловима, али и насиља на малим екранима. Ту су нам на располагању и савремена аудио-визуелна средства, а биће и креативних радионица, у којима ће се распоредити о многим занимљивим и актуелним темама, као што су, на пример, хришћанско праштање, живот у колективу, појединац и друштво, како комуницирати у групи, како саслушати друге... У целој тој причи занимљива је и тема која се бави вечитим питањем: како постати и остати духовна, морална и физички јака личност, како решавати сукобе са самим собом али и оне са окружењем.

Предмет обрађује и тему која се бави насиљем и миром, али и пита шта је то негативна селекција и како се у савременом грађанском друштву треба борити за праве моралне друштвене вредности и постулате. Наравно, у настави ћемо се бавити питањем насиља у савременом свету, али и у нашем непосредном окружењу, и покушати да дамо одговоре на питања: како наћи своје место у различитости света? Важно је рећи да грађанско васпитање учи децу да разговарају и комуницирају са својим окружењем и да је то једини начин превладавања проблема, наравно, уз очување и свог националног, и верског, и индивидуалног идентитета.

На крају школске године, заједно ћемо се питати и одговорити шта смо, после 37 часова, понели од свега тога са собом? Требало би да то буде закључак да смо, пре свега, научили да поштујемо сами себе, али и да то исто осећање гајимо и према другима, онима који су различити од нас – каже професорка Снежана Тмушић.

С п е ц и ј а л н и п р и л о г

АРСЕНАЛ9

ФИНСКО БОРБЕНО ВОЗИЛО
„PATRIA“ AMV

ОКЛОПЊАК ТРЕЋЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ

МОСКОВСКИ
АВИЈАЦИЈСКО-КОСМИЧКИ
САЛОН 2007

ОБНОВА ТЕХНОЛОШКЕ МОЋИ

ДЕСАНТНИ БРОДОВИ
У ЕВРОПСКИМ РАТНИМ
МОРНАРИЦАМА

ВИШЕНАМЕНСКА ПЛОВИЛА

ВАТРОГАСНИ ТЕНК

САДРЖАЈ

Конверзија оклопних борбених возила

ВАТРОГАСНИ ТЕНК 32

Савремени минобаци

СВА ЛИЦА СТАРОГ РАТНИКА 35

Финско борбено возило „Patria“ AMV

ОКЛОПЊАК ТРЕЋЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ 39

Московски авијацијско-космички салон 2007

ОБНОВА ТЕХНОЛОШКЕ МОЋИ 42

Десантни бродови у европским ратним морнарицама

ВИШЕНАМЕНСКА ПЛОВИЛА 46

Ловачки авион Икарус С-49А

БРАНИЛАЦ ПРЕСТОНИЦЕ 51

Уредник прилога
Мира ШВЕДИЋ

У грчкој трагедији се, због губитка људи, добара и вегетације, ангажовала Европска унија, а и Србија је дала свој скроман допринос. У тој борби са ватреном стихијом виђен је и старији грчки тенк *леопард-1*, преуређен у ватрогасни тенк. Руси су на бази својих оклопних борбених возила развили противпожарне варијанте. Размишљамо ли ми о конверзији наших оклопњака за те намене. Идеја има разних. А реализације?

Пожари у Србији и суседним земљама у овој години, поспешивани дуготрајним летњим жегама, незабележеним протеклих 120 година, и температура ваздуха од 40 до 45 степени Целзијуса, оставили су последице које се дуго не могу отклонити. А када је реч о старим шумским комплексима – ни у наредних 50 до 100 година. Како региструје штампала, пожари су захватили више од 5.500 хектара, рачунајући ту и више од 3.000 хектара шумског блага. Пламена стихија нанела је и у Србији вишезначне штете по околину, природне ресурсе и финансијске губитке. Само се директна штета, до сада процењује на 1,5 милијарду динара. Стога се не могу сматрати великим сва улагања у организацију и опремање одговарајућих структура за борбу против пожара, ако је друштво свесно да ће се корист од тога вишеструко вратити у будућности.

Да ли је толики губитак морао да се деси? Вероватно не. Или бар не у тим размерама. Да смо били боље организовани, припремани и оспособљавани, одговарајуће опремљени, али и, као организована друштвена заједница, одговорнији, не бисмо морали да молимо стране земље за помоћ. Ипак, Русији остајемо захвални за ангажовање ИЛ-76 у овој несрећи.

Илустровао Никола ОТАШ

Без темељите и озбиљне анализе узрока, организације снага, оперативних мера и поступака за откривање, спречавање и гашење пожара, анализе стања, потреба и могућности за набавку ватрогасних средстава, опреме, уређаја и возила, односно летелица, планирања (још данас) потребних средстава, држава не може мирно да очекује наредна лета и обезбеди сигурност имовине и живота грађана

у сличним, евентуално поновљеним приликама. Дакле, треба извући поуке и донети правовремене закључке и одлуке. Примарна је и анализа пропуста који су се десили у целом систему и одлучност да се из основа поправи стање. А потребно је одаћи и признање (морално и материјално) пожртвованим учесницима акција гашења пожара.

У поменутој ситуацији, поред других слабости (системске и организационе природе), увидело се да нам недостају одговарајућа техничка средства, ватрогасне цистерне већег капацитета и проходности ван путева, противпожарни хеликоптери и авиони (некада смо имали четири). Сасвим је извесно да би гусенична возила, на тешкопроходном земљишту са вегетацијом, преко јаруга и кроз шумске пределе, имала већу проходност него точкаши. Да су била бар два-три у Делиблату, исход борбе са пожаром био би другачији.

У грчкој трагедији, због губитка људи, добара и вегетације, ангажовала се и Европска унија, а и Србија је дала свој скроман допринос. У тој борби виђен је и старији грчки тенк *леопард -1*, преуређен у ватрогасни тенк.

ПРЕДЛОЗИ

Да би се те жеље оствариле, Влада са ресорним министарствима, надлежним за продају и отпис (расходовање) застарелих борбених возила, треба поново да анализира број тих возила која остају у наоружању Војске. Јавности је познато да је око 250 тенкова Т-55, више десетина Т-72, разних самоходних оруђа и „прага“ било одвојено за продају у процесу ослобађања од вишкова НВО. Стога се намеће питање зашто се нека од тих возила не би искористила и преуредила у возила за противпожар-

ну заштиту (ППЗ) и инжињеријске радове на теже приступачним теренима. Можда, у први мах, одбија проста рачуница да сечење једног Т-55 стоје 3.480 америчких долара, а конверзија тенка у ВИУ „муња“ око 200.000 долара. Али то је погрешан угао гледања. Не можемо посматрати само финансијске издатке за та возила (који би, вероватно, били нижи од 100.000 америчких долара по возилу), већ треба да поставимо пропорцију између штете коју смо имали од пожара и улагања у преуређење неколико десетина оклопних борбених возила (ОБВ) у возила за ППЗ.

Када се са тенка Т-55 уклони купола са наоружањем, уређајима и муницијом која му припада, возило је лакше за око 10 тона, па може, ако се конвертује (условно га називамо противпожарни тенк ППТ-55) да носи цистерну са водом и хемијским једињењима за гашење пожара капацитета 10.000 литара. То није за потцењивање. А тенк Т-72 (условно ППТ-72) имао би капацитет око 15.000 литара воде. Подразумева се да би цистерна за воду била профилисана тако да се налази делом у телу тенка (борбеном одељењу базног тенка), а горњим делом изнад шасије. Управно одељење (без граната и дела опреме) може да прими три члана посаде, а у том случају би било нужно отварање још једног или два улазна отвора. Имали бисмо довољно простора за надградњу намотаја са поливним цревом (једно или два) за воду (споља, позади) и помоћног уређаја за погон пумпе.

Предузеће EdePRO из Београда приказало је на сајму НВО *Партнер 2007* у Београду свој турбомлазни мотор снаге 40 kW (погонско гориво вишезначно – бензин, керозин, дизел), волумена не већег од динамо-генератора у тенку. На крову би се уградио водени топ (бацач воде, млазница)

ВОЗИЛА ЗА ШУМСКЕ ПОЖАРЕ

У Руској Федерацији, после расформирања Варшавског уговора, многа ратна средства су продавана по ниским ценама, али је, такође, један број старијих ОБВ преуређен у инжињеријске намене и возила за ППЗ, дотур воде, средстава за гашење пожара и превозење људства за акције на теже доступним подручјима земље. За те намене извођене су конверзије тенкова Т-55, оклопних транспортера МТ-ЛБ и БТР-80 (8x8), борбених возила пешадије БМП-1 и других оклопних борбених возила. Нека возила су названа „леснопожарнаја машина“ (возило за шумске пожаре).

„Ветлуга“ има двадесетдвоцевни лансер за гашење пожара

за руковање из возила или са њега. Заштитна одећа, потребан алат и специјализовани прибори за акције гашења пожара обавезни су део капацитета. Постоји могућност монтирања дозерског ножа за уклањање жаришта, засипање граничне зоне пожара, рушење нагорелих стабала и израду просека. Опрема и одећа морају бити у складу са ХТЗ прописима.

Ово су само неке назнаке идеје о ППТ-55 и сличним модификацијама. За одлуку о томе процедура у Војсци је позната – од захтев ресорног органа и отварање задатка НИР до програма реализације, коначне производње и динамике опремања.

РУСКА РЕШЕЊА

Руси су, на основу борбеног возила пешадије БМП-1, развили возило ЛПМ-02 (леснопожарнаја машина), наменски опредељено за гашење шумских пожара средњег и високог интензитета, пожара на третиштима, на депонијама нафтних деривата и рафинерија, достављање противпожарне опреме и екипа за ППЗ на места пожара.

Леснопожарнаја машина ЛПМ-02 штити посаду од ватре и дима. Посаду сачињавају два човека, а може да вози још четири ватрогасца. Возило је опремљено цистернама за воду капацитета 5.000 литара (пуни се 10 минута). Капацитет ватрогасне пумпе НШП-600М јесте избацивање млаза воде на 50 метара, 600 литара у минути. На крову је монтиран бацач воде (водени топ) којим рукује ватрогасац стојећи у возилу отвореног улазног отвора на крову.

Предвиђена је могућност монтирања ровокопача или плуга за рашчишћавање жаришта, препрека, застирање земље и израду просека.

Маса ЛПМ-02 износи 13,5 тона, ако је возило празно, а 18,5 тона ако је попуњено водом. Перформансе возила су одговарајуће БМП-1 (брзина на путу 50 км/ч, аутономија 500 км, брзина на води 7 км/ч, савладава успон 30 степени, ров 2,0 метра, зид 0,7 м).

Теренско противпожарно возило *ветлуга* је развијено на бази оклопног транспортера точкаша амфибије БТР-80 8x8. Опремљено је двадесетдвоцевним ракетним лансером за гашење пожара. У резерви носи још 22 ракетна пуњења. Лансером се рукује из возила. Ракетна пуњења са специјалним хемијским материјама лансирају се на даљину од 50 до 300 метара. *Ветлуга* је намењена за гашење пожара на нафтоносним пољима, депонијама нафтних деривата и гаса. Опремљена је пумпом са шмрком за воду, капацитета потиска 1.000 литара у минути. Возило има чекр за извлачење, капацитета 4,4 до 6 тона. Маса возила је 14,5 тона, а посада се

Леснопожарнаја машина ЛПМ-02 штити посаду од ватре и дима

ЦИСТЕРНА УМЕСТО КУПОЛЕ

Када се са тенка Т-55 уклони купола са наоружањем и уређајима и муницијом која му припада, возило је лакше за око 10 тона, па може, ако се конвертује, да носи цистерну са водом и хемијским једињењима за гашење пожара капацитета 10.000 литара. То није за потцењивање. А тенк Т-72 имао би капацитет око 15.000 литара воде.

састоји од три човека.

Перформансе покретљивости *ветлуге* идентичне су са БТР-80 8x8 – брзина кретања на путу је 80 км/ч, на води 9 км/ч, аутономија 600 км, савладава успон 30 степени, ров 2,0 метра и зид 0,5 м.

ИСКУСТВА

Уколико се приступи конверзији старијих модела ОБВ у српској војсци, обука и оспособљавање посада ППЗ возила могла би да се повери Команди за обуку ВС (имамо седам центара за обуку) или Сектору за заштиту и спасавање МУП-а Србије, у сарадњи са Одељењем цивилне заштите у Управи за одбрану МО Србије. Некада смо имали познати и признати Центар цивилне заштите „13. мај“ у Батајници. Данас се планира сличан центар ватрогасне и спасилачке службе на Звездари, у надлежности МУП-а. Посаде тих возила би се регрутовале од војника по уговору и професионалних ватрогасаца или од чланова добровољних ватрогасних друштава, у статусу активне резерве.

Има разлога да се размисли и о формирању засебног министарства за цивилну заштиту (цивилну одбрану). Неке државе у

Европи имају таква министарства и јединице за цивилну заштиту до нивоа бригаде, а у Руској Федерацији постоји Министарство за ванредне ситуације. У Србији је некада за те намене постојао сектор МО са подсекретаром на челу, а протекле деценије је цивилна заштита сведена на одељење једне управе МО. Може се с разлогом, а и на основу позитивних искустава у ранијем периоду, веровати да би конституисањем новог ресорног министарства за ЦЗ (ЦО) функционисање, обука и оспособљавање, опремање, руковођење у нежељеним акцидентима гашења пожара и спасавања становништва и материјалних добара, било конзистентније и плодотворније. Подсетимо се поплава, клизишта, неких хаварија и већих удеса на саобраћајницама, привредним објектима и рудницама, па ће посматрање тих проблема имати другу визуру.

Садашњих 3.000 ватрогасаца, 157 ватрогасно-спасилачких јединица, по један начелник штаба ЦЗ у општинама и окрузима, нису гаранција да могу успешно да се изборе са могућим новим изазовима.

Треба очекивати да ће сет нових закона из области одбране и безбедности и закона о заштити и спасавању, нормативно регулисати многе ствари, али је дуг пут од идеје до реализације. Издавање 13 милиона евра из Националног инвестиционог плана за куповину 59 ватрогасно-спасилачких возила (типа *мерцедес*) и друге опреме, јесте значајна инвестиција. Међутим, треба рачунати на потребу набавке хеликоптера, па и авиона за гашење пожара. А, такође, има и оправдања за конверзију неких оклопних возила у возила ППЗ. Уосталом, тако се ради и у свету. ■

Милосав Ц. ЂОРЂЕВИЋ

СВА ЛИЦА СТАРОГ РАТНИКА

Минобацачи су одувек сматрани за јефтино оружје, углавном намењено пешадији, али с интензивним развојем у последњих неколико деценија, постају много више од тога. У будућности ће се користити и екстремно једноставни и високоаутоматизовани минобацачи, уз све већу употребу вођене муниције.

Минобацачи су артиљеријска оруђа опремљена за гађање под елевационим угловима већим од 45°. У односу на остала артиљеријска оруђа имају врло једноставну конструкцију, без колевке су и хидроеластичног система, а сила трзаја усмерава се на подлогу. Цев је најчешће глатка, а у употреби су већином врло једноставне нишанске справе.

Појавили су се током руско-јапанског рата, а праву афирмацију доживели су током рововских борби у Првом и Другом светском рату. Тада је била на цени њихова могућност да „убаце“ мину директно у противнички ров, а касније, у доба маневарског рата, једноставност и мала маса, тј. висока покретљивост.

ОСНОВНА ПОДЕЛА

Све до седамдесетих година прошлог века није им се битно мењала конструкција. Постоје лаки минобацачи, калибра 60 мм (ређе 50, 51 и 52), средњи 81/82 мм и тешки 120 мм (ређе 107, 160 и 240).

Та основна подела важи и за место минобацача у борбеном поретку, где се калибар 60 мм најчешће налази у саставу одељења или вода, у зависности од конструкције. Наиме, постоје два основна типа минобацача 60 мм, то су екстремно једноставни

и лагани тзв. commando минобацачи, са подлогом врло малих димензија у облику мањег ослонца и без двокраког лафета, својственог том оружју. Commando је веома лаган (5 до 8 кг), преноси га један војник, а други носи муницију. Домети су, у начелу, највише један километар. Тај тип је готово истиснуо минобацаче калибра 50, 51 и 52 мм, једноставно зато што им је муниција стандардизована према оној за класичне минобацаче 60 мм – дакле, снажнија је, а има и нешто већи домет.

Други основни тип минобацача 60 мм има класичну конструкцију и приближно двоструко већу масу, тако да посаду чине три војника. Највећи домет је обично 2 до 2,5 км, изузетно 3,5, и као такав се налази на нивоу чете.

Средњи минобацачи, калибра 81 мм (запад) и 82 мм (исток), имају двоструко већу масу пројектила (уместо 1 до 2,5 кг, више од 3 кг, па до 5 кг) и домет (највише 6,5 км), тако да се налазе на нивоу батаљона. То уједно значи да им је маса већа од 40 кг, па захтевају посаду од три до пет људи (мада се ти минобацачи због своје масе и муниције често постављају и на возила).

И, коначно, минобацачи калибра 120 мм имају такве одлике да се сматрају врло корисном допуном артиљерији 155 мм, а че-

сто су и замена за хаубице 105 и 122 мм. Постоји врло широк дијапазон оруђа, од глаткоцевних до ожељбених, различитих врста муниције, укључујући и муницију са ракетним мотором (маса 12 до 19 кг), тако да су им максимални домети изнад 6 км, а достижу до 13. Као код хаубица, и код њих постоје врло једноставна и лагана вучна оруђа (укупне масе од 200 до 500 кг) и оруђа постављена на возилима, где се данас све чешће користи куполна уградња.

Оруђа калибра већег од 120 мм (160 и 240 мм) користи веома мали број армија (Русија оба калибра, а Финска и Израел 160 мм), јер њихову улогу најчешће преузимају хаубице калибра 155 мм. А намењени су углавном за уништавање фортификација.

ПРАВЦИ РАЗВОЈА

Према мишљењу многих стручњака, у будућности ће средње минобацаче, калибра 81/82 мм, увелико заменити минобацачи 60 или 120 мм, а разлога за то је више. Први је појава минобацача 60 мм повећане дужине цеви на више од 1,2 метара, што је, уз муницију побољшане балистике и јачег барутног пуњења, повећало домет до нивоа класичних минобацача 81/82 мм (око 5 км). Штавише, нова муниција 60 мм, веће дужине пројектила и са близинским упалачима,

према разорној моћи постаје еквивалентна класичној муницији 81/82 мм (око 350, уместо 400 до 500 г). Међутим, минобацачи 60 мм великог домета имају два пута мању масу (више од 20 кг), због чега су лако преносиви, а посада је смањена са четири на три човека. Осим тога, мања укупна маса пројектила утиче на повећање борбеног комплета и брзину гађења – са 20 на 30 мина у минути.

Такви помаци нарочито су изражени у Јужноафричкој Републици, која већ повлачи минобацаче калибра 81 мм и уводи дугоцевна оруђа 60 мм. Наравно, у неким армијама су се појављивали и минобацачи 81 мм дуже цеви, опремљени муницијом веће дужине и разорне моћи (експлозивно пуњење и до једног килограма), али се та оруђа, осим по домету, још не могу поредити са минобацачима калибра 120 мм, мада ће, према мишљењу неких стручњака, тај помак у перформансама у многим армијама обезбедити опстанак поменутог калибра.

Други разлог због чега неки предвиђају нестанак калибра 81/82 мм јесте интензиван рад на минобацачима 120 мм, са цевима од композитних материјала (ојачаног угљичним влакнима). На тај начин се маса цеви знатно смањује, обезбеђујући оруђу калибра 120 мм масу упоредиву са оруђима 81/82 мм. Исто се, међутим, може рећи и за калибар 81/82 мм, који употребом најновијих технологија може да има масу упоредиву са минобацачима 60 мм, али је маса муниције врло битан чинилац ограничења и чини минобацаче 81/82 мм тежим за транспорт снагом људских руку, па је та замена мање вероватна. Било како било, време увођења минобацача са таквом цеву још није дошло, не само због незавршених испитивања већ и због за сада прилично високе цене. Највероватније је да ће се садашње стање задржати још неко време.

Додатни разлог који, по неким мишљењима, може довести до ишчезавања калибра 81/82 мм јесте све интензивнија употреба навођене муниције. Наиме, данашња технологија минијатуризације система навођења још обезбеђује знатно лакшу примену навођења на калибар 120 мм него на 81/82 мм. Осим тога, таква муниција је знатно скупља, тако да уградња система навођења није увек оправдана за муницију калибра мањег од 120 мм. Исто важи и за све чешће коришћене касетне пројектиле, а и за пројектиле са ракетним мотором, који неминовно узима одређени део корисне запремине.

УГРАДЊА НА ВОЗИЛА

Иако је реч о релативно једноставном и лаганом оруђу, минобацачи се уграђују и на возила, пре свега због обезбеђења веће покретљивости, борбеног комплета и вероватноће преживљавања, јер возило знат-

Минобацач AMS на возилу LAV

но брже може мењати положај. У основи, постоје два типа уградње: уградња на под возила, са отварањем ватре кроз отвор на крову, и куполна уградња. Први тип уградње је знатно једноставнији, јер је минобацач идентичан вучној или преносној варијанти и врло често располаже ослонцем, па се може изводити и отварају ватра и са земље. Као основа за те минобацаче обично се користе варијанте оклопних транспортера – нпр. М113 или Piranha. Тај начин обез-

беђења покретљивости дуго је форсиран на Западу.

Куполна уградња, међутим, обезбеђује гађење у пуном кругу и, што је још важније, отварање не само за минобацаче својствене индиректне већ и знатно прецизније директне ватре, попут топа. Конструктивно, ти минобацачи су карактеристични по уградњом затварачу, као и хаубице и топови. Такав тип уградње минобацача први су применили Совјети и Французи. Совјети су исту стандардну куполу са ожељбеним полуаутоматским минобацачем 2А60, калибра 120 мм, са брзином гађења 6 до 8 мина/мин., уградили на гусенична ваздушно-десантна возила 2С9, базирана на оклопним транспортерима БТР-Д, и на точкаше 2С23, базиране на БТР-80 (домета 12.850 m, са ракетизованим пројектилом).

Французи су, с друге стране, развили читав низ оруђа калибра 60 и 81 мм, опремљених системима за апсорпцију трзаја и погодних за уградњу у куполе, такође монтиране на оклопним аутомобилима или транспортерима. Типичан пример јесте серија купола HE-60, монтираних на комерцијално врло успешним оклопним транспортерима AML. Ту је минобацач комбинован са два митраљеза 7,62 мм (HE-60-7), једним митраљезом 12,7 мм (HE-60-12) и топом 20 мм (HE-60-20). И совјетско и француско оруђе имало је могућност испаливања кумулативних противоклопних пројектила, толико актуелних током хладног рата.

Последњих година куполна уградња апсолутно преовлађује чак и на Западу, где се све чешће појављују нова самоходна оруђа те уградње у калибру 120 мм. Занимљив пример је купола AMS (Armoured Mortar System), настала у сарадњи британског Royal Ordnance и америчког General Dynamics Land Systems. Купола има масу 2,5 то-

НА ПОЛА ПУТА

Негде између средњих и тешких минобацача, традиционално су се налазила и оруђа калибра 107 мм, првобитно намењена за испаливање пројектила носача хемијских агенаса, мада се касније та намена проширила на све врсте мина (мине 8 до 13 кг и домети до 7 км). Како тај калибар није имао ширу употребу изван САД и још неких земаља (занимљиво, и СССР је користио оруђа тог калибра уместо оруђа 120 мм за брдске јединице), и данас је готово ишчезао, а заменио га је стандардни калибар 120 мм. Међутим, све је већа група минобацача чији је калибар 100 мм или нешто мањи од тога.

Прво оруђе тог типа јесте кинеска серија минобацача Туре-71, 80 и 89, чији смисао постојања, осим постизања карактеристика „на пола пута“ од 81/82 до 120 мм, није у потпуности јасан. Друго оруђе које може да се уврсти у ту групу јесте калибар 98 мм, популаран у Пољској и Словачкој, пре свега због уговора о контроли конвенционалних снага у Европи, који прописује строго дозвољен број артиљеријских оруђа калибра већег од 100 милиметара.

не, опремљена је минобацачем 120 мм, са дометом 10 км или, директном ватром, 1.200 метара. Брзина гађања је 13 мина/мин., а може се опремити додатним оклопом. На саудијске транспортере LAV (MOWAG Piranha), са погоном 8x8, уграђене су 73 такве куполе, мада се може уграђивати и на друга возила, као што је продужена шасија оклопног транспортера M113.

Други пример је купола AMOS (Advanced Mortar System), плод сарадње финског произвођача Patria Vammus и шведског Hagglunds, са двоцевном конфигурацијом оруђа 120 мм, масе 1.445 кг. Највећи домет је 13 км, а домет непосредном ватром 1.550 м. Брзина гађања је изузетних 26 мина/мин., што у комбинацији са усавршеним системом за управљање ватром обезбеђује гађање једног циља симултано са чак 14 пројектила (гађање различитим трајекторијама). А то је страховита ватрена моћ.

За сада се уграђује на шасију шведског борбеног возила пешадије CV90 и финског точкашког оклопног транспортера AMV, а испитује се и на борбеним чамцима шведске ратне морнарице. Међутим, како је цена те куполе прилично висока, Финци и Швеђани су тржишту понудили конвенционалну једноцевну верзију, под називом NEMO. Прерађена купола има упола мању брзину гађања од система AMOS и шест

мина којима се симултано гађа један циљ различитим трајекторијама. Први купац је Словенија. Оба оруђа имају могућност испаливања навођене муниције Strix.

И Руси су понудили своје виђење савременог самоходног куполног минобацача у виду возила 2С31 *вена*. За разлику од западних решења, која се одликују великом брзином гађања, *вена* има дугоцевни ожељбени минобацач 2А80, домета 13 км, и што је важно – веома велики борбени комплет од чак 70 мина. Брзина гађања је 8 мина/мин., а има могућност испаливања великог асортимана руских и западних мина намењених ожељбеним цевима, укључујући најновију руску кумулативну муницију ЗБКЗЗ, пробојности 650 мм на 1.000 м и парчадно-разорну муницију ОФ-49 и ОФ-51, чија се ефикасност на циљу упоређује са пројектилама 152/155 мм, али и ласерски навођене пројектиле типа *китолов-2*. Монтира се на шасију борбеног возила пешадије БМП-3, тако да је оруђе амфибијско. За сада нема купаца за то врло занимљиво оруђе.

АУТОМАТСКА ОРУЂА

Без обзира на актуелност куполних минобацача на возилима, повратак на велика врата најављује и уградња на подни део возила. Уместо да се користе класична

оруђа, новина је употреба врло савремених аутоматских минобацача са навигационим системима и системима за управљање ватром. Данас у свету постоји три типа оруђа те врсте – француско-немачки 2R2M, швајцарски Bighorn и израелски Cardom. Француско-немачка компанија Thomson – Daimler Benz (TDA) развила је француски „специјалитет“ – ожељбени минобацач 2R2M, калибра 120 мм. Домет оруђа је између 9 и 14 км, у зависности од врсте пројектила. На оруђу се налази аутоматски пуњач са 33 пројектила спремна за паљбу.

То оруђе се тренутно испитује у САД (под ознаком Dragonfire), а остварена је сарадња са познатом фирмом „Picatinny Arsenal“. Оруђе има могућност даљинског управљања, а на платформи је GPS навигациони уређај, којим минобацач сасвим аутономно одређује свој положај и положај циља, отварајући ватру потпуно самостално, а посада само надзире операције. То оруђе је, према извештајима, оставило врло снажан утисак на Американце. Постоје две верзије – једна вучна, која се предвиђа за коришћење са лаким теренским возилом Hummer и коју је могуће превозити најновијим маринским тилт-ротором V-22 Osprey, и друга, самоходна, монтирана на задњи део оклопног транспортера M113 или маринског точкаша LAV. У развоју је и варијанта са глатком цеви. Брзина гађања је до 10 мина/мин.

Позната швајцарска компанија RUAG одговорна је за развој полуаутоматског минобацача Bighorn, такође калибра 120 мм. За разлику од 2R2M, Bighorn је намењен само за уградњу на возила (камиони, оклопни транспортери – продужени M113, Mowag Piranha, и сл.). Домета је до 10 км, највећа брзина гађања је четири мине за 20 секунди, а постоји могућност коришћења и навођених пројектила Strix.

Израелска компанија Soltam, чувена по артиљеријским оруђима, развила је полуаутоматски минобацач Cardom, калибра 120 мм, мада се истиче да је аутоматска верзија у развоју. То оруђе, без обзира на то што није толико софистицирано као 2R2M, већ се налази у саставу америчке армије, на возилима Striker. Марински корпус је извршио испитивања, али изгледа да порубина није стигла, мада није познато да ли је „кривац“ оруђе 2R2M. Највећа теоретска брзина гађања је 16 мина/мин., што је за нијансу више од оне коју постиже Bighorn. Домет је до 7,2 км, а носи, у зависности од конфигурације, 30 до 60 мина спремљених за дејство.

МУНИЦИЈА

Савремени минобацачи, поред традиционалних типова муниције, као што су разорна, разорно-парчадна, димна, осветљавајућа, и друга, последњих деценија све више користе касетну и навођену.

Ознака	Припадност	Калибар (м м)	Маса оруђа (кг)	Маса пројектила (кг)	Највећи домет (м)
ML	В. Британија	51	4,14	1,02	500
Commando	Шпанија	60	6,32	1,43	1.070
Commando	Француска	60	7,7	1,73	1.050
C/S/L	Израел	60	6/16,3/18	1,72	900/2.500/4.000
M224	САД	60	20,4	1,7	3.500
LR	Француска	60	23	2,2	5.000
L16	В. Британија	81	36,6	4,47	5.600
MO81-61C/L	Француска	81	39,4/41,5	3,3/4,32	5.000/5.700
M68	Југославија	81	41,5	3,3	5.000
M89	Пољска	98	115	10	7.000
Туре 89	Кина	100	73	8	6.400
MO-120-M65	Француска	120	144	13,88	7.000
2B11	Русија	120	210		7.200
K6	Израел	120	133	13,2	7.200
M95	Србија	120	208	15,6	9.400

Руско решење самоходног куполног минобацача у виду возила 2С31 „вена“

Касетна муниција, у односу на класичну разорну и разорно-парчадну муницију, има повећан убојни радијус, односно, површина на којој испољава дејство је више-струко већа. Пројектил носи више субпројектила, тј. бомбица, које су најчешће комбинованог кумулативно-парчадног дејства, тако да се остварује и дејство против оклопљених циљева. Основни недостаци јесу слабије дејство против фортификацијских објеката и знатно виша цена. Данас постоји велики број типова касетних минобацачких мина, а споменућемо само неколико занимљивих примера.

Израелска компанија IMI и швајцарска RUAG удружиле су снаге на развоју касетног пројектила M971, калибра 120 мм, који може понети 32 бомбице типа M87. Те бомбице имају кумулативно-парчадно дејство са пробојношћу до 105 мм челика и префрагментирану кошуљицу која се при експлозији распада формирајући око 1.200 парчади. Бомбице су опремљене ударним упалачем, са уграђеним самоуништењем, како би се избегла опасност од колатерал-

Швајцарска компанија RUAG развила је полуаутоматски минобацач Big horn

не штете уколико се ударни упалач не активира. Бомбице се расејавају на површину 100x100 м, што је знатно већа површина него дејство парчадно-разорног пројектила истог калибра. Домет је, у зависности од оруђа, између 6.000 и 7.200 м.

Шпанска компанија Instalaza развила је касетни пројектил MAT-120, такође калибра 120 мм. И Америчка компанија Talley Defense Systems развила касетни пројектил XM-984 ERMС (Extended Range Mortar Projectile), који ће у односу на M971 (налази се у наоружању оружаних снага САД) обезбедити повећан домет.

Други, данас веома актуелни тип минобацачке мине представља навођена муниција. За разлику од касетне, она не обезбеђује повећање тучене површине, већ прецизности. То има кључни значај када се гађају тачкасти циљеви, типа бункера, отпорне тачке или оклопна возила. У тој области највише су урадили Руси и Швеђани.

Руски конструкциони биро КБП развио је ласерски навођени пројектил китолов-2, развијен за испаливање из олучених минобацача 120 мм (2С9, 2С23 и 2С31). Постоји и китолов-2М, намењен за хаубице 122 мм. Маса пројектила је 25 кг, парчадно-разорна бојна глава садржи 5 кг експлозива, а домет је 10 километара. Навођење је ласерско, тако да се захтева обележавање циља, као и код фамилије пројектила краснопољ за хаубице 152 и 155 мм. За глаткоцевне минобацаче, односно вучна оруђа 120 мм, развијен је ласерски вођени пројектил гран. Маса пројектила је 27 кг, домет 9 км, а маса експлозива у

бојној глави 5,3 килограма. За минобацаче 240 мм развијен је ласерски навођени пројектил смељчак домета 9,2 км, масе чак 134 кг и масе бојне главе 32 килограма.

НАВОЂЕНИ ПРОЈЕКТИЛИ

На Западу су данас најактуелнији навођени минобацачки пројектил – посебно шведски Bofors/SAAB Strix. Испалије се из минобацача 120 мм и, за разлику од руских пројектила, има инфрацрвено самонавођење. Намењен је за дејство по оклопним возилима, што је обезбеђено кумулативном бојном главом велике ефикасности. Томе доприноси и трајекторија минобацачког пројектила, где мина пада под релативно великим углом у односу на тло, тако да се испољава дејство на кровни део, нпр. тенка, где је оклоп релативно танак. Има домет од седам километара. Американци развијају ласерски навођени пројектил M395 PGMM (Precision Guided Mortar Munition), домета 7,5 км, који ће се у каснијој фази повећати на 15 км. Необичан је по томе што користи четири ласерска детектора у носу, а промена трајекторије се обезбеђује ракетним моторима на спољашњем делу кошуљице. У каснијој фази очекује се повећање асортимана бојних глава, те уградња других система навођења. Тај пројектил је развијен на основу немачког концепта Diehl Bussard.

Израелска компанија IMI развија планирајућу навођену мину 120 мм Fireball. Домет је повећан на 15 км, а мина се до рејона очекивања циља наводи помоћу GPS, где се укључује ласерско навођење са могућношћу дејства по стационарним или покретним циљевима. Могуће је такође и навођење помоћу GPS, а и само ласерско навођење. У плану је адаптација тог пројектила за минобацаче 81 мм и хаубице калибра 152/155 милиметара. ■

Себастиан БАЛОШ

Шведски вођени пројектил Strix

КАСЕТНЕ МИНЕ

Израелска компанија IMI и швајцарска RUAG удружиле су снаге на развоју касетног пројектила M971, калибра 120 мм, који може понети 32 бомбице типа M87. Шпанска компанија Instalaza развила је касетни пројектил MAT-120, такође калибра 120 мм, који носи 21 кумулативно-парчадну бомбицу, пробојности 150 мм челика, док је површина парчадног дејства касетног пројектила 2.500 до 3.500 м². Таквом оружју није одолела ни америчка компанија Talley Defense Systems. Развила је пројектил XM-984 ERMС (Extended Range Mortar Projectile), који ће у односу на постојећи M971 обезбедити повећан домет (12.000 уместо 7.200 м). То је постигнуто уградњом ракетног мотора у предњи, оживални део мине. Носи 54 бомбице M80, које остварују за 223% већу тучену површину него класична муниција 120 мм. Бомбице M80 имају пробојност од 102 мм челика и убојни радијус четири метра.

Субмуниција типа M80

ОКЛОПЊАК ТРЕЋЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ

За непуну четврт века Финска се уврстила у ред земаља произвођача врхунских оклопних возила точкаша, чије су одлике надалеко познате – ефикасност, поузданост, солидна заштита, отпорност, једноставност употребе и одржавања, али и – приступачна цена

До 1980. године финске оружане снаге су се тешком оклопном борбеном техником – тенковима и оклопним транспортерима, снабдевале из совјетских извора, јер су та возила била прилагођена специфичним обележјима земље – дугим зимама, арктичким борбеним условима, испресецаношћу територије великих шумама и бројним језерима. Маја те године Финска је расписала конкурс за израду домаћег борбеног оклопног возила, на конкурс су се јавила два призната произвођача – SISU-Auto (данас „Patria“ Vehicles Oy) и „Valmet“. Победио је SISU са изванредно динамичним моделом, ознаке ХА-180 6x6, који је касније преименован у Patria.

Крајем осамдесетих година прошлог века компанија SISU конструисала је и произвела основни модел новог оклопног борбеног возила, ознаке ХА-180 6x6, коме су се убрзо прикључила још три модела у кон-

фигурацији 6x6 – ХА-181/185 и ХА-186. Крајем прошлог века са производних трака фабрике „Patria“ сишао је и нови модел, ознаке ХА-200 6x6, који је убрзо модернизован у моделе ХА-202 и ХА-203, оба у конфигурацији 6x6.

Свим возилима ознаке ХА својствени су ефикасност, поузданост, отпорност, солидна заштита, једноставност употребе и одржавања, приступачна цена, па су прихватљива за низ земаља. „Patria“ тим моделима ексклузивно опрема и снаге Уједињених нација у бројним мировним мисијама.

Модел ХА-200 6x6 појавио се 2001. са новообликованим предњим делом, уграђеном НХБ опремом и са новим радним простором за возача. Возилу је борбена маса повећана на 24 тоне, уграђен је нови мотор Valmet 612, снаге 202 kW, а осим наоружања калибра 12,7 и 14,5 мм, на возило је могуће уградити и куполу са топом калибра 90 милиметара.

Серија возила ХА-200 6x6 производи се у две варијанте: ХА-202 и ХА-203. Прва представља носећу платформу за смештај различите комуникационо-радарске опреме и производи се у више верзија: командно возило, возило везе, возило са радаром са носачем антене (23 м), НХБ извиђачко-лабораторијско возило, санитарско возило, возила за извлачење и техничко одржавање и возило носач двоцевног аутоматског минобацача AMOS.

Тело возила подељено је на четири сегмента: оперативно-радни, командно-возачки, моторни и део за додатну опрему. У унутрашњости има довољно простора за електронску и техничку опрему и за превоз 4–6 војника. Посада је двочлана.

Варијанта ХА-203 6x6 иде у ред класе оклопних борбених возила и производи се, такође, у више верзија: оклопни транспортер, борбено возило пешадије, возило са противавионским ракетним лансерима, возило са противоклопним ракетним лансерима (ловац тенкова), возило за извлачење и техничко одржавање и санитарско возило. Све верзије су опремљене куполама у које је уграђено наоружање од калибра 7,62 мм до 90 милиметара.

ДЕСЕТ МОДЕЛА

Пратећи савремене токове у производњи оклопних возила точкаша и користећи искуства стечена у бројним мисијама под заставом УН, Финци су се определили за производњу одличног оклопног модуларног возила треће генерације ознаке AMV 8x8. Основно полазиште за производњу новог модела темељило се на дугогодишњем искуству са возилима серије ХА, анализи захтева потенцијалних купаца, светским крета-

У светском врху оклопњака

њима у области производње оклопних возила и чињеници да се распола најсавременијом и квалитетном технологијом. Да би пројекат новог возила био успешан, Финци су морали да задовоље неколико критеријума: вишенаменску употребљивост (модуларна конструкција која омогућава реконфигурацију возила за различите намене, могућност избора опција основних компоненти возила); прилагодљивост (способност прилагођавања свим потребама савремене војске); способност преживљавања (уградња додатне, посебно противминске заштите); покретљивост (посебно по беспућу и могућност транспортовања ваздушним путем); усклађеност борбених система и подршке (прилагођеност унутрашњости и спољашности возила избору наоружања и заштити) и логистичку подршку.

Прототип новог оклопног возила AMV 8x8 појавио се 2001, а од 2004. ушао је у серијску производњу, чиме се Финска сврстала у водеће светске произвођаче те врсте ратне технике.

Фамилију возила AMV 8x8 чини приближно десет различитих модела: основни модел у више верзија (оклопни транспортер, борбено возило пешадије, командно, извиђачко и санитарско возило, возило са двоцевним аутоматским минобацачем AMOS и једноцевним полуаутоматским

минобацачем NEMO, самоходно артиљеријско возило MGS), системска платформа намењена за логистичку подршку (верзија С31, санитарско возило и возило техничка радионица) и вишенаменска платформа, која омогућава међусобну замену модула борбених система (ловац тенкова, возило за ПВО).

ИНОВАЦИЈЕ

Технолошка решења у конструкцији возила „Patria“ AMV 8x8 у потпуности прате савремена достигнућа у категорији оклопних транспортера (АРС). У предњем делу возила, десно, смештен је мотор, лево од њега налази се возач, у средини је место командира, а позади, уз зид возила, постављено је по пет седишта за укрцни/искрцни део посаде.

Тело возила је направљено од вареног високоотпорног шведског челика артох, који возилу, у основној варијанти, обезбеђује заштиту од дејства муниције калибра 7,62 мм. Према захтеву наручиоца на возило се може поставити додатна заштита од кевлара техах или алуминијумских плоча. Посебно решење предњег дела возила (носа) доприноси рикошету, повећавајући заштиту са чела од дејства пројектила калибра 30 мм APDSFS. За ублажавање последица од дејства кумулативних пројектила на возило су монтиране плоче од композита на бази S2 фибергласа или ултралаки полиуретански фиберматеријали познатог произвођача „Dyneema“. „Patria“ AMV 8x8 иде у ред најзаштићенијих возила са бочних страна, док је противминска заштита у класи TP-2а, што значи да је отпорно на експлозије мина масе до осам килограма. Под возила је полукружно обликован, раздвојен и испуњен посебним материјалом.

Финци су у конструкцији возила AMV 8x8 унели низ иновација. Једна од њих је примена комерцијалних компоненти (COTS – Commercial off the Shelf), посебно код ходног дела, чиме се знатно смањује производна, односно продајна цена. Последица тога је и замена мотора.

Уместо мотора Valmet 612 DWBIC, снаге 202 kW, уграђен је шестоцилиндрич-

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ ОДЛИКЕ

Тип возила	оклопни транспортер	борбено возило пешадије
Ознака:	XA-203 6x6	AMV 8x8
Посада:	2+8	3+8
Оклоп:	варене челичне плоче	варене челичне плоче
Балистичка заштита:	од 7,62 мм и парчади мина	од зрна 7,62 мм
Додатна заштита:	од зрна 12,7 мм	од пројектила 30 мм ХЕ
Димензије:		
дужина/ширина/висина	7.460 мм/2.460 мм/2.000 мм	7.300/2.800 мм/ 2.300 мм
Маса празног:	14.500 kg.	14.000 кг
Борбена маса:	22.500 kg	24.000 кг
Максимална брзина:	100 км/х	100 км/х
Пловност:	амфибија	амфибија
Наоружање:	од 7,62 до 105/120 мм	од 7,62 до 90 мм

„Patria“ AMV 8x8 (лево) и шведски SV-90 (десно) са двоцевним минобацачем калибра 1.200 мм AMOS

„Patria“ има седишта са посебним хидрауличним системом за прилагођавање начину вожње и терену

ни, водом хлађени, турбодизел мотор Scania DI 12, снаге 360 kW, који возилу обезбеђује максималну брзину од 100 км/ч. Мењач је аутоматски ZF Ecomat 7HP902, са 7+1 степеном преноса.

Оригинално решење оклопњака „Patria“ представљају обједињени погонски склоп (power train), управљачки склоп (drive line), виљушкасти носачи точкова и хидраулични амортизери, који возилу обезбеђују велику сигурност ходног и погонског дела и једноставну оправку, посебно након оштећења минско-експлозивним средствима.

Точкови имају хидрауличне диск-кочнице, а могућа је и опција уградње система

ИЗ ПРОИЗВОДНИХ ПОГОНА

Из производних погона компаније „Patria“ Vehicles Оуј до 2013. године требало би да изађе 690 возила AMV 6x6 и 8x8, од тога 313 опремљених куполом Hitfist 30P, наоружаних топом калибра 32 мм, 32 возила у варијанти AMV 6x6, 62 возила у варијанти оклопног транспортера наоружаног са OWS Kongsberg, и 24 возила са аутоматским минобацачем, калибра 120 мм AMOS.

„Patria“ је једини произвођач оклопних возила у свету који нуди истоветно возило у конфигурацији 6x6 и 8x8. Возило AMV 6x6 јавности је први пут приказано 2005. године. Од верзије 8x8 краће је за око 60 цм, има масу од 19,5 тона и може да превози 10 људи. Покреће га турбодизел мотор Scania DI 12-40A1E. Мењач је ZF Ecomat 7HP902S. Заштита, пловност и наоружање су идентични возилу AMV 8x8. AMV 6x6 прераста у одличног ловца тенкова када му се угради систем RCWS-127 са лансерима противоклопних ракета Spike, домета до осам километара.

ABS. Вешање је независно, а сваки точак, уместо класичне опруге за вешање, има Хорстманов хидраулични подупирач, чиме је могућа промена клиренса возила када то захтева начин вожње или терен, односно када се возило утовара у авион (Herkules C-130) ради транспортовања ваздухопловом. Пнеуматици су димензија 14,00 R-20 Nokia или Michelin XZL, са централном регулацијом притиска (CTIS). Пловност, брзином од 10 км/х и без претходне припреме, возилу омогућавају две хидрауличне елисе.

„Patria“ AMV 8x8 има велику носивост – празно возило је масе од приближно 16 тона, а највећа дозвољена маса је 26 тона. Унутрашњи простор је величине 13 м³. Једна од одлика јесу и седишта са посебним хидрауличним системом за прилагођавање начину вожње и терену.

Возач је за вожњу опремљен широкоугаоним перископом, који је постављен на предњој горњој страни поклопца. За праћење ситуације иза возила и вожњу уназад располаже монитором и камером. Посада искрцног дела напред има два монитора, на које се преноси слика о ситуацији око возила са камере постављене споља.

НАОРУЖАЊЕ

Модуларна концепција возила „Patria“ AMV 8x8 омогућава опремање возила различитим врстама наоружања куполне, односно бескуполне уградње, калибра од 7,62 мм до 105 мм (топови), или 120 мм (минобацачи).

У варијанти оклопног транспортера AMV 8x8 првобитно је био опремљен системом PLM 127 са совјетским митраљезом НСВ, калибра 12,7 мм, који је покретан електрички. Нишанија користи Zeiss periskop PERI-Z16A1 и нишанску справу NAE 200 (појачавач светлости генерације 2+). Касније се у возила уграђује норвешки

(Kongsberg) систем Protector M151, са митраљезом калибра 12,7 мм и бацачима бомби калибра 40 мм.

Највећи избор наоружања за возило Patria AMV 8x8 нуди се у категорији борбеног возила пешадије – чак десет купола са различитим наоружањем најпознатијих светских произвођача. Једна од најчешћих варијанти јесте италијанска двочлана дигитализована купола Hitfist 30 мм, произвођача „Oto Melar La Spezia“, са топом Bushmaster Mk44, калибра 30 мм, спрегнутим митраљезом калибра 7,62 мм и шест бацача димних кутија, калибра 81 мм. Купола је опремљена новим системом за контролу ватре FCS, Колсмановом дневно-ноћном нишанском справом са ласерским даљиниомером, ИЦ камером Gallileo Avionica, друге генерације, два LCD екрана и метеоролошким сензором. Захваљујући елевацији оруђа од 60° могуће је и дејство по хеликоптерима и нисколетећим авионима. Од осталих купола производње „Oto Melar“, у возила AMV 8x8 уграђују се куполе Hitfact, са топом калибра 105 мм (за Португалију) и Hitrole, са митраљезима калибра 7,62/12,7 мм.

Израелски произвођач Рафаел понудио је Финцима борбени систем Samson-RCWS 30, једини у свету са двојним хидрауличним носачем којим се оруђе подиже и спушта у распону од 1.010 до 545 мм, зависно од начина дејства. Стандардно наоружање чини топ ATK Mk44, калибра 30 мм, спрегнути митраљез, калибра 7,62 мм, а, по жељи купаца, може се уградити и лансер противоклопних ракета Spike. Систем је опремљен одличном дневном (колор CCD камера) и ноћном (хлађени FLIR) нишанском оптиком, солидним уређајем за контролу ватре, ГПС, аутоматиком за праћење циља, стабилисаној нишанској линијом, итд... У своја возила AMV 8x8 Јужноафриканци уграђују домаћу куполу Denel LTC-30, сличну италијанској Hitfist.

У категорији возила за пружање ватрене подршке Финци су AMV 8x8 опремили двоцевним аутоматским минобацачима, калибра 120 (AMOS), и једноцевним полупутоматским минобацачима, калибра 120 мм (NEMO).

Са оклопњаком „Patria“ AMV 8x8 Финци су се пробали у светски врх произвођача те врсте борбене технике. Сви стручњаци су сагласни да је тим возилима загарантована будућност у наредних 25 до 30 година, а о њиховој популарности сведочи и све већи број земаља (Пољска, Јужна Африка, Бразил, Хрватска, Словенија, Чешка, Кувајт, Португалија, и др.) које њима опремају своје оружане снаге. ■

Станислав АРСИЋ

ОБНОВА ТЕХНОЛОШКЕ МОЋИ

На изложби МАКС-2007, одржаној на подмосковском аеродрому „Жуковски“ од 21. до 26. августа, најважнији новитети из области одбрамбене производње били су промоција борбене беспилотне летелице, коју развија концерн РСК МиГ, и нове варијанте авиона из познатих породица Су-27 и МиГ-29

Изложба у Москви протекла је у знаку демонстрације обновљене амбиције Русије да буде велика авијацијска и космичка држава. У основи развоја државе јесу природни ресурси, који ће послужити за повратак Русије у високотехнолошке делатности, посебно у области ваздухопловне индустрије. После кризних деvedесетих обновља се серијска производња летелица пројектованих у време СССР-а и развијају нове генерације. Осим финансијских улагања, проведене су и организацијске промене у ваздухопловној индустрији.

Председничким указом од 20. фебруара 2007. формирано је Отворено акционарско друштво ОАК (Обједињенаја авиастроитељнаја корпорација). У њега су ушли холдинг „Сухој“, затим „Иљушин“, „Туполев“, фабрике из Комсомолска на Амуру, Новосибирска, „Сокол“ из Нижњег Новгорода, итд. Током те године део акционарског

друштва постаће и РСК МиГ, фабрика из Казања. Намера руских власти јесте да ОАК обједини ваздухопловну индустрију те земље.

У тренутку формирања оснивачки капитал Акционарског друштва износио је око 96,72 милијарде рубљи (2,84 милијарде евра), од тога се у рукама руске државе налазило 90 одсто акција. У будућности, када у ОАК уђу и друга предузећа, државни удео ће се смањити, али неће пасти испод 75 одсто акција. Повезивањем пројектантских и произвођачких потенцијала биће створени предуслови за концентрацију новца, знања и технологија на приоритетним програмима. ОАК ће бити организован у три пословне јединице – прва ће бити задужена за војне програме, друга за транспортне авионе и трећа за цивилне програме.

Приоритетни програми за потребе оружаних снага биће развој вишенаменог борбеног авиона пете генерације (који се сада налази у фази израде прототипа) и модернизација авиона из инвентара Ратног ваздухопловства Руске Федерације.

У цивилној производњи највише се очекује од новог путничког авиона за регионалне линије ССЈ-100, у чијем развоју и производњи, осим руских, учествују и фирме из ЕУ. Први прототип полетеће крајем септембра ове године. Већ сада је наручено више од 100 авиона.

ЛИДЕРСТВО МИГОВА

После година у којима су на тржишту и аеромитинзима доминирали авиони породице Су-27, сада виталност показује МиГ са неколико новитета. Представници РСК МиГ су са много поноса, као потпуну новост на овогодишњем сајму, пред одобра-

ном групом новинара показали макету технолошког демонстратора вишенаменог борбеног авиона без посаде, названог *скат*. Према аеродинамичким и тактико-техничким решењима *скат* представља руски еквивалент америчког пројекта Х-45А. Обе летелице замишљене су као летећа крила са ниским радарским одразом. Руси су већ израдили два демонстратора, која су летела са пилотом у кабини и без посаде. Ако уђе у наоружање РВ РФ, *скат* ће се користити за уништавање противничког интегралног система ПВО, циљева у ваздушном простору и добро брањених ударних група носача авиона. На тој московској изложби су као перспективно наоружање, поред *ската*, изложене и противбродске ракете Х-31А, противрадарске ракете Х-31П и ТВ вођене бомбе.

Главни послови РСК МиГ (који се сада реализују) јесу извозни уговори за нове изданке породице МиГ-29. У летачком програму на аеродрому „Жуковски“ први пут је широј стручној јавности приказан нови палубни двосед МиГ-29КУБ, а од краја јула лети и прототип једносед, варијанте МиГ-29К. Оба палубна деривата МиГ-29 биће извезена у Индију на основу уговора за ремонт и модернизацију носача авиона, обуку за самостално одржавање брода и опремање са палубним пуком, са 12 једноседа МиГ-29К, четири двоседа МиГ-29КУБ, хеликоптерима Ка-27, у варијантама за противподморничку борбу и СТС и летећим радарским осматрачким станицама Ка-31.

Од 2004. године бродоградилеж у Северодвинску обновља брод *пројекта 11430*, који је у време СССР-а носио име „Адмирал Флоте Совјетског Савеза Горшков“. Индијци су већ преименовали брод у

„Викрамадита“ (Свемогући) по легендарном владару (375–413. године н.е.). Према условима уговора, носач авиона биће враћен у службу 52 месеца након почетка рада (иако су се појавили озбиљни проблеми са дефектима на конструкцији брода).

До краја ове године РСК МиГ предаће Индијцима четири авиона, а до 2009. године свих 16 наручених примерака. Ратна морнарица Индије намерава да уведе у флотну листу још један носач. Зато су у основном уговору са РСК МиГ унели могућности проширења наруџбине за додатних 30 МиГ-29К/КУБ.

Уговор за палубне ловце ојачао је амбиције РСК МиГ на тендеру Министарства одбране Индије за набавку 126 вишенаменских борбених авиона за 10,2 милијарде долара потребне за пренаоружање РВ. Руски маркетинг заснива се на понуди за унификацију наоружања за РВ и Ратну морнарицу, што би снизило трошкове одржавање и омогућило већа улагања у самосталну производњу резервних делова. Фирмама које ће учествовати на тендеру 28. августа у Њу Делхију уручени су тактичко-технички захтеви. Технички део понуда биће предат Индијцима до 3. марта 2008, након чега ће наручилац израдити ужу листу понуда и ући у наредни круг тендера. Процењује се да ће ривали бити два америчка авиона – „Боингов“ F/A-18E/F и „Локидов“ F-16C/D, те производ из ЕУ – тајфун, шведски грипен и руски МиГ-35.

Будући да су амбиције Ратног ваздухопловства РФ сведене само на модернизацију авиона МиГ-29, РСК МиГ не може да рачуна на дужи рок са домаћим наруџби-

нама. Једина могућност за нову серију јесу планови Ратне морнарице да прошири флоту носача авиона са садашњег једног на шест у периоду од 2030. до 2040. године. Сада флота има само носач „Адмирал Флоте Совјетског Савеза Кузњецов“, депласмана око 59.000 тона, на којем су, у улози палубних ловаца, укрцани Су-33. Носачи авиона нове серије, према актуелним проценама, имаће готово 10.000 мањи депласман и зато су морнарици потребни вишенаменски борбени авиони скромнијих димензија у односу на Су-33.

АМБИЦИЈЕ СУХОЈА

На овогодишњем салону потписани су уговори са будућим корисницима руског наоружања у вредности од 1,4 милијарде долара. Индонезија се одлучила за набавку три једноседа Су-27СКМ и три двоседа Су-30МК2 (у износу од око 330–350 милиона долара). Авиони ће бити израђени између 2008. и 2010. године. У РВ Индонезије већ лете два Су-30МК и два Су-27СК.

Представници фабрике КнААПО из Комсомолска на Амуру на изложби у Москви најавили су да ће убрзо полетети и први прототип новог вишенаменског борбеног авиона Су-35-1. Израђен је почетком августа, а за излагање на аеродрому „Жуковски“ пребачен је из фабрике авионом руслан. Претходни авион са ознаком Су-35 летео је 1992. године. У међувремену, спроведене су велике измене, пре свега у авионици, која је доведена на савремени ниво. Нови Су-35-1 има усавршене моторе фирме „Сатурн“ (са радном ознаком 117С), са

пуном дигиталном контролом и променљивим вектором потиска, који ће омогућити крстарење на надзвучним брзинама. Примена нових материјала олакшаће конструкцију у односу на друге моделе породице Су-27. Зато ће Су-35-1 имати додатне две тоне горива, које ће продужити максимални долет на 4.500 км, са два додатна резервоара за гориво од по 1.800 литара. Међуремонтни циклус износиће до 1.500 часова налета, или 10 година. Животни век змаја Су-35-1 износиће 6.000 часова налета, или 30 година. Ресурс мотора биће 4.000 часова налета, односно 1.000 часова налета међуремонтног циклуса.

После завршетка програма испитивања, 2009–2010. године биће припремљена серијска производња. Иако у „Сухоју“ тврде да ће РВ Русије наручити неколико примерака Су-35-1 као прелазно решење до доласка новог авиона пете генерације, примарни циљ тог пројекта јесу страни корисници. Кинези су већ показали занимање за нови авион. Индијски дериват моћи ће да носи ракете великог домета Јаhоnт и Вrаtос и ракете ваздух–ваздух нове генерације, зоне домета до 200 километара.

Руске фабрике ће до увођење у серијску производњу Су-35-1 производити комерцијалне моделе Су-30 за Алжир, Венецуелу, Малезију и Индију. У току је израда сетова за лиценцу производњу чак 140 летелица Су-30МКИ.

МОДЕРНИЗАЦИЈА ФЛОТЕ

На статичком делу изложбе МАКС 2007 приказани су примерци модернизаци-

Стратешки бомбардер Ту-160 доминирао је на статичком делу изложбе као симбол обновљене руске ваздушне моћи

ваних летелица за потребе РВ Русије. У скорој будућности очекује се да ће усавршавањем постојећег инвентара бити главни део планова модернизације оружаних снага. За сада су у наоружање уведене скромне количине модернизованих авиона Су-27СМ (пук са 24 авиона на Далеком истоку) и по једно одељење Су-25СМ и Су-24М2.

Велики посао модернизације тек треба да се покрене. За потребе интегралног система ПВО, ловци пресретачи МиГ-31БМ добиће нове ракете ваздух-ваздух, домета до 200 километара, и одговарајуће нове системе за управљање наоружањем. Усавршени авиони имаће побољшане могућности у борби против авиона са смањеним радарским одразом, крстарелих ракета и

ПАЛУБНИ ЛОВАЦ

У летачком програму на овогодишњој изложби први пут је широј стручној јавности приказан нови палубни двосед МиГ-29КУБ, а од краја јула, поред њега, летеће и прототип једносед варијанте МиГ-29К. Иако има идентичну ознаку као палубни ловац, развијан осамдестих година за потребе морнарице СССР-а, то је авион са битно промењеним решењима конструкције, потпуно новом авионицом, моторима РД-33 треће серије. Примењени су материјали за смањење радарског одраза и много других измена, у складу са технолошким прогресом у последњих двадесетак година. Палубни „мигови“ добили су нову механизацију крила због побољшања могућности авиона у фази полетања и слетања.

Руски школски борбени авион
Јак-130

дану и ноћу, у условима високих температура ваздуха онечишћеног прашином. Из „Мила“ тврде да се Ми-28НЕ у пустињи показао „одлично“. Највероватнији први страни корисник биће Алжир, а занимање су показали Кина и Индија.

Школски пукови РВ Русије сада користе чехословачке авионе Л-39 *албатрос*, чији је век трајања на измаку, па ће 2009. године почети замена старих авиона новим Јак-130.

Процењује се да ће РВ набавити више од 100 таквих летелица. Пред почетак серијске производње коначно је решено питање погонске групе – услов за наруџину био је да се мотори АИ-222-25 производе у Русији, па је изворни пројектант – биро „Прогрес“ из Украјине – предао техничку документацију московској фабрици „Саљут“.

У току су испитивања Јак-130 са авионицом предвиђеном за опремање серијских примерака и наоружањем. Планирана су гађања циљева у ваздушном простору ракетама Р-73 са ИЦ самонавођењем и гађања земаљских циљева са невођеним ракетним зрнима 80 мм. Иако ће државна испитивања бити потпуно завршена тек крајем 2008. године, од краја јула ове године налази се у производњи, у фабрици у Иркутску, шест од 16 авиона Јак-130, наручених за РВ Алжира. Упоредо се у фабрици у Нижњем Новгороду ради на 12 авиона за РВ Русије.

Један од приоритетних послова у модернизацији РВ РФ у наредним годинама биће продужетак ресурса и набавка нових авиона за транспортну авиацију концентрисану у 61. ваздушној армији. Обнова флоте биће завршена до 2020. године.

На највећим авионима из флоте – Ан-124 *руслан* биће проведена минимална улагања у авионику. Знатно више мораће да се ради на продужетку века трајања основног транспортног авиона Ил-76. Он се до сада показао као врло робуствена летелица, али су прописи ИКАО о лимитима буке 2000. године зауставили летове Ил-76 са моторима Д-30КП. Од 2006. године норме су додатно пооштрене. Руски одговор на то су нови мотори ПС-90А-76, који задовољавају све норме ИКАО. Авион са именом легендарног руског pilota истраживача Арктика „Владимира Кокинакија“, из цивилне фирме „Волга-Дњепар“, фебруара 2007. године са новим моторима прелетео је од Детроита до Богдада.

Предстоји замена мотора на свим авионима породице Ил-76. У Русији се, у војној и цивилној служби, налази 491 примерак Ил-76, деривата авиона танкера Ил-78 и летећих радарских осматрачких станица А-50. Више од 300 Ил-76 и авиона танкера користи се и у другим државама. Ратно ваздухопловство Русије намерава у наредних 12 година да промени моторе упоредо са ремонтом авиона у фабрици „Авиастар“ у Уљановску. Осим радова на постојећим авионима, у Уљановску ће почети серијска производња породице Ил-76. Они

НОВИ РАДАР

У бироу „Тихомиров“ развили су радар *Ирбис-Е* са пасивним електронским скенирањем за *змаја* Су-35-1. Он, наводно, може да открије ловачки авион на удаљености од 350 до 400 км, у зони осматрања од 120 степени по азимуту. Истовремено, пратиће до 30 циљева и обезбеђивати дејство на осам.

Нова оптичко-локациона станица ОЛС-35 може да открије циљ на даљини до 50 км, у предњој полусфери, и до 90 км, у задњој, а ласерски даљиномер мериће растојање ваздушних циљева на удаљености до 20 километара.

перспективних борбених летелица брзина већих од два маха.

У РВ Русије намеравају да у наредној декади упоредо користе две генерације летелица у истој намени – новоизрађене и модернизоване старе летелице. Тако ће, на пример, фронталски бомбардерски пукови користити модернизоване Су-24 и нове Су-34. До сада су у РВ Русије уведена два нова Су-34 – од 3. августа један се налази у Центру за борбену примену и преобуку летачког састава у бази Липецк, а други авион се користи за другу етапу државних испитивања.

До 2015. године РВ Русије намерава да набави 57 летелица Су-34. Према дугорочним плановима пренаоружања биће израђено око 200 авиона Су-34.

Упоредо ће се користити модернизовани борбени хеликоптери Ми-24ПН, опремљени за летење и дејства у условима ограничене видљивости, и нови хеликоптери Ми-28Н. Фабрика „Роствертол“ у Ростову на Дону израдила је пет предсеријских Ми-28Н, који су сада у завршној фази државних испитивања. До 2015. године РВ Русије биће предато 67 примерака. За извоз се ради на посебној варијанти Ми-28НЕ. Пред почетак салона спроведена су испитивања система наоружања по

су се до сада производили у Ташкенту, у Узбекистану.

На статичкој поставци московске изложбе доминирали су лансери и радар ракетног система ПВО (РС ПВО) С-300ПМУ-2 фаворит, стар десетак година, али још актуелан на светском тржишту наоружања.

С-400

Маркетинг руских фирми сада се окреће ка новом РС ПВО С-400 тријумф, који представља дубоку модернизацију С-300, уз максимално коришћење већ израђених уређаја. Државни програм финансирања С-400 не подмирује све досадашње трошкове развоја, па произвођач „Концерн ПВО Алмаз-Антей“ улаже властита

Хибридни систем ПВО

средства у нади да ће се накнадним наруџбинама за домаће корисника и друге оружане снаге доћи до профита.

Могућности новог система С-400 у односу на С-300 проширене су на уништавање оперативно-тактичких балистичких ракета, крстарећих ракета малог размера, бојних глава и авиона са смањеним радарским одразом. Према наводима произвођача, нова генерација ракета 9М96 може да уништи циљ брзине до 4,8 км/с, на удаљености до 400 км. Помоћу микромотора, при оптерећењу већем од 20 Г, ракета мо-

же да маневрише на висинама до 35 километара. На ракетном систему ПВО С-400 до сада је пренаоружан један ракетни пук ПВО из састава Московског војног округа. У борбеном дежурству се налази од 6. августа ове године. После преобуке припадници пука извели су прво бојно гађање на полигону у Астраханској области. До сада је, током развоја и на првом гађању, оперативне јединице, утрошено више од 50 ракета.

Наставак пренаоружања представља један од виталних приоритета руског Министарства одбране. Према садашњим плановима, до средине наредне декаде са С-400 биће опремљено више од 20 дивизиона за одбрану важних административних и индустријских центара државе са тежиштем на Москви и Петербургу. Занимање за набавку С-400 већ су показале оружане снаге Кине.

ПАНЦИР-С1

На салону је приказан примерак хибридног система ПВО панцир-С1. На лансирном уређају су 12 ракета 57Е6-Е и два топа калибра 30 мм 2А38М. Нова модификација има радар са фазираним радарском решетком милиметарског опсега, који омогућава истовремено праћење и дејство на четири циља. Зона уништења циљева по висини износи 15 км. Развој панцира-С1 финансиран је на основу уговора са Уједињеним Арапским Емиратима за изроду 50 возила, са могућношћу за додатних 40 возила. Уговор је потписан још 2000. године, са роком почетка испорука у 2004. години. Касни се због проблема у развоју радара, али сада биро КБП из Туле тврди да су радови завршени.

Испитивања су спроведена од јануара до марта ове године. После салона МАКС-2007 крајем августа, прототип је отишао на испитивање у пустињским условима. Прва четири лансирна возила биће предата УАЕ децембра 2007. године, а остали 2008. и 2009. године. У међувремену су панцир-С1 наручиле оружане снаге Алжира и Сирије. До сада су уговорени полови вредни 2,6 милијарди долара. Изво-

зни панцир-С1 изведен је на шасији теренског возила 8х8.

РУСЛАН

Односи Москве и Кијева нису увек на најбољем нивоу због различитих политичких стремљења, па се оружане снаге Русије нашају врло суздржано када је реч о програмима развоја и производње у бироима и фабрикама из Украјине. Пример за то представља тужна судбина врло амбициозног пројекта транспортног авиона Ан-70, који је на више претходних изложби у Москви био једна од главних „звезда“. Ратно ваздухопловство Русије одбацило је сваку могућност да ће набавити тај авион и зато су радови на развоју практично прекинати.

Додуше, због подела технолошког ланца између федералних јединица СССР-а, део програма две велике државе могу да проведу само удруженим снагама. У том погледу показале су прагматичан однос. Из Украјине су у руске фабрике достављени мотори ВК-2500, који су уграђени у хеликоптере Ми-17В-5, продате оружаном снагом Венецуеле, Ми-171 за Кину и Ми-172 за Националну гарду Кипра.

Руси и Украјинци пронашли су заједнички језик у изради највећег серијског транспортног авиона Ан-124 руслан. Међудржавним договором из децембра 2006. године договорена је обнова серијске производње. Техничка база обнове рада на Руслану биће завршена до краја ове године. За почетак ће у Уљановску, у Русији, бити израђена два модернизована авиона Ан-124-100. Стари примерци биће доведени на нови стандард и ресурс авиона продужен на 60.000 часова налета.

Регионални путнички авион Ан-148, пројектован у заводу „АВИАНТ“ у Кијеву, продаваће се и у Русији, али примерци намењени за то тржиште биће финализовани у руској фабрици у Вороњежу. Производња змаја и мотора подељена је, такође, између руских и украјинских фабрика. Са друге стране, Украјинци ће добити уговор за производњу неких елемената руског регионалног путничког авиона Ту-334-100. ■

Александар РАДИЋ

Снимео Владимир ЈОВАНОВИЋ

Вишенаменски борбени авион МиГ-35

ВИШЕНАМЕНСКА ПЛОВИЛА

Савремени десантни бродови који се налазе у саставу четири највеће европске флоте, британске, француске, шпанске и холандске, постају базе за различите видове операција – од класичних десантних, преко транспортне улоге, све до спасавања цивила из ратом захваћених подручја. Тренд изградње таквог типа брода се наставља, а њега следе и САД и Русија.

Завршетком хладног рата, ратне морнарице широм света престају са класичном поделом десантних бродова и окрећу се градњи савремених вишенаменских бродова који су по својим тактичко-техничким карактеристикама способни да одговоре на све строже захтеве данашњице. Тако, савремени десантни бродови који се налазе у саставу четири највеће европске флоте, британске, француске, шпанске и холандске, постају базе за различите видове операција – од класичних десантних, преко транспортне улоге превозења људи и ратног материјала, све до спасавања цивила из ратом захваћених подручја. Они су грађени тако да се десантне снаге искрцавају директно са бродова у лебдилицама, десантним тенкосцима, десантно-јуришним чамцима и хеликоптерима.

Неке од тактичких новина употребе тих бродова јесу њихово учешће у мировним операцијама и евакуација цивилног становништва из ратом угрожених подручја. Типичан пример је евакуација британ-

ских држављана из Бејрута 2006. године, изведена десантним бродом *bulwark*.

Десантни брод француске ратне морнарице класе *Мистрал*, пројектована је као наследник класе *Ураган*, старијих десантних бродова докова. Ради повећања ефикасности искоришћења нових бродова, класа *Мистрал* је пројектована да задовољи више улога, пре свега као десантни брод док, затим као брод за специјалне операције, али и за хуманитарне операције и евакуације.

Први брод из те класе поринут је у бродоградилишту у Бресту, октобра 2004. године, а у оперативну употребу уведен је фебруара 2006. године. Брод близанац, *Tonnerre*, поринут је у јулу 2005. године, а у оперативну употребу је ушао почетком ове године.

Иако предвиђени за амфибијске операције, ти бродови су пројектовани и као командни бродови флоте, па је због тога на њих уграђена савремена комуникациона опрема, која укључује сателитску комуникацију, а и опрему која им омогућава командовање у здруженим, вишенационалним групама, посебно са бродовима морнарица Велике Британије, Холандије, Италије и Шпаније.

За извођење хеликоптерских десанта, односно вертикалног транспорта трупа, бродови класе *Мистрал* превозиће и до 16 сред-

МИСТРАЛ

Депласман: 20.670 тона у пуном оптерећењу
 Димензије: дужина 199 м, ширина 32 м и газ 8 м
 Погон: четири дизел генератора укупне снаге 15.210 kW (20.400 КС), који покрећу два азимутска пропелера на крми и један пропелера на прамцу
 Брзина: 19 чворова
 Радијус: 20.400 км (12.675 нм) при брзини од 15 чворова
 Посада: 160 чланова

њих или тешких хеликоптера, који ће узлетати са шест полетно-слетних тачака на палуби. То значи да ће у истом тренутку шест хеликоптера симултано полетати како би превезли десантне трупе. Хангар унутар брода се простире на површини од 1.800 м², а брод може да превози различите типове хеликоптера, укључујући NH 90, AS 532 U2 Cougar, AS 665 Tiger и SA 330 Puma.

С обзиром на своју основну намену – десантног брода у доку, бродови класе *Мистрал* могу да превезу или четири LCU или две LCAC лобдилнице америчке производње. Поред тога, ти бродови могу превести и до 450 војника и 60 борбених возила, или 230 обичних камиона. Свој борбени састав могу да превозе 45 дана без икаквог допунског снабдевања.

Оно што овај брод чини модерним је и болница капацитета 69 лежаја са две операционе сале. Уколико се укаже потреба за већим капацитетима, део хангара за летелице може да се за кратко време модификује у пољску болницу.

Наоружање брода чине два шесточевна лансера противавионских ракета *ми-*

Пројектован као командни брод флоте, у „Мистрал” је уграђена савремена комуникациона опрема

страл, домета до шест километара, два топа калибра 30 мм и четири митраљеза калибра 12,7 милиметара.

Десантни брод класе *Rotterdam*, холандске ратне морнарице, и десантни брод *Galicia* шпанске ратне морнарице настали су као плод узајамног рода шпанских и холандских стручњака. Оба брода су поринута 1996. године и примљена у оперативну службу 1997. и 1998. године. Други брод шпанске ратне морнарице овог типа *Castilia* примљен је у службу 2000. године, док је други холандски брод *Johan de Witt* ушао у оперативну употребу тек 2007. године. Ти бродови су пројектовани тако да могу да превезу батаљон морнаричке пешадије са свим припадајућим борбеним и неборбеним возилима. У доку на крми, брод може да прими шест десантно-јуришних чамаца LCVР или четири брода за превоз технике

LCU или LCM. У хангару може да се превезе до шест хеликоптера типа NH 90 или до четири хеликоптера EH 101. Иако постоје ове могућности, шпанска ратна морнарица на бродовима типа *Galicia* тренутно користи хеликоптере старије генерације SH-3 Sea King и Agusta Bell AB 212. Са брода могу истовремено да полећу и слећу два хеликоптера. Бродови су опремљени болничким лежајевима, амбулантом, операционом салом и лабораторијом.

Осим основне службе – десантног брода – и та пловила могу да се употребе у операцијама спасавања и евакуације, али служе и као подршка флоти јер у својим магацинима могу да превозе додатну опрему, укључујући и до 36 торпеда. Наоружање ових бродова се такође разликује. На онама класе *Galicia* налазе се два дванаесточевна топа *мерока*, калибра 20 мм и два топа 20 мм *оерликон*, док се на бродовима

РОТЕРДАМ И ГАЛИЦИЈА

Депласман: 12.750 тон стандардног депласмана, 16.750 тона пуног депласмана (*Rotterdam*), 13.815 тона (*Galicia*)
 Димензије: дужина 162,2 м (*Rotterdam*), 176,35 (*Johann de Witt*) и 160 м (*Galicia*), ширина 25 м, газ 5.9 м
 Погон: два Caterpillar 3612 дизел мотора (*Galicia*) односно четири Stork Wartsila дизел генератора 12SW28 (*Rotterdam*)
 Брзина: 20 чворова (*Galicia*), 18 чворова (*Rotterdam*)
 Радијус: 6000 нм при брзини од 12 чворова
 Посада: 124 члана (*Rotterdam*), 115+12 (*Galicia*), 179 (*Castilia* – два оперативна центра – један за десантне операције, други за командовање флотним саставом)

Бродови класе „Rotterdam” и „Galicia” пројектовани су тако да могу да повезу батаљон морнаричке пешадије са свим припадајућим борбеним и неборбеним возилима

АЛБИОН

Депласман: 14.600 тона стандардни,
18.500 тона пун
Димензије: дужина 176 м, ширина
28.9 м и газ 6.1 м
Погон: четири Wartsila vasa дизел
генератора који погоне два
електрична мотора
Брзина: 18 чворова
Радијус: 8.000 нм
Посада: 325 чланова

немају хангар за хеликоптере већ само платформу са које могу да полећу тешки и средњи хеликоптери, односно један хеликоптер типа Chinook, два типа Sea King HC.4 или два типа Merlin HC.3. Један од разлога за овакву градњу је и тај што бродови ове класе учествују у мисијама заједно са носачем хеликоптера класе Osenn, које у том случају допуњује. Бродови су наоружани са два топа од 30 мм холандске производње Goalkeeper и два топа GAM-BO1 од 20 милиметара.

Светска стручна јавност бележи да се тренд изградње оваквог типа брода наставаља, те да велике силе попут САД и Русије такође планирају, односно, већ су почеле да их изграђују. Универзалност пловила, односно могућност остваривања више различитих мисија без претходних конструкцијских измена, омогућиле су овом типу брода да скоро у потпуности замени остале десантне бродове из флота широм земаљске кугле. ■

Драшко ДУРКОВИЋ

класе Rotterdam налазе два шестоцевна топа холандске производње Goalkeeper од 30 mm и четири топа калибра 20 mm Oerlikon.

Бродови британске ратне морнарице класе Албион представљају наследнике чувене класе десантних бродова Fearless и грађени су по усвојеној технологији десантних бродова докова. Албион је поринут 2001. године, а оперативну употребу је ушао 2003. године, док је његов „брат близанац“, брод Bulwark поринут такође 2001. године, а у оперативној употреби је од 2004. године.

Као и раније описани бродови, и овај војнике искрцава на обалу десантним бродовима и хеликоптерима. У доку на крми, бродови класе Албион превозе до осам десантних бродова и то четири за превоз тенкова и исто толико за превоз људства, односно лаких возила. Бродови ове класе могу да превезу до 305 војника, односно 710 војника на краћим дистанцама, а и њихову технику, која је најчешће у следећем саставу: шест тенкова, чест лака топа и 67 возила. За разлику од осталих горепоменутих бродова, они из класе Албион

Бродови класе „албион“ учествују у мисијама заједно са носачем хеликоптера класе „Осеп“, па немају хангар за хеликоптере већ само платформу

КРСТАРЕЋА РАКЕТА БРАМОС

Руски и индијски стручњаци здруженим снагама раде на развоју суперсоничне крстареће ракете *брамос*, намењене за примену са различитих платформи у сва три амбијента – на копну, у мору и ваздуху. Првенствени задатак *брамоса* биће противбродска борба. Процењује се да ће salva од девет ракета моћи да продре кроз противничку одбрану и уништи групу бродова састављену од три фрегате, чак и ако су брањене савременим системима ПВО, као што је амерички *иис*. Максимални домет *брамоса* јесте 290 км. Током крстарења ракета лети на висини од 15 км брзинама од 2,5 до 2,8 маха. У терминалној фази вођења ракета се приближава циљу на висини од 10 до 15 метара. Маса бојне главе износи 200–300 кг. За сада *брамос* може да се користи са бродова и копненог лансера на теренском возилу. У току је развој деривата за наоружавање подмиорница, за подземне силовне и варијанте за лансирање из ваздушног простора.

Дивизион са четири лансирна возила *брамоса* и једним командним возилом предат је 21. јуна КоВ Индије. На сваком возилу татра налазе се три контејнера са ракетама. ■

А. Р.

„Брамос“ на централном носачу Су-30МКИ

РОБОТ ЗА УКЛАЊАЊЕ МИНА

Британско министарство одбране покренуло је програм Cutlass, односно развој новог робота за уклањање неексплодираних мина и бомби. Cutlass ће бити нова генерација роботизованих уређаја за деактивирање и уклањање минских средстава, а посебно је важан за противтерористичке операције. У програму развоја учествују амерички Northrop Grumman и британска фирма QinetiQ. Завршетак пројекта и достава робота Cutlass оперативним јединицама предвиђена је за 2010. годину. Cutlass нуди најновију технологију и модуларни дизајн. Софистициран дизајн условио је релативно велико возило које може да прихвати различите терете, сензоре и радне алате. Cutlassова радна грана, основни алат, опремљена је напредним хватачем и има девет степена покретања, па је робот покретан посебно у скученом простору, а возни део Cutlassа са шест тачкова омогућава му добру покретљивост и на тврдим и меким подлогама. Возилом се управља помоћу даљинског управљача за који је развијен модеран управљачки рачунарски програм. ■

Б. Н.

МОДЕРНИЗАЦИЈА ЈУРИШНИКА АМХ

„Ембраер“ је крајем августа започео радове на модернизацији јуришних авиона АМХ, у Бразилу познатих и под ознаком А-1. У сваки од 53 авиона А-1, који се тренутно налазе у наоружању бразилског ваздухопловства, биће интегрисани напредни системи, сензори и прецизно вођена убојна средства новије генерације. Програм модернизације омогућиће експлоатацију авиона наредних 20 година. ■

С. В.

ХЕЛИКОПТЕР ЗА БОРБЕНО ТРАГАЊЕ И СПАСАВАЊЕ

Један од најбољих извозних производа руске индустрије јесу хеликоптери породице Ми-8/Ми-17, који се финализују у две фабрике – у Казању и Улан-Удеу. Обе фабрике су на овогодишњој московској изложби представиле актуелне моделе. Завод „Улан-Уде“ приказао је Ми-171Ш – први руски хеликоптер намењен за борбено трагање и спасавање, опремљен системима FLIR, ГПС интегрисаним у систем навигације и индикације КНЕИ-171. Ми-171Ш има дизалице носивости 270 кг на левој, и 300 кг на десној страни. Унутар трупа смештена су седишта за 12 људи, шест носила, опрема за спасавање и медицинску помоћ. За самозаштиту од противничких лаких преносних ракетних система ПВО Ми-171Ш има лансере ИЦ мамаца УБ-26-06. ■

А. Р.

РУЧНИ ДЕТЕКТОР ЕКСПЛОЗИВА

Америчка фирма Implant Science Corporation, специјализована за производе за потребе националне безбедности, медицине и индустрије, произвела је иновирани ручни детектор експлозива Quantum Sniffer H-150. То је лагани и компактни уређај, ефикасан у раду. Quantum Sniffer H-150 је релативно малих димензија, квадратне форме, с држачем на врху. Тежина му је 5,44 кг, а димензије 49x12,7x18,8 центиметара.

То је један од првих уређаја који снагама безбедности омогућује брз и прецизан преглед сумњивог подручја, објекта или ствари. Ради на принципу јонске мобилне спектрометрије и има прецизност до највише један одсто лажних узбуна. Време анализе узорка је од једне до пет секунди, а уређај је за рад спреман 15 минута после укључења. Ради у температурном обиму од 0 до + 55 степени. Открива бројне типове експлозива, као што су Semtex, C4, RDX, NC, PETN, EGDN, TNT, динамит, HMX ANFO, а постоји и могућност накнадног проширења листе према потребама корисника. ■

АРСЕНАЛ
Л О В А Ч К И А В И О Н И К А Р У С С - 4 9 А

БРАНИЛАЦ ПРЕСТОНИЦЕ

Авион С-49 А, који је пројектован и серијски се производио у Југославији, израђен је у специфичним војним и политичким околностима у којима се налазила Југославија 1948. године. Произведен је за рекордно време – на прелазу 1949. у 1950. Мада је по својим техничким одликама знатно заостајао за ловцима свога доба, као нова машина допунио је домаћи ловачки строј и био је мост између совјетских ратних *јакова* и америчких млазних *тандериета*.

Крајем 1945. у Команди ваздухопловства, у Одељењу за израде и студије, конципиран је смер будућег развоја домаће ваздухопловне индустрије, са захтевом да се развије више типова авиона. О градњи правих борбених авиона, типа ловца или бомбардера, тада се још није размишљало. Међутим, скоро потпуно ослањање на совјетску војну технику стварало је тензије на релацији војно-политичког и техничког кадра, који је указивао на многе проблеме у њеној експлоатацији. Након објављивања Резолуције Информбироа, јуна 1948. године, потпуно је прекинуто снабдевања јединица Ратног ваздухопловства совјетском војном техником, што је драстично убрзало одлуку да се отпочну пројектовање и израда домаћих борбених авиона.

Тадашњи командант Југословенског ратног ваздухопловства генерал Зденко Улепић позвао је инжењера Косту Сивчева, једног од конструктора предратног ловачког авиона ИК-3 – како би сазнао који је најкраћи рок за пројектовање новог ловца. На располагање је понуђена извесна количина мотора, опреме и наоружања совјетског порекла (мотора ВК-105ПФ-2, авионских топова *швак* од 20 мм и митраљеца УБС од 12,7 мм), које је Ратно ваздухопловство имало као ремонтну резерву за ловачке авионе Јак-3. Сивчев и екипа инжењера, коју су сачињавали Слободан Зрнић и Светозар Поповић, већ су деловали тимски као Конструкторска група бр. 1 у Дирекцији ваздухопловне индустрије и иза себе су имали

успешно завршене авионе за основну обуку – тип 211 и 231, а и авион за борбену обуку – тип 212. Сви ти авиони ослањали су се на конструкцију и аеродинамику авиона ИК-3 па се сасвим логично наметнула и одлука да се и нови ловац што више заснива на њему, тим пре што су главни конструкцијски планови за ИК-3 били сачувани током рата у кући инжењера Зрнића.

ПРИОРИТЕТАН ПРОЈЕКАТ

Прихвативши се задатка конструктори су одлучили да модификују постојеће планове, уз нужне промене у погонској групи (нови мотор ВК-105ПФ-2), опреми и минимално у конструкцији. Основна аеродинамика, геометрија и конструкција крила углавном су остали исти. Остале су непромењене и основна геометрија и конструкција трупа. Уклоњен је само леђни продужетак од кабине до репа, јер је изабрана модернија концепција са испушеном кабином веће прегледности, као код Јак-3. Услед веће снаге мотора, ради ефикасности управљања по правцу, пројектом су повећане вертикалне репне површине. Конструктори су у периоду од септембра до децембра 1948. завршили неопходне модификације планова и прорачуна и нови авион назвали ИК-3 II.

Већи проблем у пројектовању задавао је стајни трап, јер га у земљи нико није производио, а била су скромна и искуства у његовом пројектовању. Задатак да ради

на томе добио је инжењер Станисављевић. Због кратких рокова развоја, упоредо је тражен привремени испоручилац стајног трапа и избор је пао на италијанску фирму „Нарди“. Радови на изради прототипа новог ловца започели су у „Икарусу“ децембра 1948, одмах после пријема пројектне документације. Авион је до краја априла 1949. углавном завршен, осим стајног трапа који није био комплетиран због кашњења италијанског испоручиоца. У складу са годином завршетка, авиону је промењена ознака у С-49.

Како је пројекат имао посебан приоритет, одлучено је да се што пре отпочне са испитивањима прототипа. Фабричка испитивања обављена су уз учешће 7. одељења (за примењени лет) Ваздухопловног института. Током маја вршена су испитивања на земљи, одређен је положај тежишта и авион је припремљен за први лет. Потом се сребрни прототип, за чијим је командама био поручник Станко Форкапић, пробни пилот 7. одељења, 15. јуна 1949. винуо на први лет. Авион је полетео са старог аеродрома Београд, подно Бежанијске косе. Првобитно су обављена испитивања у лету са фиксним стајним трапом. У таквој конфигурацији остварено је око пет сати лета са вишеструким вођењем по земљи. Како се крило још приликом израде извитоперило, авион је у лету *висио на страну*, па је у „Икарусу“ израђено ново, на које је уграђен увлачећи стајни трап (који је у међувремену стигао из Италије од фабрике „Нарди“). То ново крило монтирано је на прототип са којим су почетком 1950. настављена испитивања у лету. Још током јула 1949. направљен је и програм статичких испитивања. Крило, труп, носач мотора, крилца, репне површине и команде лета подвргнуте су провери крајње носивости, односно лом.

Истовремено је у „Икарусу“ припремана серијска производња авиона. Неке од неопходних модификација, уведене због проблема уочених приликом испитивања прототипа, урађене су у ходу током израде серије авиона. Упоредо је иста конструкторска екипа радилa на новим верзија-

ма пројекта С-49, па је текућа производна верзија означена са А (С-49А).

ЗАПАЖАЊА ПРОБНИХ ПИЛОТА

Прототип је испитан у лету на аеродрому Београд у периоду од 15. априла до 15. маја 1950, у дефинитивној конфигурацији са измењеним (увећаним) кормилом правца. Општа запажања пробних пилота била су углавном врло позитивна, али је указано и на решење подешавања висине седишта пилота, јер се приликом подизања навише, за пилоте ниже растом, седиште удаљавало од ножних команди, а то је било управо супротно намени – и одговарало је пилотима вишег раста. Проветравање кабине такође није било ефикасно па се у топлим данима кабина претерано грејала.

Управљање авионом по земљи било је лако и ефикасно, али и осетљиво због примењеног система кочења. За разлику од других авиона те категорије, полетање је, при нормалном додавању гаса и лаганом дизању репа, било лако, без склоности ка скретању са правца, поготову откад

Незабораван је био и осећај који је посада имала у ваздушном пространству, јер се авионом због његове окретности лако управљало

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ ОДЛИКЕ

Намена: ловац за дневна дејства
тип и снага мотора: Климов ВК-105 ПФ-2 од 1310 КС на полетању
елиса: ВИШ-61П трокрака, пречника 3,00 м променљивог корака
маса авиона:

- празан опремљен 2.326 кг
 - максимална полетна 2.950 кг
- перформансе:
- максимална брзина 557 км/ч
 - време пењања на 4.000 м за 3,9 мин
 - практични врхунац лета 9.550 м
 - долет 690 км

наоружање: један топ ШВАК од 20 мм и два митраљеза УБС од 12,7 мм димензије:

- размах крила 10,30 м
- укупна дужина 8,42 м
- висина у линији лета 3,26 м
- површина крила 16,60 м²

је на прототип постављено веће кормило правца. Одржавање правца при слетању, после додиривања земље, посебно у другом делу, захтевало је употребу кочница, јер ефикасност кормила правца није била довољна због великог закошења (угадног угла од три степена) вертикалног стабилизатора. Та особина биће касније главни узрок често виђених сцена у јединицама које су користиле С-49А – постављење авиона „на нос“ приликом грубљег кочења.

Авион је у лету имао добре особине: увођење у заокрете било је брзо и лако, летелица је била стабилна и лепо је лежала, силе на командама приликом увођења, одржавања и изласка из заокрета биле су нормалне, а прелаз из једног заокрета у други лаган. Нестабилност код превлачења развијала се нагло, али доста спорије него на летелици Јак-3. Авион се нормалном употребом команди брзо преводио у сигуран лет и у том погледу био је много безбеднији од поменуте руске летелице. Приликом извођења акробација притисак на палици је нормалан, док је на ножним командама израженији, нарочито при брзинама већим од 360 км/ч. И поред тврдоће ножних команди, том летелицом су се лако могле изводити акробације и, уопште узев-

ши, авион је био врло покретљив. Током испитивањима постигнуте су највеће брзине у понирању од 690 км/ч и коефицијентом оптерећења од 5,9.

Опитовања су настављена тестирањем појединих челних авиона серије. Установљено је да серијски авиони имају при земљи нешто већу брзину (и до 16 км/ч) од прототипа. Авион С-49А бр. 2304, који је тада испитиван, као и сви авиони прве серије, имао је мању површину кормила правца од прототипа, а разликовали су се и по смештају уводника ваздуха за компресор мотора, који су смештени у предњу ивицу крила уз труп. Потпуно опремљен, авион је био за 52 кг тежи од прототипа, првенствено због уграђене заштите пилота (металне и стаклене плоче) и теже радиостанице (РУ уместо РСИ-4), иако је сама конструкција авиона у изроди била лакша за око 15 кг! Приликом слетања теже је одржавао правац због мање ефикасности кормила правца. А готово редовна појава била је, пре самог додиривања писте, скоро нагли губитак узгона и тежња бежања улево. Ради отклањања негативних особина на авиону бр. 2302 смањено је укошење вертикалног стабилизатора, а повећан угао хоризонталног стабилизатора. То је имало за последицу знатно побољшање особина авиона – стабилности, тримовања код већих брзина, при извођењу ваљка и слетању. Испитивање челних авиона у лету обављено је на аеродрому Београд од 10. маја до 18. јуна 1950. године.

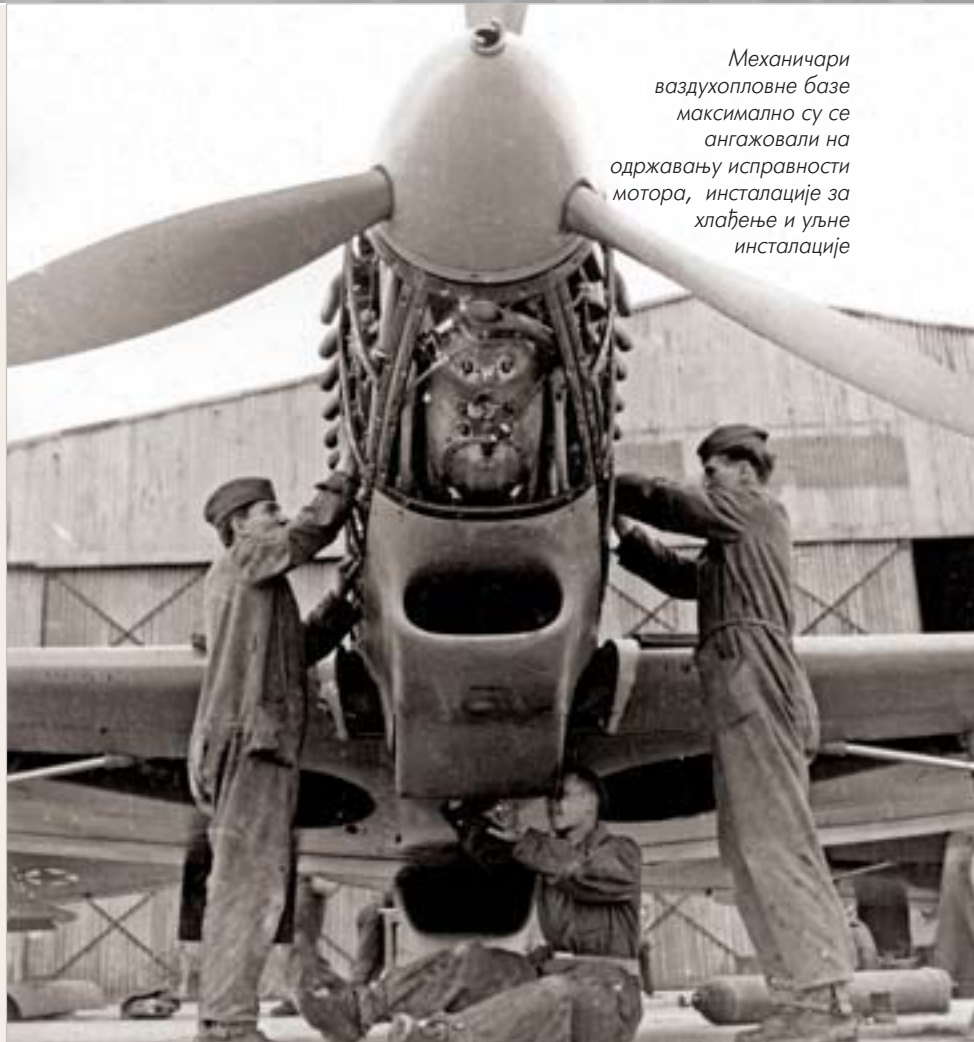
ОПЕРАТИВНА УПОТРЕБА

Авиони С-49А, прве серије од 20 комада (не рачунајући два прототипа), испоручени су Ратном ваздухопловству током марта и априла 1950. После предаје летелица, поручиоцу су добијали војноевиденцијске бројеве, почевши од 2301, па надаље. До краја лета, од укупно 37 испоручених авиона (два прототипа и 35 авиона серије), три су враћена у фабрику „Икарус“ на поправку.

Први је нове домаће ловце примио престонички 117. ловачки пук, који се налазио на аеродрому Београд. Претходно су два пилота из састава тог пука прошла преобуку на С-49А у Ваздухопловном опитном центру (ВОЦ), који је у то време обављао пријемна испитивања свих серијских авиона. Авионе С-49А маршал Тито је свечано предао 21. маја 1950. команданту јединице мајору Милораду Ивановићу.

Потом су у пуку отпочела интензивна летења на С-49А, али је, нажалост, било и ванредних догађаја. До краја године забележено је седам инцидената – пет летачких удеса (један катастрофалан) и расходова на су два авиона.

Да би се комплетирао 44. ваздухопловна дивизија, која је добила, између

Механичари ваздухопловне базе максимално су се ангажовали на одржавању исправности мотора, инсталације за хлађење и уљне инсталације

осталог, и задатак одбране престонице, у другој половини исте године на аеродром Београд долази 204. ловачки пук, такође предвиђен за опремање авионима С-49А. Тај новоосновани пук (формиран у Задру 2. децембра 1949) био је тек у фази полупуне људством и још није био борбено опремљен летачком техником. Преобука на С-49А почела је крајем 1950, а да би се појачао летачки строј, у новембру су у тај пук дошла 24 нова пилота тек свршене 4. класе ШАОА (Школе за активне официре ави-

јације). У пуку је, осим три ескадриле, формирано и извиђачко одељење на авионима С-49А.

Испорука Југословенском ратном ваздухопловству последњих осам произведених С-49А (2338-2345), током марта 1951, омогућила је комплетно опремање 117. и 204. ловачког пука. После преобуке на С-49А, током маја 1951. оба пука прелећу на новоизграђени аеродром у Батајници, где постају стални браниоци престонице. Ти пукови, опремљени домаћим ловцем С-49А, слове као симбол успеха домаће ваздухопловне индустрије управо у тренутку када је такав подстицај био неопходан армији и ваздухопловству. То се могло видети већ на првомајској паради 1951. године, где лете припадници дивизије, а предводе их командант 44. дивизије Михајло Николић и команданти 117. и 204. пука.

АТЕРИРАЊЕ

На аеродрому Београд, где се део активности одвијао и на травнатом терену, релативно често су се дешавали удеси и оштећења авиона С-49А због упадања тоčkова у нераван и мек терен, посебно после слетања у последњим фазама пристајања и кочења код стајанки авиона. Неретко су авиони били набијени на нос и елису, док су репови остали подигнути у вис.

УЧЕШЋЕ НА ВЕЖБАМА

Септембра 1951. 204. пук учествује на вишедневној летачко-тактичкој вежби (ЛТВ), на којој, летећи са аеродрома крај

Лесковца, садејствује са 107. пуком јуришне авијације, опремљеним авионима Ил-2. Посебан успех забележен је на задацима у којима су учествовали млади пилоти 4. класе ШАОА, што је показало њихову високу мотивисаност и квалитет обуке. У јесен 1952. у пук је дошло још 11 младих пилота 6. класе ШАОА, који су распоређени на обуку у трећу ескадрилу, називану и тренажном.

Крајем маја 1953. 117. пук учествује на летачко-тактичкој вежби током које се авиони пука пребазирају на помоћни аеродром код Руме, одакле полећу на задатке и дејствују „по аеродрому противника“. Али због недовољне обуке летача на авионима С-49А у дејствима по циљевима на земљи, те због неуједначености у њиховој индивидуалној обуци, пук није показао задовољавајуће резултате у дејствима на полигону Ечка.

Током исте године од 14. до 28. јула, пилоти 204. пука садејствовали су са гардијском дивизијом, која је изводила тактичку вежбу у рејону Рипањ–Аранђеловац. На тој вежби пук је имао задатак борбе за превласт у ваздуху на страни „плавих“.

У организацији Прве војне области од 1. до 7. октобра 1953. изведен је технички збор ради сагледавања борбених дејстава авијације. Ваздухопловство је, између осталог, учествовало и са четири С-49А из 44. дивизије, који су демонстрирали ваздушну бој.

У пролеће 1953. у 117. пуку почињу припреме за пријем млазних авиона, а почетком јуна и преобука на Т-33 и Ф-84Г, тако да све своје С-49А предају 204. пуку. Иако је и тај пук предвиђен за прелаз на млазну технику (преобука отпочиње у августу), сви његови С-49А лете до октобра

НЕСРЕЋЕ

Приликом вежбе гађања на школском полигону код села Мрамор, 7. августа 1954. догодила се катастрофа, у којој су приликом судара изгубљена два С-49А. Том приликом је један пилот погинуо, а други се спасао падобраном. Нажалост, то није била и последња жртва на С-49А. Две године касније (16. августа) приликом принудног слетања због квара на мотору, страдао је пилот 107. пука. Он је, уједно, био пета и последња жртва у 80 инцидената, колико се догодило током целокупне седмогодишње употребе С-49А у Југословенском ратном ваздухопловству.

исте године у тренажној ескадрили. Та ескадрила је расформирана током новембра, а сви преостали исправни авиони С-49А (25), и део пилота, упућени су у Ниш у прву ескадрилу 107. пука 29. дивизије.

Како је до тада 107. пук био опремљен јуришним авионима *иљушин* Ил-2 прелаз на потпуно другачију технику задао је велике проблеме, посебно техничком саставу. Пук је у једном периоду имао 71 авион различитих типова – *аеро-2*, 212, 213, Ил-2, УИл-2, С-49А, УЈак-9. Од априла 1954. године у 107. пуку отпочиње преобука целокупног састава на С-49А, а своје Ил-2 предају јединицама Трећег корпуса. Поново су се показали проблеми у привикавању на кочионе команде приликом слетања, па се слика подизања авиона и ослањања на нос и елисе поновила и на нишком аеродрому.

Због организационих проблема пук је у једном периоду остао без иједног исправ-

ног авиона. Према извештају од 1. јула, у 107. пуку, од укупно 24 авиона С-49А, ниједан није био исправан! Проблеме су задала стање мотора, инсталације за хлађење и уљна инсталација. И поред тих потешкоћа, техника је унапређивана, па су у јуну на два авиона С-49А уграђене камере типа К-24 за вертикално снимање, за потребе аеро-фото извиђања.

Промена улоге јединице, која је од јуришног пука требало да постане ловачки, и нови задаци, захтевали су интензивну обуку, а она се манифестовала повећаним бројем удеса на С-49А (13 током 1954).

КРАЈ ЛЕТАЧКЕ КАРИЈЕРЕ

Мали ресурс авиона од 150 часова лета до прве генералне оправке и петогодишња употреба у јединицама условили су да стање авиона постане доста лоше. Недовољни капацитети Завода за оправку авиона бр. 170 (раније Војне радионице бр.170), у којима су рађене веће оправке и генерални ременти авиона С-49А, те њихова заузетост пословима на млазној техници (која је имала приоритет), убрзали су доношење одлуке о ремонту једног дела авиона С-49А (планирано 20) у фабрици „Икарус“.

Током новембра 1954. на ремонт је примљено 12 С-49А, али су они због многобројних проблема остали дуго на оправци. Авиони су испоручивани јединици после годину дана – од краја октобра 1955. до маја 1956, а два авиона остала су на ремонту све до јесени 1956, јер се чекала испорука стајних трапова из Италије. Практично, на ремонту их је затекла и одлука о брисању из употребе у борбеном саставу ЈРВ-а. А управо та два примерка (2307 и 2319) изабрана су да буду сачувана за будућу збирку Музеја југословенског ратног ваздухопловства. Предати су 1957. на чување Ваздухопловном наставном центру у Сомбору, а потом 1959. пребачени у Ваздухопловни војни технички школски центар у Рајловцу на чување до коначне предаје Музеју ЈРВ. Примерак С-49А бр. 2319 сачуван је до данашњих дана и у депоу Музеја чека на рестаурацију како би био спреман за излагање у сталној поставци Музеја ваздухопловства на аеродрому „Никола Тесла“.

Новембра 1956. отпочело је пренаоружања 107. пука на авионе Ф-47Д *тандерболт*. Преосталих 19 исправних примерака С-49А прелетело је 14. и 15. маја 1957. из Ниша, преко аеродрома Београд, за Ваздухопловни наставни центар у Сомбор. Њихова летачка каријера била је завршена. Кроз регистар Југословенског ратног ваздухопловства прошло је 46 авиона са ознаком С-49А. ■

Милан МИЦЕВСКИ

Припрема пилота пред лет на аеродрому Батајница (1952)

ЗАКАЗИВАЊЕ ОЛАКШАВА РАД

Захваљујући примењеном концепту једнодневнoг лечења и дијагностике у том центру се дневно прегледа 1.500 војних осигураника, уради више од 350 дијагностичких процедура и интервенција и око 20 планираних хируршких интервенција. А да би систем још боље функционисао, важно је да се прегледи заказују, јер такав начин рада подиже квалитет услуга и смањује време чекања.

Дијагностичко-поликлинички центар (ДПЦ) јесте највећа организацијско-формацијска целина ВМА. Основан је крајем 2005. године ради успешнијег, рационалнијег и квалитетнијег лечења војних и цивилних осигураника Републике Србије, наше дијаспоре и грађана околних земаља. Просторно и кадровски настао је из Специјалистичке поликлинике и функцијских дијагностика, које овако повезане чине снажну целину.

Центар сачињава 51 специјалистички кабинет и 11 функцијских дијагностика, у којима се пацијентима свакодневно омогућавају прегледи у 25 специјалистичких и супспецијалистичких грана. За то је задужен 81 лекар специјалиста, а међу њима је 13 доктора медицинске науке, са наставним титулама ванредних професора и доцента ВМА. Уз добро организоване тимове лекара по кабинетима и функцијским дијагностикама стоји и искуствен и добро обучен тим средњих и виших медицинских техничара и послужиоца болесника.

У оквиру ДПЦ-а налази се и Центар за дневну хирургију са две операционе сале и стационаром (шест постеља). Наменен је хируршкoм збрињавању болесника код којих се изводе планиране операције у локалној и општој анестезији у трајању од једног до два сата, а које не захтевају постоперативну негу и лежање дуже од 24 сата.

Услуге ДПЦ у преподневној служби свакодневно користи око 1.500 болесника и оне се састоје у специјалистичким прегледима, лабораторијској обради и бројним дијагностичким методама.

Тако обиман и одговоран задатак остварује се захваљујући тесној сарадњи са појединим клиникама и институтима (за радиологију, биохемију, нуклеарну медицину, патологију, медицинска истраживања), јер без те функционалне повезаности не би било могуће спровести потребне дијагностичке процедуре и даље лечење.

Морамо се запитати како успевају све то да постигну. Начелник Центра пуковник проф. др Ђоко Максић каже да је рецепт једноставан,

а светски – прихватили су концепт једнодневног лечења и једнодневне дијагностике, укључујући и једнодневну хирургију. На тај начин збрину 95 одсто болесника, а статистички подаци из годишњег плана реализације указују да само пет одсто болесника захтева хоспитализацију и продужено лечење.

ЕФИКАСНОСТ

На рад Војномедицинске академије су у протеклом периоду утицали и актуелни проблеми у војном здравству. Са укидањем гарнизонских амбуланти у местима где су угашене јединице, остали су војни осигураници који највећи део својих здравствених потреба остварују у специјалистичким кабинетима ВМА, па се, зависно од службе, у односу на раније године обим посла повећао за 30–50 одсто.

– Тај „удар“ смо спремно дочекали. Стручне ресурсе и опрему ставили смо у стање потпуне искористивости и највеће ефикасности. Целокупно особље своје радне обавезе извршава одговорно и мотивисано, строго поштујући нове нормативе услуга, тако да Дијагностичко-поликлинички центар ВМА у јеку својих свакодневних активности подсећа на велику фабрику у којој се као на траци уради до 1.500 различитих специјалистичких прегледа, више од 350 сложених дијагностичких интервенција и више од 20 хируршких интервенција у локалној и општој анестезији.

Наравно, у организацији тако обимних и сложених дневних активности драгоцено је било осмишљавање програма за заказивање прегледа, који нам омогућава највећу ефикасност целог система, планирање времена прегледа, интервенција и операција, те избор лекара. Први резултати новог начина рада су већ видљиви и афирмативни. Болесници су га радо прихватили и, оно што је најважније, одлазе задовољни са ВМА – додаје пуковник др Максић.

Служба заказивања ради од 7.30 до 15.30 и у то време војни осигураници могу да закажу свој први или контролни преглед. На услузи су им три шалтера, три телефона и исто толико запослених, који су задужени да приме све телефонске позиве. Пацијент у истом тренутку зна када долази на преглед, у којој ће ординацији бити прегледан и који лекар ће га прегледати. Сем прегледа, на исти начин могу да се закажу и дијагностичке процедуре. Веома добро је организован и опремљен и Одсек за регистрацију и тријажу болесника. Када улази у ДПЦ сваки пацијент се јавља у тај одсек и ту се, преко рачунара, проверава да ли има заказано за тај дан. И не само то, на шалтеру за информације може да сазна где се налази жељени кабинет, а на две благајне може одмах да уплати партиципацију за одређене прегледе.

– Према последњем пресеку који смо правили недавно, ми већину наших специјалистичких прегледа заказујемо у року од недељу дана. Термини се за сложене дијагностичке процедуре и интервенције код хроничних болести добијају најчешће за 7 до 14 дана, а то је знатно краће време чекања и у поређењу са много развијенијим и богатијим земљама Западне Европе. Ретке су дијагностичке услуге типа холтер мониторинга рада срца, колоноскопије (ендоскопски преглед дебелог црева), где су листе чекања до пет недеља. Али и то је прихватљиво, јер знамо да се за такве услуге у многим нашим клиничким центрима чека и дуже. Мање оптерећене дијагностике своје комплетне услуге војним осигураницима пружају у једном дану, што је нарочито важно за пацијенте из унутрашњости Србије.

Начелник Центра пуковник проф. др Ђоко Максић

И листе за скенер дијагностичку нису дуге – за планирана испитивања чека се до месец дана. Пуковник проф. др Максић каже да је такав темпо заказивања постигнут јер је рад те дијагностике унапређен куповином најновије генерације тзв. шездесетчетворослајсног мултислајсног скенера. Његове предности и могућности полако се валоризују и ВМА у свакодневној дијагностици има огромну помоћ од увођења такве савремене технологије. Наравно, хитни случајеви се не заказују, већ се ради по приоритету – од хитног скенера, хитне магнетне резонанце, хитне гастроскопије, хитног заустављања крварења из горњих дигестивних путева, и друго. И све је то постигнуто, како каже начелник, захваљујући могућности да у оквиру заказивања увек оставе оптимално време за хитне случајеве, за збрињавање старијих и тешких болесника, инвалида, војника,

ХИРУРЗИ ПРЕБАЦУЈУ НОРМУ

– Хируршки кабинети су изузетно добро организовани. У њима се, захваљујући природи посла, може много више урадити у јединици времена него када је реч о интернистичким, неуролошким или другим прегледима. Ту раде углавном искусни хирурзи, који партиципирају свакодневно и у Центру за дневну хирургију. А веома битна је чињеница да су, захваљујући студиозном раду, великом искуству и надалеко познатој хируршкој школи ВМА, једини кабинети на којима нема заказивања, нити дужих листи чекања, управо хируршки. У њима се, захваљујући изузетној мотивисаности медицинског особља, оствари број прегледа преко норме, па зато на таквим кабинетима и нема чекања.

Центар за дневну хирургију има две операционе сале и стационар са шест постеља

професионалних официра, генерала у пензији. За њих не постоје листе заказивања за прегледе, а дијагностичке интервенције се заказују по приоритету, сходно тежини болести и хитности збрињавања.

Наш саговорник додаје да се полако подижу стандарди не само када је реч о датуму и времену заказивања прегледа већ и о избору лекара. Захваљујући ротацији лекара између кабинета и клиника, обезбеђено је да на специјалистичким кабинетима и функцијским дијагностикама раде најiskusнији лекари, који у једном дану, користећи могућност савремене дијагностике, могу да реше и најсложеније случајеве. На тај начин се избегавају велике јутарње гужве, распоређује се посао на свих осам радних часова и, што је битно, пацијенти се много краће задржавају у установи него раније.

Војни осигураници свакодневно могу, у оним случајевима када обољење захвата више органских система, да на захтев свог лекара, затраже и конзилијарне прегледе. У хитним случајевима ти се прегледи заказују у једном дану. На четвртог спрату, у соби 52 А, преуређена је просторија за те намене и постоји могућност да се у току дана сазове конзилијум, окупи од три до пет, или више лекара разних специјалности, те да свако из свог угла сагледа здравствено стање најсложенијих болесника, помогне у доношењу конзилијарних закључака, по којима се даље наставља дијагностика и лечење.

■ НАБАВКА ОПРЕМЕ

– Заказивање прегледа по ординацијамa и дијагностикама у тачно време решило нас је добро познатих гужви испред ординација, јер данас сваки пацијент који поштује принципе нашег рода долази у ВМА непосредно пре заказаног времена свог прегледа. Више нема потребе да се праве јутарњи редови испред улаза у ДПЦ ВМА, да се непотребно чека и по више сати за остварење својих права, што је посебно значајно за радно активне кориснике услуга војног здравства. Тако уређен систем треба да донесе свима добит и омогући хуманост и достојанство даваоцима и корисницима здравствених услуга – објашњава први човек тог центра.

Рад Дијагностичко-поликлиничког центра и групе дијагностичких института учиниће ефикаснијим, бржим и квалитетнијим већа материјална подршка система војног здравства за набавку опреме (гастроскопа, колоскопа, холтера, ултразвучних апарата за преглед срца и крвних судова са специјалним сондама, апарата за снимање моздане активности, испитивање функције плућа и других органа) и замену старе која је у функцији дуже од 25 година.

Пуковник др Максић истиче да тај процес набавке иде спорије него што би лекари с правом очекивали и желели, јер се само са савременом опремом може брже прегледати већи број пацијената и смањити листе и време чекања између појединих прегледа и интервенција. Сем тога, ДПЦ муче и друге муке. Недостаје, по одобреној формацији, чак 14 лекара специјалиста. Сигурно је да би се њиховом попуном лакше савладао обиман посао.

На ВМА се „обрачунавају“ и са праксом пријема пацијената преко везе. Како, објашњава начелник ДПЦ:

– Такав систем био је уврежен у претходном периоду и често су га потенцијали они корисници услуга који су желели да по приоритету своје прегледе заврше без чекања, уз помоћ пријатеља. Такав начин рада могао је донекле и бити разумљив у време пре увођења система компјутерског заказивања и дијагностичких интервенција, познајући менталитет наших људи. Данас, када је сваком пружена могућност обављања прегледа у тачно заказано време, код изабраног лекара, биће све мање актуелан проблем пријема „преко везе“. Напомињем да свака сестра и лекар када ујутру долазе у ор-

динацију добијају одштампану листу заказивања – име и презиме и тачно време прегледа болесника, и тога се придржавају. Наравно, изузетак су ситуације када треба урадити нешто хитно, а везано је за тешке болеснике, инвалиде или војнике.

■ КЊИГА УТИСАКА

– Када је реч о правима пацијената, оформили смо тим за заштиту њихових права. Корисници медицинских услуга могу сваког дана, пре и поподне, да своје писмене представке и жалбе предају у Управу ДПЦ или у Сектор за лечење ВМА. На сваком спрату постоји књига запажања, где пацијенти могу да нотирају све што је добро, али и да дају примедбе и сугестије како би се нешто и другачије организовало, наравно, у њихову корист.

А шта је са примедбама појединих војних осигураника да приоритет у лечењу имају цивилни осигураници, јер плаћају? Пуковник др Максић одговара:

– Ми смо јасно одвојили преподневни од поподневног рада. Ретки цивилни осигураници који долазе преподне су из нове Амбу-

У јеку свакодневне активности
Центар подсећа на велику
фабрику у којој се
као на траци
ураде
многобројни
специјалистички
прегледи

ТЕЛЕФОНИ

На ВМА се прегледи могу заказати позивом на телефоне: 2662-717, 3608-498, 3609-398 и 3609-399. Број централе је 2661-122 и 2662-755, а позивни број за Београд је 011.

ланте за дијаспору, коју је ВМА отворила током маја ове године на захтев Министарства за дијаспору и људи из дијаспоре. Сем њих, пре подне се повремено ураде и циљани систематски прегледи, али је то веома мали број осигураника и не угрожава наш рад са војним осигураницима. А ми увек подвлачимо да су војни осигураници били и остали

у центру пажње свих наших активности, јер смо ми првенствено војна болница.

Први човек ДПЦ инсистира да се прегледи заказују:

– Време је за заједнички заокрет и максимално кориштење информатичке подршке, која ће нам помоћи да се амбулантно-поликлинички рад потпуно осавремени и унапреди. Непоштовање принципа заказивања највише ће штетити самим корисницима услуга, јер нам је добро познато да квалитетна медицинска услуга није могућа без добро организованих служби.

Прихватањем европских стандарда када је реч о броју услуга, њиховом квалитету, препорукама за рану дијагностику и превенцију најтежих болести, планском приступу у извођењу свих тежих хируршких и других интервенција, те увођењем једнодневне хирургије и једнодневне дијагностике, ми желимо да још унапредимо и рационализујемо нашу службу. Отворени смо за сваку сарадњу. Проблеме треба да решавамо трезвено и заједнички.

А највећа награда за све запослене у Дијагностичко-поликлиничком центру ВМА свакако је осећај задовољства који имају њихови пацијенти и захвалност за решавање бројних за живот опасних здравствених проблема. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимео Тома РАДОСАВЉЕВИЋ

ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈА ПОДОФИЦИРА И ЦИВИЛНИХ ЛИЦА

НОВИ ПОЧЕТАК

Друга група од око педесет подофицира и цивилних лица, чија су радна места неперспективна у систему одбране, покушаће да у наредна три месеца овлада знањима са којима ће конкурисати на тржишту рада. Земље *Нордијске Иницијативе* – Данска, Шведска и Норвешка, финансирају пројекат преквалификације са 3,5 милиона евра, колико ће издвојити до 2010. године.

У Техничкој школи „Нови Београд“ 3. септембра озваничен је почетак преквалификације друге групе подофицира и цивилних лица који су донедавно били на платном списку Војске Србије и Министарства одбране.

Они који су због реформе оружаних снага напустили неперспективна радна места, пензионисани су или збринуте одговарајућим социјалним програмом, а пружена им је и могућност преквалификације за цивилна занимања. Прилику да стекну нове професионалне компетенције у оквиру Присме до сада је искористило више од 800 официра, а од маја ове године том броју је додато 60 подофицира и цивилних лица школованих за специфичне војне дужности. Вођени позитивним искуством са претходном групом полазника, Министарство одбране, *Нордијска иницијатива* и Привредна комора Београда почели су програм преобуке за још педесетак лица која су напустила радна места у Војсци Србије.

Техничка школа „Нови Београд“ и Машинска школа „Радоје Дакић“ у Раковици у наредна три месеца одржаће укупно шест наставних модула преквалификације за занимања из области ЦНЦ машина, уградње ауто-гасних, грејних и клима инсталација те система за видео надзор. Предавања из предузетништва и пословања полазницима ће на крају сваког модула одржавати стручњаци техничке и машинске школе школа и Привредне коморе Београда.

У сали новобеоградске техничке школе окупљенима су се обратили пуковник Милан Мићановић, начелник Дирекције за преквалификацију, Јане Ларсен, представник међународне организације *Нордијска иницијатива*, која финансира пројекат, генерални секретар Привредне коморе Београда Ивана Зељковић и Драган Паскаш, који у тој институцији координира реализацију Присме.

Земље *Нордијске Иницијативе* – Данска, Шведска и Норвешка, финансирају пројекат преквалификације подофицира и цивилних лица са 3,5 милиона евра, колико ће издвојити до 2010. године. Обраћајући се полазницима, Јане Ларсен је подсетила на жељу Данске и

Слика 3. ПЕРГЕ

АГЕНТИ НЕКРЕТНИНА

Према речима Ивана Зељковић, генералног секретара Привредне коморе Београда, једна од највећих фирми за промет некретнина *Римакс*, која послује у 67 земаља света, заинтересована је за запошљавања већег броја војних лица, не само подофицира него и виших старешина.

Том кораку би претходила обука за агенте некретнина и брокере осигурања, што би требало да буде лиценцирано занимање. Како госпођа Зељковић каже, то је само једна од визија будућег запошљавања вишка војног кадра.

партнерских земаља да, улагањем у преобуку војног кадра за цивилна занимања, помогну реформу система одбране Србије.

– Знамо да вас је реформа Војске Србије ударила као бумеранг, али се надамо да ћете, користећи ову прилику, бити у стању да управљате својом будућношћу. *Нордијска иницијатива*, Министарство одбране Србије, Привредна комора Београда и две партнерске школе трудиће се да вам обезбеде најбоље квалификације за цивилне послове, у складу са потребама тржишта рада и вашим склоностима. Уколико након три месеца не будете успели да нађете нови посао или започнете сопствени, ми ћемо то сматрати својим неуспехом – рекла је Јане Ларсен.

Привредна комора Београда је на тендеру за извођење пре-квалификације, који је расписало Министарство одбране почетком године, објединила понуду две школе. Сада наступа и као посредник са привредницима који показују занимање за запошљавање бивших војних лица.

– На берзи рада, која је уследила после преобуке прве групе, имали смо неколико фирми које су се занимале за овај кадар, а одређен број је и добио посао. Током наредна три месеца трудићемо се да промовишемо ангажовање људи који се преквалификују, а уколико се неки од њих одлуче за самосталан бизнис, Привредна комора им стоји на располагању – истиче Ивана Зељковић.

Драган Паскаш истиче да би најбоље било помирити потребе тржишта рада и личне афинитете људи који улазе у Присму.

– Било да је реч о сличностима са пословима које су обављали у Војсци или склоностима ка неком занимању, људима би требало омогућити да раде оно што желе и воле, нарочито ако је то економски оправдано и тражено на тржишту рада – објашњава Паскаш. Генерал у пензији и некадашњи начелник Генералштаба подсећа да је велики проценат људи који улазе у програм преквалификације високо мотивисан и да таквим људима прилагођавање на пословну утакмицу неће тешко пасти.

Након завршетка преобуке и добијања диплома бивше стареине и цивилна лица моћи ће да конкуришу и за неки од видова помоћи потпорног фонда НАТОа, преко Међународне организације за миграције. Судећи по темпу реформи система одбране, очекује се већи број оних који ће потражити цивилног послодавца. Пример претходне групе у Присми говори да је кључ егзистенције могуће задржати у својим рукама и после напуштања радног места у Војсци. ■

А. ПЕТРОВИЋ

ОБАВЕШТЕЊЕ

МОГУЋНОСТ ЗА РЕШЕЊЕ СТАМБЕНОГ ПРОБЛЕМА

Правилником о давању службених станова од 2004. године, запосленима у Министарству одбране и Војсци Србије омогућено је да привремено реше стамбено питање коришћењем простора адаптираних за становање. Како одговорни из Управе за Кадрове Сектора за људске ресурсе кажу, до сада је мали број људи поднео захтеве за такав вид стамбеног збрињавања, што је, према њиховим речима, последица недовољне обавештености о том питању.

Из средстава Министарства одбране адаптиран је за становање одређен број пословних простора, заједничких просторија, већерница и поткровља у стамбеним зградама. Ти се простори могу добити на коришћење подношењем захтева надлежном персоналном органу, на образцу за доделу службеног стана, а према ранг-листи сачињеној на основу Правилника о давању службених станова у закуп запосленима у МО и ВС. Важно је нагласити да лица која поднесу захтеве за такав начин стамбеног збрињавања неће бити скинута са ранг-листе за доделу службених станова све док не добију правоснажно решење о додели простора адаптираног за становање.

Иако поменути простори немају прописану урбанистичко-грађевинску дозволу коју је издао надлежни орган, ипак постоји могућност њихове легализације, па би, како сазнајемо, неки од запослених у систему одбране могли, уколико желе, на такав начин трајно да реше стамбено питање.

Слободних адаптираних простора, према информацијама из Управе за кадрове, има у гарнизонима Београд и Шабац. ■

А. П.

МИЛИОНИТИ ГОСТ ВУ „ТАРА“

Директор Војне установе „Тара“ потпуковник Јован Мијатовић уручио је 11. септембра награду милионитом госту те војне хотелско-туристичке организације, која ове године слави 30 година постојања и успешног рада.

Награду – десетодневни боровак у президент апартаману у хотелу „Оморика“ за четири особе и 20.000 динара за ванпансионску потрошњу, добио је Миле Јонић из Ниша.

Награде су добили и гости који је уписани под редним бројевима 999.999 и 1.000.001, Милан Несторовић из Ниша и Селима Ђорђевић из Лесковца. Они су добили седмодневне боравке у хотелима ВУ „Тара“ за две особе.

„У нашим хотелима годишње борави више од 30.000 гостију, што је читав један град у Србији“, рекао је директор ВУ „Тара“ приликом уручења награде и додао да је летња сезона за ту организацију била веома успешна, те да ће, судећи према најавима гостију, и током јесени посета на Тари бити веома добра. ■

Р. М.

КАПЕТАН
У ПЕНЗИЈИ
ПИЛОТ МИЛЕНКО
РАДОСАВЉЕВИЋ,
НОСИЛАЦ
ПОЧАСНОГ
ПОЗЛАЋЕНОГ
ЛЕТАЧКОГ ЗНАКА

ЛЕТ НА СЛОМЉЕНИМ КРИЛИМА

Недавно је јунаку наше приче уручено високо признање Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, као признање и потврда да пилоти никада не заборављају подвиге својих колега, поготово ако су у њима исказани авијатичарска част, задивљујућа храброст и хуманост као мера људске врлине. Све то показао је у једном дану далеке 1959. године тадашњи потпоручник, данас капетан у пензији Миленко Радосављевић. Иако је имао силне муке са авионом и само два избора, одлучио се за властиту жртву. Спасио је на десетине људских живота, а цена те одлуке јесте готово пола века у инвалидским колицима. Без оклевања каже да би опет учинио исто, а да се може летети и на сломљеним крилима – сведочи лично.

Подаље од велеградске вреве пријатна хладовина у лепо уређеној баштици ниске зграде. Из суседног дворишта дечија граја. Лопта у високом луку прелеће ограду, њен лет умирује трава, али наставља свој пут право под ноге човека препуштеном миру малене оазе. Спушта поглед и види како се попут магичне кугле окреће између његових стопала. Радо би је шутнуо нестрпљивим играчима, али магична вртешка коју посматра окреће рингшпил успомена и враћа их у детињство. Ех, да је онда имао такву лопту...

Гаарооо!

Дозива га мајка Војмирка. *Одоше овце у гору...* Миленка је мало ко звао по имену. Надимак му наденуо отац одмах по рођењу. Густа црна коса, тамнији тен вижљастог дечкића.

Ратно зло је остављало прљаве трагове на сваком кораку његове Јездине, оног дела Чачка од садашње фабрике „Слобода“, па навише, где се лепота природе дубоко удише и с њом живи, мери чокотима из чувених винограда, а премерава расцвалим воћкама. Тамо је, кажу, књаз Милош Обреновић долазио по нектарно црно вино, а кад није могао лично слао је своје људе да му га донесу у мешинама на коњским самарима.

■ ТАТА, БИЋУ ПИЛОТ

Рат је паклено окружење за децу, поготово када бане окупатор и отме од уста оно мало сиротиње. Попут немачког официра који је ушао у двориште куће честитих Радосављевића, чија је глава отац Веселин гледао како са зидарским рукама да прехрани шесторо нејачи. Кицош у униформи показао је на две овце и наредио свом пратиоцу да их узме. Тога часа откинуо им је комад танког оброка и део рањеног срца.

–Гааароооо, авиооони! – дозивају га браћа Љубиша, Петар и полубрат Светозар. У кућу беже сестре Милева, Босиљка и Миљана. Опет ће грнути бомбе по Чачку, граду мученику...

Уместо немачких „штука“ и „месершмита“ на небу грми америчка летећа тврђава. Суче дим из мотора. Нема спаса бомбардери. На плавом хоризонту беле печурке; прва, друга, осма...

Падобранци! Ветар их носи пут Драгачева.

Страховита експлозија тресе оближњу висораван код села Ракова. Са оцем стиже до остатака летелице, а поглед му пада на кабину авиона. Слика заувек урезана у свест дечака: пилот клоунуле главе остао је за командама. Управљао је погођеном тврђавом све док посада није нашла спас у падобранском скоку. За њега није било времена...

Сузних очију поверио се оцу:

– Тата, бићу пилот.

– Побогу сине, зашто?

– Да браним наше небо...

Прошао је несрећни рат, па је ваљало учити, градити, стићи и престићи изгубљено време и лекције. Отац је отишао да подиже зграде, школе, болнице... Ретко су га виђали. На мајци је остало велико бремене. Добри ђаци су јој помогли како су знали и колико су могли. Добра деца.

Основна школа у Јездина, па мала матура у чувеној чачанској гимназији. Препознаје себе у тексту конкурса за тадашњу индустријско-ваздухопловну школу у Земуну. Уз братске загрљаје, мајчине и сестринске сузе отиснуо се од куће са 14 година.

Шишање до главе, униформа, постројавање...

Ситан, брз, окретан, ведар дечак. Зову га Мали Чачак. Заправо, надимак је добио на падобранском курсу који похађа с много љубави. Води га чувани ас Јанко Лутовац, светски рекордер са 124 скока у једном дану!

■ ЧОВЕК НИЈЕ ПТИЦА

Обожава лет под куполом, какав осећај слободе. Скаче се из руског двокрилца По-2. Теорију има у малом прсту, хробрости напретек, о вољи да не говоримо, али недостатак телесне тежине биће му главни непријатељ. Једном скаче изнад Куле. Ветар га носи ка токовима Саве, али се приземљује усред њиве, где га у чуду гледа ознојени паор. Други пут слеће на равницу, све као поручено. Међутим, пада у прави кратер авионске бомбе, каквих је дуго било по војвођанским пољима. Поједине старешине врте главом, а он настава даље. Храбри га искусни пилот Власта Јаношевић: *ако треба везаћемо ти вреће с песком око струка*. Висина, брзина, Власта одузима гас, излази на крило: *Мали, срећно!*

Успешно завршени скокови.

Много учења и рада, обуке и задатака. Жељан је куће, родитеља, сестара и браће. Стиже тек с јесени. Колико да се види с њима, одагна бриге укућана и убере нешто зрелог воћа.

Крај школовања, година 1954. Срце остаје на небу, али у одсуству оца и брата који одлази у Гарду, ваља хранити породицу. Фабрика „Слобода“ је његово радно место. Покушаће наредне године. Пријем у подофицирску ваздухопловну школу. Међу три хиљаде кандидата тражи се свега 126.

Успео је! Снови о летењу опет су јава. Мостар, па Титоград (Подгорица). Најпре обука на школским авионима Аеро-2, две године. Потом кабина борбеног авиона на тек отвореном аеродрому у Голубовцима, поред главног града Црне Горе.

Пролазе године, а родитељима не саопштава да увелико лети.

Мајка би много бринула, а отац још памти синовљеве речи са места пада америчке тврђаве.

Завршетак школовања. Миленко Радосављевић је други по успеху у четвртој класи. Први је потоњи пуковник Миле Шорак.

Породица је добила пилота, а Јездина јунака краја. Мали Га-ра постаје велики авијатичар.

Изразито спортски надарен, вижљаста гимнастичар, атлета и аскета, стрљив, концентрисан, добронамеран... Искрен пријатељ и одан друг. Таквог га знају и поштују. Летење му, вели, испуњава душу. Дечачка љубав, младалачки снови, позив по његовој мери...

Портрет из потпорушничких дана

Све на једном месту, па шта ћеш више. Ма, ко мари за тешкоће, оскудну забаву, спавање по баракама... Купање у хладној Морачи после задатка, успомене које се памте.

Акробације у ваздуху, гађање, групно летење...

На небу је пилот господар ситуације, ако је обучен и хладнокрван, вешт и одморан. Али... Има једно „али“ о коме је често говорио начелник школе у Мостару, мајор Предраг Миленковић, деда нашег прослављеног виолинисте Стефана. Прекаље-ни пилот и педагог умео је да каже: „Човек није птица“, мислећи на простор који се мора разумети и поштовати, јер летач је тамо само гост, привремени становник неба које ће га прихватити или му показати наопаку нарав. Све зависи од - човека.

Једном су момци, жељни да прескоче лекције наставног програма, одлучили да на своју руку лете у формацији, мислећи да ће проћи незапажено. Миленко је био идејни вођа. Све је текло по плану. На висини му долеће колега, готово се додирују крилима. Он га поздравља и показује му ужину у којој ће мирно уживати баш као у дугом лету. Одједном колега прави заокрет и нестаје... Био је то мајор Миленковић, кога није препознао под кожном капом и наочарима...

Уместо казне, родитељски савет. То се дуже памти...

То су успомене, сада је зрео летач. Устајање далеко пре зоре, јер је онда хладније, што погодује моторима школско-борбеног авиона 213 домаће производње. Добра замисао конструктора, дво-сед, солидан погон, али осетљиве команде. Захтева максималну пажњу. Никод је доста. Позив војног пилота, прави мушки, јесте изазов. Док је радост, онда је бескрајна, а кад се претвори у тугу тада је неописива. Негде пред крај школовања управо такав тренутак. Неочекиван, необјашњив, трагичан. На рутинском лету, обичног дана, током задатка каквих је имао на хиљаде, руши се наставник капетан Пера Јевремовић. Каква туга...

Пилот Миленко Радосављевић распоређује се у 116. пук ловачко-бомбардерске авијације. Нова униформа, летачки знак, прва

плата. Скопље. Пред одлазак незаборавни банкет у хотелу „Црна Гора“, уз присуство високих политичких и војних руководилаца тог времена.

Живот на аеродрому чији је командант чувени Ика Зеленика. Челична дисциплина. Дани интензивне обуке. Смењују се типови авиона: Јак-3, Јак-9П са дуплим командама па С-49Ц, домаћи ловац бомбардер, произведен по угледу на проверени ИК-3. Класа између „месершмита“ и „спитфајера“, јак мотор, топ 20 милиметара, митралез, бомбе...

СУДБОНОСНИ ЛЕТ

29. мај 1959.

Дан раније завршава обуку на симулатору летења, па га је чекала кабина престижног „тандериета“. Петак јутро, за њега бар 24 часа одмора. Планира јутарњи тренинг. Сутра креће курс иуице, па друштво добре лектире. Летаргично размишљање прекида бат чизома. Задихани војник кратко саопштава: *Поручник Степанов наређује да се припремите за задатак.* Хитро облачи комбинезон, у трку узима кацигу, али из руке не испушта књигу о древној вештини. Јавља се старешини, узима падобран. Команда: *Правац Криволак, висока зона лета, напад циљева на земљи...*

Лако креће у сусрет небу прошараном облацима, ни идеално ни мрско за летење. Усмерава се према зони дејства. На висини од две хиљаде метара осећа лагане, па све озбиљније сметње у раду мотора. Тешко управља челичном птицом. Јавља контроли летења, описује квар. Ситуација постаје веома озбиљна. Они предлажу напуштање летелице или принудно слетање. Одлуку препуштају пилоту. Прозлазе секунде. Тешки тренуци. Јавља му се командир ескадриле поручник Ковијанић. Пита какав је терен испод њега. Ако је неповољан, напусти авион! Прави пилот, онакав какав је наумио да буде бори се за своју летелицу до краја. Може он лако да скочи, толико је падобранског искуства око њега. И, ником ништа. Шта ако падне на село, међу људе, децу?

Губи висину. Близу Кочана развиле се Малешевске планине. Брдовит терен. Погледом тражи расносни простор. Трачак наде у самоћи. Ту је! Злати се правоугаоник под кукурузом. Опростиће му сељаци. Ако треба сејаће с њима изнова. Прави залаз, мотор без снаге постаје готово бешуман. Спушта се. Одједном шокантан призор. На пољу је ред ратара! Ако настави покосиће људе. Нема времена и начина како да их упозори. Ни они да утекну. Не часећи вуче палицу свом снагом. Прелећи им изнад главе. Нема више моћи да подигне крила...

Тресак. Авион поскакује преко цомбастог тла. Ломи се елиса, отпадају делови. Конструкција пуца по средини. Најзад се зауставља. Гледа на часовник: девет сати и десет минута. Чује гласове. *Добро је, сви су живи. А ти?*

Помера главу, једну руку, друга неће. Откопчава падобран, отвара кабину. Покушава да устане. Само да извуче ноге из команди на поду...

Спушта поглед. Зашто неће да се покрену? Одговор тражи у простору између чизама...

... Лопта се успорава. Све спорје описује кружницу и зауставља се. Захватиће је пуном ногом и одлетеће нестрпљивој деци из суседног дворишта, Замахнуће десном. Али, десна не може, ни лева. Заборавио је у тренутку, заронивши међу успомене. Сагиње се, узима је руком и вешто пребације.

Прати њен лет...

Сећање...

Сељаци покушавају да га извуку из кабине, Миленко чува свест. Тражи да доведу милицију из села. На карти уцртава место пада. Налази село Виноци, али нема Блатеца где се сада налази. Хладан зној навире испод кациге. Тешко дише. Прелази време. Отресити младић га извлачи из кабине. На ноге не може. Стиже ми-

На крају последњег лета

СУСПРЕТ С ТИТОМ

За пожртвовање и страдање потпоручника Радосављевића дознао је председник Тито, који је пилота са супругом Андријаном примио на Дедињу. Срдачан сусрет, пријатан разговор, у коме се домаћин понашао сасвим једноставно, пријатељски. Распитивао се о сваком детаљу догађаја, здравственом стању, породичним приликама... Ни трунке уштољеног протокола и задатог понашања. Напротив. Том приликом, пилот је председнику поклобно прелепу интарзију. Видно узбуђен, Тито га је загрлио и отишао у другу просторију. Брзо се појавио са кутијом пуном алата за фину обраду дрвета, где су биле и некакве ситне бургије какве се у оно време нису могле наћи код нас. Алат је ставио на тепих, клекао и показао му шта све може да ради.

На растанку, Миленко је замолио председника да му каже који би мотив желео на интарзији коју ће урадити за њега. Затечен предлогом, Тито је оклевао, али на инсистирање госта одлучио се за зграду Скупштине. Миленково дело, дуго и упорно стварано, красило је председнички кабинет.

Том приликом, Тито је храбром пилоту поклобно сат с посветом, који и данас носи. Било је то на смени зиме и пролећа 1969. године.

лиционер на коњу и с пушком о рамену. Подижу га у седло и крећу некако. Терен је нераван и бол га прострељује на сваком кораку. Копито стаје на клизави камен, а у кичми као да је нешто пукло. Дале више не иде. Од падобрана праве носила и крећу пут амбуланте. Камо среће да је то била прва одлука.

Сеоска амбуланта у Виноци. Млади лекар видно уплашен покушава да не направи горе зло. Миленку се у магновењу сећа мајора Банфрића који је после принудног слетања остао у инвалидским колицима. Губи свест.

Транспорт до штипске болнице. Слеће хеликоптер команде дивизије, правац Скопље. Десет сати дубоке коме. Буди се у шок соби Војне болнице. Три паравана која се подижу око суседних кревета значе три опроштаја од живота. Лош знак. Осећа да је и њему близу крај. Предаја се нуди као први излаз. Кроз прозор се помалају први зраци сунца. Нећу да умрем! Око девет лет за Београд.

Над Приштином лед окувао крила, код Ваљева отказује леви

мотор. Шта још треба да се догоди? На Војномедицинској академији спремно дочекују пилота. Снимак показује ребро откинута од кичме где пробада плућно крило. Много рана, ожигњака, посекотина.

Пети дан после операције, позната сестра Гина, строга жена, прекаљена у рату, окуља око њега младе сестре на пракси и описује им тежину повреда. И на крају, готово у завереничком шапату, мислећи да је не чује, каже: *следи му најмање годину дана лечења, а после тога остаће доживотно везан за колица.*

Имао је непуне 22 године...

ДРУГИ ЖИВОТ

Без обзира на сурову истину коју је изговорила сестра Гина и тешку дијагнозу, одлучио је да се бори.

Пуних осам месеци лежао је на равном дрвеном кревету, с бока на леђа, да би у том положају прочитао „пола библиотеке“ ВМА. Тек су следиле операције на пластичној хирур-

*За дуго сећање:
пријем код
председника Тита*

гији, па тежак период у центру за рехабилитацију. Једино што се поуздано знало јесте страдање трећег и четвртог торокалног пршљена.

Вежба готово даноноћно, враћа му се окопнела снага. Сада је то прави стисак руке младића у пуној форми.

Две године и седам месеци проведених у болници.

Уз њега су били сви који су му значили: породица, другови из јединице, команде, пријатељи... Једнога дана појавио се високи старешина тадашњег Ратног ваздухопловства са папиром који је требао да потпише. Реч је о формалној тужби државе, односно армије која би му у краткој процедури донело одштету у вредности четири стана у новоградњи. Ту понуду Миленко платко одбија. Зар он, дете из честите породице, васпитаван у најплеменитијем духу српске традиције, где су част и поштење на првом месту, да тужи своју државу и своју армију? Никада! Па макар каква формалност била по среди и ма каква материјална добит. И данас ка-

ПОЧАСНИ ЛЕТАЧКИ ЗНАК

Недавно је капетану у пензији Миленку Радосављевићу уручен почасни позлаћени летачки знак у знак признања за допринос развоју Ваздухопловства и противваздухопловне одбране. Примео га је од команданта ВиПВО генерал-мајора Драгана Катанића.

Велика дела се никада не заборављају.

Чин пажње српских авијатичара према старијем колеги; пример, путоказ и инспирација за младиће који стасавају у позиву војног пилота и онима који тек маштају да то постану.

Пре тога му је генерал Катанић, за кога господин Радосављевић бира најлепше речи, поклатио нову официјерску униформу са чиновима и летачким знаком.

да се у кругу породице или пријатеља помене та тема, енергично одмахне руком.

Други живот је почео сам. Уселио се у свој стан, купио аутомобил, приколицу, чамац... Учио је језике, путовао, дружио се, стекао много пријатеља. Задивљујућом вештином је пливао по четири километра, ронио, поправљао кола... Уметнички дар исказао је радећи интарзије од сламе. На хиљаде стабљика да би се изабрале оне праве. Израдио их је на стотине са најразличитијим захтевним мотивима. Раж, оvas, пшеница... Тражио их је широм земље, бирао, мерио, сушио, пресовао...

Али млад човек, пун неког новог надахнућа и самоћа која ствара емотивну празнину не иду заједно. Мора се летети и на сломљеним крилима!

У родном крају срео је љубав свог живота. Спазио је из дворашта породичне куће најпре дугу светлу косу, а потом два крупна плава ока. Андријана, дивна девојка, племенита душа, честита, марљива, педантна... Несрећно детињство. Без оба родитеља је остала са девет година.

Беше то љубав на први поглед. Нежна, искрена, љубав која ће трајати четири деценије. Првих година срећног брака обишли су „пола Европе“, заправо њихов је био цео свет. Онда су доживели нове радости. Рађају им је син Драган и ћерка Наташа.

Међутим, живот често да за право песнику који је написао: „Све велике љубави су тужне“. Бар тако бива у прологу драме. Анкица, како је од миља звао нежни супруг, недавно се разболела од бољке за коју савремена медицина још нема поуздан одговор. Бдео је над њом, као и она над њим када падне у здравствену кризу, а било их је... Анкица је отишла тихо, оставила је неутешног Миленка, децу, стан где све одише њеним присуством, двораште, цвеће коме се радовала. Унук Маша и Андреа, тек ће слушати приче о племенитој баки.

Драган је кренуо очевим путем. Пред њим је још година студија на Вишој машинско-пилотској школи. Лети, али часови су веома скупи, баш као и школарина. Уз сво одрицање тешко се намиче нова. Није то као некада. Ипак, Радосављевић не одустаје. Драган има дара за летење, добре воље напретек, ту су и неунитиви очеви гени.

У својој седамдесетој години Миленко се добро држи, одлично изгледа. Тако је споља. У души се уселила празнина, у празнину туга. Нема његове Анкице...

Међу страницама породичног албума, чије корице описују цео живот, налазе се сведочанства свега што му је било на срцу: родитељи, браћа, сестре, школски другови, старешине, падобранци, авиони, пилоти... И онај несрећни лет. Рањена птица у пољу, празна кабина. Нема пилота. И данас када враћа филм тог догађаја, једноставно се сећа и никако не преиспитује своју одлуку. Па да има сто живота, опет би учинио исто. Ни траг кајања. Шта је његова жртва наспрам онолико живота. Можда би неко у страху или исконском нагону за властитим опстанком изабрао себе, али не пилот Миленко Радосављевић, човек који је својим часним чином дописао редове у најсветлијим примерима српског ваздухопловства. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

СТУДИЈСКО ПУТОВАЊЕ СРПСКИХ ПИЛОТА

НА НЕБУ АМЕРИКЕ

Група пилота Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије боравила је од 18. до 25. августа у посети Ваздухопловним снагама САД. Први пут после скоро пола века, управљајући америчким авионима, пилоти Војске Србије летели над територијом САД.

Крајем августа пилоти Војске Србије боравили су у ваздухопловним базама „Рандолф“ и „Шепард“, у Савезној држави Тексас, а у оквиру студијског путовања током кога су српски пилоти били у прилици да сазнају више о систему селекције, основне и напредне обуке пилота Ваздухопловних снага САД, реализовано је у оквиру сарадње Војске Србије са Европском командом оружаних снага САД.

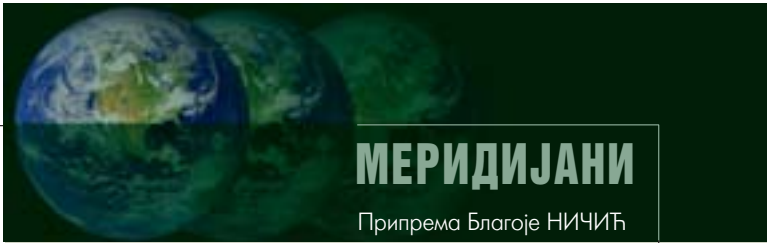
„Први пут, после скоро пола века, пилоти Војске Србије имали су прилику да лете над територијом САД, управљајући америчким авионима“, рекао је пуковник Дејан Јоксимовић, командант 98. авијацијске базе, после повратка из САД. Поред њега, у саставу групе пилота били су мајор Слободан Јоцић из 98. авијацијске базе, мајор Жељко Видаковић и капетан прве класе Золтан Пете из 204. авијацијске базе, те мајор Небојша Свјетлица из Управе за међународну војну сарадњу Министарства одбране.

■ ОБУКА

У бази „Рандолф“ домаћини су гостима из Србије предочили какав је системом обуке пилота, почевши од селективног летења до почетка завршне обуке на одређеном типу борбеног ваздухоплова.

Заједнички снимак са пуковником Акселом Похлманом, помоћником команданта за операције у 80. оперативној групи ваздухопловне базе Шепард

МЕРИДИЈАНИ

Припрема Благоје НИЧИЋ

Према речима учесника студијског путовања, систем селекције и обуке војних пилота, али и велики број пријављених кандидата, омогућава избор „најбољих од најбољих“, што гарантује мали проценат неуспешних током целог процеса обуке. Да би се омогућио такав одзив на конкурс, велика пажња поклања се промовисању позива војног пилота, тако да се први контакти са ученицима организују већ у завршним разредима основне школе.

Занимљиво је да кандидати конкуришу за пилоте тек након завршетка Ваздухопловне академије или неког другог колеџа. Осим психолошких способности, летачких и војничких квалитета које кандидати морају задовољити, води се рачуна и о заступљености полова и припадника различитих раса и других мањинских група. Док се селективно летење изводи на авионима IA-22, основна обука се реализује у четири центра током 28 недеља, на авионима T-37, T-6 и T-34. Летачка обука спроводи се на симулатору и, практично, на авиону. Она обухвата летове на којима будући пилот проучава сам авион, те навигацијско и инструментално летење и летење у групи (пару).

Током обуке одређује се врста авијације, односно тип ваздухоплова на коме ће пилот реализовати напредну обуку. Та врста обуке траје 24 недеље. Пилоти ловачке и јуришне авијације спроводе је на авиону T-38C, пилоти транспортних авиона на T-1A, пилоти вишемоторних турбоелиптичних авиона на авионима TC-12 и T-44, а пилоти хеликоптера на УХ-1Х. Када заврше напредну обуку, студенти добијају звање пилота и настављају основну и борбену обуку на конкретном типу ваздухоплова, док један број пилота остаје да ради у центрима за обуку у својству инструктора.

■ ПРИБЛИЖАВАЊЕ СТАНДАРДА

Након боравка у бази „Рандолф“, пилоти Војске Србије посетили су и ваздухопловну базу „Шепард“, у којој се изводи обука пилота НАТО, у оквиру здруженог програма за обуку пилота на млазним авионима (Euro – NATO Joint Jet Pilot Training Program).

Мајор Цил Лонг, пуковник Дејан Јоксимовић, капетан прве класе Золтан Пете, потпуковник Џефри Грејсон и мајор Небојша Свјетлица у пилотској зони после лета у пару на авиону T-37

Циљ тог програма јесте повећање интероперабилности и стандардизација обуке пилота у оквиру Алијансе.

Љубазношћу домаћина, српским пилотима у бази „Шепард“ омогућено је да своје летачке способности покажу и на делу. Након детаљне припреме за летење, у ваздух су се, заједно са америчким колегама, винули мајори Слободан Јоцић и Жељко Видаковић на авиону T-38C, а мајор Небојша Свјетлица и капетан прве класе Золтан Пете на авиону T-37.

Командант 98. авијацијске базе пуковник Јоксимовић, а и остали пилоти, сматрају да је студијско путовање испунило сврху и да су прикупљена драгоценна искуства, која се могу применити у процесу селекције и обуке пилота Војске Србије. Иако се сам процес летачке обуке не разликује много од нашег, они сматрају да је неопходно радити на приближавању стандарда обуке, имајући у виду укључивање наше Војске у Партнерство за мир. ■

Горан МИЛОШЕВИЋ

БРИТАНИЈА ГРАДИ НОВЕ НОСАЧЕ АВИОНА

Један од најважнијих пројеката британских оружаних снага у наредних десетак година јесте изградња два нова носача авиона. Реч је о CVF (Future Aircraft Carriers), носачима који ће добити имена Queen Elizabeth i Prince of Wales, а иза њихове изградње стајаће АСА (Aircraft Carrier Alliance), конзорцијум са фирмама Babcock, BAE Systems, KBR, Thales i VT Group.

За изградњу нових носача, који ће бити највећа пловила под заставом краљевске морнарице, биће издвојено око 3,9 милијарди фунти. До краја 2009. требало би комплетирати пројектну документацију, а носачи би требало да буду испоручени између 2014. и 2016. године.

Нови носачи носиће 40 авиона, од тога ће 36 бити F-35B Lightning II и четири Airborne Early Warning. Носачи, са 65.000 тона депласмана (готово три пута више од носача класе Invincible), биће дугачки 284 м, са капацитетом резервоара од 8.600 тона горива за потребе снабдевања носача и авиона на њему (носачу би то требало да буде довољно да пређе 10.000 наутничких миља без додатног доливања горива), са највећом брзином од 25 чворова. Површина стазе за полетање и слетање је 13.000 квадратних метара, а запремина хангара износи 29.000 кубних метара.

Сваки носач имаће посаду од по 1.200 људи, од тога ће бити 600 морнара и 600 „ваздухопловаца“. Нови носачи биће замена за носаче класе Invincible. ■

СЛОВЕНАЧКА ВОЈСКА НА КОСОВУ

Почетком септембра завршена је шестомесечна мисија борбене групе „Сокол“, словеначког 10. моторизованог батаљона, који је, први пут, у оваквом саставу и бројности био ангажован изван територије Словеније.

Борбена група, јачине 500 војника, извршавала је задатке у зони одговорности Клина-Пећ, на обезбеђењу слободе кретања, пружању хуманитарне помоћи становништву и стварању услова за пренос надлежности цивилним структурама власти.

На Косову, у саставу међународних снага Кфора, у наредном периоду остаје само чета из 10. моторизованог батаљона, јачине 160 војника, као део мађарског контингента. ■

РЕПОРТЕР „ОДБРАНЕ“ СА ИТАЛИЈАНСКОМ БРИГАДОМ „ФОЛГО ТАМПОН-ЗОНА НА НИЧИ

Августа прошле године Унифил се нашао на ничијој земљи, или боље – у ничијем времену.

Ушавши у Либан у новој снази и са другачијим мандатом, да би направио тампон-зону између Израелаца и Хезболаха, нашао се у другачијој улози од Сфора и Кфора. Иако окретање једног дела хришћана ка Хезболаху макар издалека подсећа на неко до сада невиђено либанско национално јединство, Унифил је далеко од „државотворног“ политичког задатка с којим су Сфор и Кфор дошли у поратну Босну и Херцеговину, односно на Косово и Метохију.

Колона која је у недељу ујутро 22. јула ушла у римско-византијски део библијскога Тира, свакако није била ни близу живописна као ен-тоураге Александра Великог, који ће 332 г. пре Христа, отприлике са истог места наредити да се тврдоврати Тирани масакрирају када град коначно падне. Свеједно, сањиви Либанац који наплаћује улаз у археолошко налазиште Ал-Баас остао је отворених уста: кроз капију су ушла два оклопна транспортера УН, из којих је, уз пратњу одељења талијанских падобранаца, изашао православни монах.

„Као на Косову, а?“ – пита на српском наредник Алесандро Бетро, метохијски ветеран од марта 2004. године. Његова 14. падобранска чета „Пантери“, која припада батаљону „Ел Аламеин“, оставила је своју ратну заставу Пећкој патријаршији на успомену и чување. Крупан и наочит, Бетро подсећа на римског легионера колико и командант његовог 186. пука, Манлио Скопињо, подсећа на каквог римског префекта који не може да се начуди чудноватим локалним обичајима, овај пут либанским. „Баш су шашави ови Израелци, зар не?“ коментарише Скопињо одсутно док израелски F-16 брује изнад базе његовог пука на огољеном белом брду („лаван“ на ивриту значи бело, па је Леванон, отприлике, Билогора) изнад места Ма'араке.

■ СТАРИ ПРИЈАТЕЉИ

Сутрадан за вечером пуковник Скопињо ће да се срдечно смеје уз падобранске песме и друштво капетана Паље, парализованог после рањавања у Сомалији 1993. године. „Од свих мисија, а мени је ово осма, та нам је свим остала најважнија,“ говорио ми је бивши Скопињов надређени, Рафаеле Јубини, мислећи на то да је узела и највише жртава.

О жртвама нам је причао и шпански потпуковник истог дана у штабу западног сектора, у Тибнину.

„Ми Шпанци трудимо се да обавимо оно што је смисао ове мисије. Како у Босни, где сам био два пута, тако и на Косову и овде. А то кошта“. И сам падобранац, пуковник Салвадор испратио је из Либана тела шесторице своје браће по оружју, погинулих у експлозији аутомобила бомбе само седмицу-две пре наше посете Либану.

БРИГАДА „ФОЛГОРЕ“

Италијанска бригада „Фолгоре“ данас је велика јединица, састављена од седам пукова: командног, три пешадијска, специјалног пука „Кол Москин“, те инжењеријског и артиљеријског пука и падобранске школе у Пизи. Пук је, као и у француској војсци, код Италијана ојачани батаљон.

„Тусканиа“, пук карабинјера падобранаца, издвојен је из „Фолгоре“ 2002, када су карабинјери преформирани у четврти вид италијанских оружаних снага, заузевши сличну позицију као маринци у америчкој војсци.

РЕ" У МИСИЈИ УН У ЛИБАНУ ЈОЈ ЗЕМЉИ

„Познајете Марину? Она је мој политички саветник“ – пита ме генерал Маурицио Фјораванти, командант италијанских трупа у Либану, показујући на црнку у униформи која се затечена појавила на вратима његове канцеларије. „Ја сам радила две године у Приштини са др Кушнером“, брзо се представља Марина и додаје не кријући чуђење: „Откуд ви овде?“ Са задовољним смешком, генерал одговара уместо нас: „Ми смо стари пријатељи са Косова“.

И не само са Косова: са генералом Фјоравантијем седео сам исто овако за столом у Пизи августа 2002. године, док је он као пуквник командовао падобранском школом. Тада ми је његов ондашњи претпостављени, генерал Пјер Луиџи Торели, говорио о озбиљним намерама Италије према Србији. Данас, кад је Италија земља која је веза Србије са Северноатлантским савезом, а њихова бригада „Фолгоре“ носи орден Светог Саве зарађен марта 2004. на Метохији, Торелијеве речи делују много убедљивије и јасније.

Тада, у Италији 2002, нико није очекивао да ћемо се срести поново у земљи у коју су италијанске трупе ушле још 1982. као у своју прву страну мисију после Другог светског рата. Четврт века касније, Италијани су били поново у Либану, а када је у своју смену стигла падобранска бригада „Фолгоре“, пошли смо да поново сретнемо позната лица са Метохије. Како су они доживели повратак у либанске горе?

Од свог претходника на челу падобранске бригаде, генерала Торелија, када је овај говорио о Србији, Фјораванти звучи много забринуте и мање сигурно када говори о данашњем Либану: „Када сам се 1983. искрцао у Либан као млад поручник, Валид Џумблат је, на пример, био непорециви вођа Друза; данас он има четири конкурента који се боре за његово место. А то су само Друзи; у свакој верској и етничкој групи десило се нешто слично. Све је много сложеније него када смо први пут били овде“, описује он промену која се десила у међувремену.

■ НАГЛЕ ПРОМЕНЕ

Та промена је непорецива – и нагла: на улазу у Тир заставе Хезболаха вију се са бандера изнад контролне станице Либанских оружаних снага – слика незамислива до окончања рата са Израелом прошле године, након кога је званична либанска армија, после скоро три десетлећа, први пут ушла на југ земље. За једне, овакав политички обрт је немогућ: чак и за попустљиви либански политички укус, пређутна коалиција Хезболаха и маронита хришћана генерала Мишела Ауна (The Free Patriotic Movement) није још један бизаран пример „чудних сакреветника“ (Strange Bedfellows), него увод у грађански рат, којим Хезболах намерава да успостави исламску државу. За друге, Хезболах је једноставно опипљива сила која се бори против Израела, за шта државна војска нема снаге.

„За просечног Либанца, у овом тренутку извор проблема долази са стране“, објашњава ову другу линију размишљања генерал Фјораванти. „То значи да су проблем Израелци и палестинске избеглице“. Либан и његова инфраструктура били су жртве прошлогодишњег рата Израела са Хезболахом; Палестинци су у њега дошли углавном из Јордана 1971, након свог сукоба са хашемитском династијом; 400.000 Палестинаца, смештених у дванаест избегличких

логора, ретко који Либанац жели да види са либанским документима и гласачким листићем у руци. Стога је разумљиво зашто су нас падобранци из „Фолгоре“ у посету Тиру возили у околним транспорттерима: археолошко налазиште, укључујући и највећи стари хиподром на свету, усред је палестинског избегличког логора, дуг 450 метара („До старог града и православне цркве не можемо. Транспорттери тамо не могу да прођу“, кажу наши пратиоци).

„Док Шпанци нису настрадали, по ограничењима Уједињених нација нисмо могли да имамо напуњен оквир у пушци, ни оружје на возилу,“ каже ми Алесандро. За неког ко је прошао Босну и Унпрофор (улица која води ка падобранској школи у Пизи зове се „Сарајевских жртва“ – четири италијанска авијатичара, наиме, погинула су у транспортном авиону обореним над Сарајевом), плави шлем не обећава најпријатнију мисију. „Шпанци“ каже ми један официр Унифила, али не Талијан, „они су страдали зато што су радили свој посао.“ А озбиљно радити свој посао – у овом случају спречавати преношење оружја за Хезболах из Сирије у Либан – тешко ко, барем на Балкану, замишља да је у опису радног места персонала УН.

Унифил се августа прошле године нашао на ничијој земљи, или боље – у ничијем времену. Ушавши у Либан у новој снази и са другачијим мандатом, да би направио тампон-зону између Израелаца и Хезболаха, он се нашао у другачијој улози од Сфора и Кфора. Иако окретање једног дела хришћана ка Хезболаху (све до повлачења Израела са југа Либана 2000. године, они су били чврсти савезници) макар издалека подсећа на неко до сада невиђено либанско национално јединство, Унифил је далеко од „државотворног“ политичког задатка с којим су Сфор и Кфор дошли у поратну Босну и Херцеговину, односно на Косово и Метохију.

Истовремено, за разлику од Унпрофора, нема ни хуманитарне катастрофе нити актуелних борби које треба спречавати, макар се то радило само због недостатка других инструкција. Само смрт [панаца, који су покушали да зауставе проток оружја Хезболаху из Сирије и зујање („без мандата“) израелских авиона над базама Унифила, подсећају да овај северни продужетак Свете Земље живи окренут једном неизвесном сутра.

■ СУКОБ ЦИВИЛИЗАЦИЈА

У међувремену, испарцелисане улице Бејрута заиста највише призивају у сећање Сарајево, а то исто чини и „Церузалем Пост“ од 3. августа, када преноси речи Тонија Дарвиша (Tony Darwish) из Савета младих Либанских снага: „То вам је као лабораторијски експеримент за неку нову врсту друштва. Сукоб цивилизација може да буде посматран овде у овој малој земљи. Ако ми успемо да она профункционише, даћемо пример остатку света“.

Не марећи да ли га ово све подсећа на Босну из 1992. или 1996, циник би једноставно насловио овај текст према књизи коју је бивши шеф антитерористичке комисије америчког Конгреса, Јосеф Бодански, написао о Босни исте 1996: *Неки то зову мир* (поднаслов је још директнији: *Ишчекујући рат на Балкану*). Политички саветници који су школу учили у ОХР-у и Унмику од такве се бруталне склоности ка реалности, свакако, јеже. Но, као ни њиховим командантима, ни саветницима, изгледа, још није јасно шта је Унифил у коме служе: снага УН за Дан после – или за Дан пре?

Но, како год било, војник има своју дневну рутину, без обзира који је смисао мисије: у суботу ујутро присуствујемо одавању поште застави и погинулим саборцима – база се и зове по Матеу Вензану, припаднику пука „Лагунара“, који је погинуо марта 2004. у Ираку. Због нашег доласка, та рутина бива помало уздрмана: падобранци ће нас прво отпратити у Кану, која је, осим конкуренције истоименом месту у Галилеји, и двострука жртва либанских ратова. Затим идемо за Тибнин, где се над командним местом Унифила уздиже крсташки замак који је подигао Хјуа од Сен-Омера 1104. године. Место не мање драматичних збивања из времена израелске окупације од оних описаних у „израелској Апокалипси дана“, филму Бофор, који је ове године уздрмао европске кинотеке.

„Било би лепо да нам служите у недељу,“ преноси ми Бетро командантову молбу. „Тренутно немамо свештеника у бази“. Да, Алесандро, када би то било тако једноставно: не само да бисмо прво морали до најближег епископа, него... „Добро, добро. Знамо да је требало то мало раније да питамо, а и да сте ви православни, брате, мало компликовани“. Смејем се – мислим како ли је мом пријатељу оцу Џорџу Хилу, православном свештенику у 82. ваздушно-десантној дивизији САД?

Истог дана предвече Италијани ће да направе за српске колеге мали ТТ збор: снајпер сако-трг, СПАС-15, „Беретина“ јуришна пушка, белгијски миними... „МГ-42 бар вама не морам да показујем, наравно?“ – пита уз смешак млади наредник, показујући

на немачки машингевер, који још увек ужива такво поштовање (и, наравно, прилагођен за НАТО, користи се у италијанској војсци) да је допремљен преко целог Медитеранског мора до белих либанских чука.

„Бела брда као кости. Подсећају ме на Ел Аламеин. Сваке две године, по један наш подофицир из „Фолгоре“ смењује се тамо, и води рачуна о гробљу. Волео бих да ја будем следећи“. Алесандро Бетро је засигурно наследио дух падобранаца који су се, остављени и окружени Британцима, борили до смрти, „изнад сваке људске могућности,“ како је тада известио Би-Би-Си. „Да“, рекох, сећајући се преораних метохијских гробаља „некада мртав човек није био више ником непријатељ“.

„Али ако не одем у Египат,“ наставља Алесандро, „ето ме догодине у Србију. Пре две године Кол Москин је био на нашем вишебоју у 63. Сад је на нас ред!“ ■

Јован ЂУЛИБРК

Хаифа после напада
17. јула 2006. године

РАКЕТЕ ХЕЗБОЛАХА У РАТУ СА ИЗРАЕЛОМ

ДАЛЕКОМЕТНА ОПАСНОСТ

Употребом широког дијапазона невођених ракета земља-земља, те вођених противтенковских и противбродских ракета, од којих су неке врло софистициране, Хезболах је успео да осујети главне предности Израела. Тактичка примена ракетног арсенала и стратешки добици представљају велико изненађење за аналитичаре.

Рат између Израела и Хезболаха, који је у Либану назван *Јулски рат*, а у Израелу постао познат као *Други либански рат*, почео је 12. јула 2006. ракетним ударима Хезболаха по положајима израелске војске (ИДФ) и пограничним селима на израелско-либанској граници, нападом на патролу ИДФ и отмицом два војника. Током 34 дана, колико је трајао, пажњу светских заокупила медија главна одлика тог сукоба – ракете које је користио Хезболах. Широки дијапазон невођених ракета земља-земља, те вођених противтенковских и противбродских ракета, од којих су неке врло софистициране, али и тактичка примена која је наметнула стратешке импликације – све је то изненадило аналитичаре.

■ ПОДРШКА ИРАНА И СИРИЈЕ

Према израелским изворима, ракетни арсенал Хезболаха створен је заједничким напорима Ирана и Сирије. Након повлачења Израела из јужног Либана, маја 2000. године, а поготово од марта 2001, почео је масовни дотур ракета Хезболаху из Ирана. Транспортни авиони су преносили ракете до Дамаска, одакле

су их камионима превозили и размештали у јужном Либану и долини Бека. Тадашњи премијер Израела Аријел Шарон, упозорио је да Иран „у потпуној сарадњи са Сиријом“ снабдева Хезболах великим бројем ракета којима се може гађати срце Израела. Јануара 2002. године министар спољних послова Шимон Перес је пред Кнесетом (израелски парламент) изнео податак да је Иран опремио Хезболах са скоро 10.000 ракета. Мада је Иран оповргао те наводе, амерички магазин *Christian Science Monitor* је фебруара 2002. објавио чланак у ком цитира изјаву инсајдера Хезболаха да су стотине камиона са војном опремом пристизале у граничну област јужног Либана након израелског повлачења. Септембра исте године *New York Times* је цитирао званичника владе САД, који је рекао да је Хезболах добио далекометне ракете *фаир-3* и *фаир-5* иранске производње. Генерални секретар Хезболаха Хасан Назралах изјавио је како „ракете Хезболаха сада могу досећи сва настањена места у Израелу... и куда могу онда они (Израелци) да побегну?“

Наваф Мусави, члан политичког врха Хезболаха, на митингу присталица маја 2001. рекао је да су два и по милиона Израелца у досегу њихових ракета.

Тадашњи израелски министар одбране, Бењамин Бен-Елазар је директно оптужио Сирију, речима да је „Израелу врло јасно да се ништа не догађа на нашој северној граници без знања и сагласности Сирије“.

Мада је, током година, ИДФ обезбедио границу према Либану наелектрисаном жицом, камерама, сензорима топлоте и утврђеним стражарским постајама које могу издржати минобацачку ватру, а уз то користио беспилотне летелице за извиђање, ракетни лансери се нису могли лако уочити. На појединачне ракетне ударе, као априла 2001. године, када је убијен један војник, ИДФ је одговорио уништењем сиријске радарске станице у Либану.

— ■ СТРАТЕШКИ ДОБИЦИ

Током рата Хезболах је испалио, према различитим изворима, од 3.970 до 4.228 ракета, понекад више од 200 дневно, од којих је 94 одсто било калибра 122 мм. Од тога је 23 одсто погодило насељене области, укључујући градове као што су Хаифа, трећи по величини град у Израелу, Хадера, Назарет и Сафед, где је погођена болница. Међутим, највише су страдали северни израелски градови Нахаријат и Кирјат Шмона. Осим градова, гађана су и села у којима не станују само Јевреји, већ и Друзи и Арапи.

Ракете 122 мм најчешће су испаливане са једноцевних или четвороцевних лансера,

Ракете иранске производње

НОВА ВРСТА АРАПСКОГ РАТНИКА

Храброст припадника Хезболаха и њихова решеност за борбу до последњег метка довели су до тога да их аналитичари сматрају најдисциплинованијом војном организацијом на Блиском истоку. Неименовани израелски официр, који се са припадницима Хезболаха борио прса у прса, изјавио је да они представљају потпуно нову врсту арапског ратника, који се боре као лавови.

ХЕЗБОЛАХ

Мада често описиван као радикална шиитска исламска милиција, Хезболах је, у ствари, чврсто организована регуларна војска, која заједно са резервним јединицама броји око 25.000 обучених припадника. Они су организовани у бригаде, од којих је свака способна за самосталне операције, мада су све потчињене централној команди.

Хезболах је присутан у сваком граду и селу где живе Шиити, у облику основне организације коју чини месни одбор за безбедност. Њиме председава официр који је претходно прошао шестомесечну обуку у официрској школи Републиканске гарде Ирана, а потом завршио додатни течај у трајању од три до четири месеца из обавештајне делатности, ракетних система или обуке за припадника специјалних јединица. По повратку у Либан, они и даље остају у вези са Републиканском гардом, чији им представници помажу у решавању не само логистичких већ и личних проблема, као што су здравствена заштита или недостатак средстава за живот.

Увидом у индивидуалне квалитете чланова месног одбора током војне обуке, председавајући бира талентоване појединце и шаље их на додатну обуку на полигонима око Балбека или у долини Бека. Ако се ту исказа, следи тромесечни течај у Ирану на обуци за руковоаоце вођених противтенковских ракета, нишаније на минобацачу, рад са експлозивним средствима и средствима везе и санитетска обука.

Месном одбору помажу два тела. Прво је регрутна канцеларија, *taabiya*, и она је задужена за резервисте, који сваког месеца имају војну обуку у трајању од три дана. Лично наоружање држе код куће, па чак и тешке митраље и минобацаче. Процењује се да их има 7.000-10.000. Друго тело је *muffaririn*, задужено за паравојне снаге, које броје од 10.000-15.000 припадника и обављају задатке страже на контролним пунктима, у војним складиштима и редарствене послове на скуповима Хезболаха.

које је врло тешко уочити и уништити. Плотунска ватра је ретко примењивана, а један од примера јесте напад на Акру 3. августа. Ракете *фаир-3* и *5* коришћене су тек од друге седмице рата. *Хаибар-1* је употребљен 27. јула, када је са 12 ракета нападнут град Афула. *Зелзал-2* није коришћен, али је схваћен врло озбиљно у смислу потенцијалне претње, те су стога батерије противракетног система Патриот размештене око Нетаније, како би штитиле Тел Авив.

Посебно изненађење у том рату представљају стратешки добици које је Хезболах остварио употребом тактичких ракетних пројектила. Према аналитичкој агенцији Стратфор, након минуциозног анализирања израелских снага и слабости, Хезболах је успео да Израелу ускрати главне предности – одличну извиђачку и обавештајну делатност на тактичком нивоу, агресивну употребу

авијације и оклопних јединица, којима се пресецају противничке линије снабдевања и уништавају центри и средства руковођења и командовања, што код непријатеља производи несташицу горива, муниције, хране и воде – те да наметне дезорганизацију и панику.

Хезболах је, заправо, отпочео рат у време и на месту које је сам изабрао, кренувши у стратешку офанзиву, а да је на тактичком нивоу остао у дефанзиви. При томе је имао само један циљ – да издржи нападе ИДФ и опстане као војна снага. Насупрот томе, Израел је имао неколико циљева: зауставити ракетне нападе, сломити Хезболах, претрпети минималне губитке и одржати репутацију и углед непобедиве војске.

■ РАТ БЕЗ ПОБЕДЕ

Хезболах није победио Израел, али није ни дозволио Израелу да га победи. При томе се одрекао тактичке предности коју доносе плотунски удари вишецевних бацача ракета зарад стратешких циљева, показавши тиме да исправно схвата данашњу улогу западних медија, који покривају ратове као спортски догађај, пажљиво преносећи број погинулих војника и цивила, испалењих ракета и ваздушних удара.

Ракете Хезболаха нанеле су и економски удар Израелу. Успешно су осујетили све привредне активности у северном делу земље, а скоро 300.000 цивила морало је да потражи уточиште у склоништима или избегличким логорима. Ракете већег домета, као *фаир-5* и *хаибар-1*, омогућиле су Хезболаху да гађа циљеве јужно од Хаифе, што је област коју настанује приближно трећина израелског становништва и у којој је смештена половина израелске индустрије, као и главна рафинерија нафте. Сваки рат је скуп, а мобилизација резервиста и војне операције свакако представљају велики финансијски терет за малу државу као што је Израел.

Из јулског рата Хезболах је изашао са знатним губицима. Мада његови представници тврде да је број погинулих бораца око 60, ИДФ је идентификовао 440 мртвих припадника Хезболаха по имену и адреси. Досадашња искуства говоре да је број погинулих непријатељевих војника који наведи Израел обично износио половину до две трећине стварног броја, те се може закључити како је Хезболах

Шеик Хасан Назралах

ГРУПА ЗА СПЕЦИЈАЛНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

Посебна јединица у војсци Хезболаха јесте група за специјалне операције, која се састоји од пет чета, свака са по 150 до 250 војника. Током мирнодопског периода они су телохранитељи шефовима Хезболаха, а за време ратних операција упадају иза непријатељевих линија и дејствују у позадини. Тако је једна чета ушла у Израел у ноћи између 10. и 11. јула 2006. и остала неоткривена дуже од 24 часа, да би потом напала патролу ИДФ, убила прво три, а потом још пет војника и уз то отела двојицу, што је био директан повод за рат.

Друга чета се исказала у борбама за градић Бинт Џебаил, политичко упориште Хезболаха, које су почеле 25. јула, након вишеструких удара из ваздуха и артиљеријске припреме током које је ИДФ испалио више од 3.000 граната. После уласка у град, војници 51. батаљона елитне израелске Голанске бригаде нападнути су са свих страна и врло брзо су претрпели губитке од осам погинулих, уз много рањених. Током наредних шест часова одбијали су жестоке нападе, при том евакуишући рањенике. Пет дана касније, борци Хезболаха су и даље контролисали већи део града.

можда изгубио скоро 700 најквалитетнијих бораца.

Израелско ваздухопловство је уништило око 150 лансера ракета, што је један од могућих одговора на питање зашто Хезболах није гађао циљеве у дубини Израела. Уз то је, током сукоба, развијен систем осматрања и извиђања којим се, након уоченог испалења ракете, лансер могао уништити за мање од пет минута.

■ ДРЖАВА У ДРЖАВИ

Будући да је, фактички, постао „наоружана држава унутар државе“, тешко је поверовати да ће Хезболах својевољно пристати на разоружање, упркос Резолуцији УН број 1701. Либанска армија нема снаге нити бројности да испуни Резолуцију, те је већ 15. августа објављено како влада Либана ради на договору који ће представљати компромис и којим ће Хезболаху бити дозвољено да задржи оружје упркос Резолуцији.

Мало је вероватно и да ће мисија Уједињених нација Унифил покушати да разоружа Израел, а израелски аналитичар Ефраим Инбар, осим што УН види као „морално банкротрану и потпуно неефикасну институцију“, сматра да ће присуство Унифила само спутавати слободу акције ИДФ против Хезболаха. Очито је, како

наводи, да је серија стратешких грешака, „уз додатну комбинацију ароганције, хвалисавости, еуфорије и презира према непријатељу“, што истиче други израелски аналитичар, Рувен Педацур, резултовала неуспешним ратом у ком је Израел изгубио огромну психолошку предност коју је уживао до тог сукоба.

Ракете Хезболаха су, дакле, мало постигле са војног, али врло много са политичког, економског и психолошког аспекта, због чега је сиријски председник Башар Асад изјавио да ће будуће генерације у арапском свету наћи начин да поразе Израел. Следећи рат је, очигледно, само питање времена. ■

Др Александар МУТАВЦИЋ

Противавионски топ Хезболаха

АРСЕНАЛ

Ракетни арсенал Хезболаха укључује: ракете 122 мм, домета 20 км, са бојном главом од 6 килограма, те побољшани модел истог калибра са дометом од 30 км; затим ракете 220 мм, домета скоро 70 км, са бојном главом од 40 килограма; иранске ракете *фаир-3*, калибра 240 мм и домета око 40 км, са бојном главом од 50 килограма, и *фаир-5*, калибра 333 мм, домета око 75 км, са бојном главом од 90 килограма. Осим тога, Хезболах поседује и ракете *хаибар-1*, калибра 302 мм, такође иранске производње, за које многи аналитичари сматрају да су модификација *фаир-5*, домета 160 км, са бојном главом од 100 килограма и *зелзал-2*, калибра 610 мм, а домета око 200 км, уз бојну главу од 400 килограма.

Своје ракетне потенцијале Хезболах је груписао у три бригаде. То су бригада „Насар“, са ракетама до 220 мм, затим бригада „Хаибар-1“, са ракетама средњег домета, и најзад 3. бригада, опремљена ракетама *зелзал-2*, које могу гађати и израелски нуклеарни реактор у Димони.

ПЕТАР ЛУБАРДА

СЛИКАР КАМЕНА И СВЕЧАНЕ ТИШИНЕ

Сто година од рођења великог сликара обележава се ове године низом културних манифестација у Београду и у Црној Гори. У Продајној галерији „Београд“, на Косанчићевом венцу, организована је током јула и августа реконструкција велике самосталне изложбе Петра Лубарде одржане у Уметничкој галерији УЛУС-а 1951. године – као још једно сећање на сликара „камених предела“.

У овом пределу, можда нисте никад били, а као ваш и то је завичај, и то је колевка, и то је нечија драга земља... завичај Лубардин.

Ово су уводне речи Предрага Милосављевића за Каталог велике самосталне изложбе Петра Лубарде, одржане 1951. године у Уметничкој галерији УЛУС-а, на Теразијама 2, у Београду.

А у пределу те „драге земље“ зачето је и заточено целокупно Лубардино биће и његов сликарски опус. Тај простор између камена и неба, окупан сунцем и исечен каменим гребенима, испуњен трептајима и неком свечаном тишином, трајна је инспирација и опсеција Петра Лубарде. У том пределу сажимају се и преламају слике прошлости, традиција и епос урођен у колективну свест и памћење.

Из тог предела кренуо је у свет млади сликар да би му се увек враћао и да би га својим великим талентом и енергијом овековечио.

ПАЗИЗ КАО НАЈБОЉА ШКОЛА

Петар Лубарда рођен је 1907. године у Луботињу, месту надомак Цетиња. Његов дар за цртање уочен је у гимназији у Никшићу. Отац Ђуро је вешто израђивао и резбарисао гусле, млађи, рано преминули брат Никола био је, такође, надарен за сликарство, а у породицама родитеља било је од раније талентованих иконописаца и сликара.

Године 1925. Лубарда долази у Београд и уписује Уметничку школу. Професори су му Бета Вукановић, Илија Шобајић и Љуба Ивановић. Већ 1926. напушта Београд и одлази у Париз, где похађа Академију лепих уметности. Очаран је градом светлости и

сликара. Посећује галерије и музеје, где је по сопственом казивању највише научио. Неуморно је радио, проучавао и истраживао дела великих сликара попут Рембранта, Тицијана, Ел Грека, Сезана, а касније Пикаса, Брака и Матиса.

Закупљен је суштином уметности и феноменом настајања уметничког дела. Већ 1927. године појављује се на Салону независних у Паризу, а наредне године на Групној изложби југословенских уметника у Паризу. У Кући Модерних уметности Брагаља у Риму Лубарда самостално излаже 1929. године.

Велика економска криза и тешка материјална ситуација приморале су Лубарду да 1932. године напусти Париз и врати се у Београд без дипломе, са нешто слика и поприлично искуства. Уточиште му је завичај. Одлази у Црну Гору и са пуно енергије и посвећености слика пејзаже, мртву природу и друге мотиве. Радови из тог периода говоре о напорима и трагањима у домену боје, композиције и драмског обликовања мотива. Из тог периода су : *Мотиви из Црне Горе, Вир Пазар, Шиптар, Ријека Црнојевића, Заклано јагње...* Спојевити наноси боје, градација валера и драмска композиција, основне су одлике тог циклуса.

ИСКУСТВО ЛОГОРА

У периоду од 1932. до 1938. живи у Београду и приређује три самосталне изложбе. На Међународној изложби у Паризу 1937. добија Гран при, а 1939. учествује на Међународним изложбама у Хагу и Паризу. Добро га прихвата домаћа и страна уметничка критика. Од 1938. године Лубарда је члан Друштва српских уметника Лада.

У Априлском рату 1941. године бива заробљен и рат проводи у логорима у Аустрији и Немачкој. И у суровим логорским условима Лубарда је сликао, углавном цртеже и аквареле. На њима

доминирају жице, бараке, собе, портрети логораша и атмосфера логора. То логорско искуство и пад човеков утицаје на Лубардино снажно антиратно расположење.

Након ослобођења и повратка у земљу постаје почасни грађанин Крагујевца, града коме је поклонио велики број својих дела, баш због ратних страдања.

Пролетос је у галерији „Хаос“ у Београду одржана изложба цртежа Петра Лубарде. Поред цртежа и скица из раног периода, изложен је већи број цртежа из периода рата и заточеништва у логору.

После ослобођења Лубарда се поново враћа у Црну Гору, а потом обилази манастире у Србији и Македонији. Истицао је, касније, лепоту и значај српске средњовековне уметности и утицај који је имала на њега.

За тај период везани су Лубардино друштвено ангажовање и педагошки рад. Тих година отворена је прва Уметничка школа у Црној Гори, а директор је био Петар Лубарда. Са Михаилом Милуновићем Милом водио је и мајсторску радионицу.

У ликовном раду враћа се својим омиљеним мотивима – пејзажима. Путује по Црној Гори и слика камене просторе, изломљена брда препуна разних облика, асоцијација, скривене симболике и драме. Опчињен тим феноменима, понекад се враћа и слика исте мотиве. Запажају се светлосне промене и нове импресије у истој слици, односно мотиву. У том периоду настала су дела: *Село Брајићи, Спаљено село Чекање, Црногорско село, Улицы и Бар, Мотив из Црне Горе, Камена пучина, Зубата стена, Приморска кућа, Брдо над Котором ...*

Сликао је, углавном на основу скица, у природном амбијенту, а дорађивао у атељеу. Од свих ликовних елемената највише пажње посвећивао је светлу и боји. Скициране форме су током рада на слици губиле на значају, а примат су добијали светло и слојевити наноси боја. Тако боја постаје важнија од облика, а светло делује зачуђујуће у варијацијама од дифузног до чистог и снажног. На тај начин Лубарда се постепено удаљавао од реалног призора и реалности и приближавао апстракцији. Са таквим закључцима он се није слагао. Чак је тврдио да апстрактно сликарство не постоји. Очигледно је тај однос према стварности и реалном проистекао из његовог асоцијативног поимања мотива.

Већ значајан стваралачки опус, првенствено поратног периода, Лубарда ће представити на самосталној изложби у Уметничкој галерији УЛУС-а 1951. године.

Изложено је више од педесет радова, највише слика, неколико цртежа, пастела, акварела и гвашева.

Изложба је била велико изненађење и велики догађај у српском сликарству. Означила је прекид са прокламованом праксом социјалистичког реализма и најавила нове естетске погледе и тежњу ка модерној уметности.

Лубарда је најавио и нови однос према садржини, концепцији и реализацији ликовног дела, што у том тренутку званично није било добро прихваћено.

Ипак, изложба је побудила велику пажњу, занимање публике и уметничких кругова.

ИСТОРИЈА У КРУПНОМ ПЛАНУ

Треба подсетити овом приликом и на радове са великим историјским темама и догађајима из наше прошлости. Историју, трагику и еп представљају *Косовски бој, Битка на Вучијем долу, Први српски устанак ...* Те сложене и снажне ликовне композиције нуде представу великих и судбоносних збивања, која су кроз еп и легенду у народној свести уздигнута до мита. Нико боље ни снажније није дочарао косовки мит од Петра Лубарде. Косовска кланица која врви од крви, вратова и јагана, коња и јунака на Лубардиним сликама је и стварна и нестварна, она је и реални догађај и митска представа. Снажна експресија и драмски набој доминирају и на другим сликама са историјским темама. Те радове одликује монументалност пре свега, без обзира на величину и формат слике. Та монументалност произилази из Лубардине личности, његовог порекла и поимања света и догађаја.

Он је и традиционалан и модеран, и национално локалан и универзалан. Енергија и таленат Петра Лубарде све то обухватају и прожимају. И поред свега, остају неки тајни и недокучени слојеви и структуре Лубардиних дела, али они су део маште, имгинације и особености Лубардине личности и његовог уметничког бића.

Од 1950. године Лубарда је стално настањен у Београду. Отворен је и комуникативан, воли поезију и дружење, неуморно ради, путује, излаже... Забележено је више од двадесет самосталних и око тридесет пет заједничких изложби. Значајне награде добија на Другом бијеналу у Сао Паолу 1953, на Трећем бијеналу у Токију 1955, Националну награду Гугенхајм у Њујорку 1956, Седмојулску награду Србије 1964, Награду АВНОЈ-а 1966, затим награде у Калкути и Бечу, те бројне друге награде, ордења и признања. Члан је Српске и Југословенске академије наука и уметности.

Петар Лубарда је умро у Београду 13. фебруара 1974. године.

Поводом годишњице рођења великана, поред поменутих културних манифестација, биће издата и марка са његовим ликом, а вероватно ће и улица у којој је живео у Београду носити његово име.

Мали дуг према човеку који је оплеменио свет и обогатио нашу уметност. ■

Милун ВУЧИНИЋ

БЕЗБЕДНОСНИ ФЕНОМЕНИ

Општевојни теоријски часопис „Војно дело“, према речима његовог одговорног уредника потпуковника Драгана Хајдуковића, настоји да теоријским приступом у тумачењу нових изазова, ризика и претњи, у контексту дубине и темпа глобализацијских промена, допринесе стварању ширег сазнајног оквира за поимање безбедносних феномена савременог доба, те специфичних проблема рата, ратне вештине и војне науке.

Текстови у најновијем, другом броју „Војног дела“ за 2007. годину

тичу се међународних односа, безбедности и одбране, а има и личних погледа у којима су изнети и неки предлози за успешније вођење реформских процеса. Магистар Мирослав Глишић пише о истраживањима развоја безбедносних заједница, а др Момчило Сакан бави се узроцима, последицама и могућностима превазилажења сукоба и ратова на Балкану.

Специфичности противтерористичке превенције тема су чланка др Милана Мијалковског, док две даме, др Катарина Штрбац и Катарина Терзић, обрађују тему редефинисања улоге хуманитарних организација у збрињавању цивила у ванредним ситуацијама. Успех ангажовања противтерористичких јединица у зависности од примене средстава за привремено онеспособљавање, питање је о коме је писао др Дане Субошић, а др Радован Илић је писао о одбрани од тероризма.

Двојица аутора, др Бранко Тешановић и др Раде Жугић анализирају демократску и цивилну контролу војске кроз механизам контролисања потрошне буџетских средстава, а др Мирослав Станић и мр Никола Пекић су свој текст у „Војном делу“ усмерили на теоријско излагање концепта изградње система одбрамбеног планирања. ■

А. А.

ОБНАВЉАЊЕ ТРАДИЦИЈЕ

На 16. међународном фестивалу телевизијског етнолошког филма ФЕТЕФ, који је у Кучеву одржан крајем августа, документарни филм „Божји долази на коњу“ добио је Специјално признање и оцену да је „значајно остварење које доприноси очувању културне традиције“. Као директор фотографије и режије тај филм са етно-тематиком потписује Вујадин Мићуновић, рађен је по идеји Ненада Чобалића и уз стручну помоћ професора Николе Лоренцина, а у продукцији Војнофилмског центра

„Застава филм“.

Пратећи покушај Срба у јужном Срему да обнове обичај прослављања Бадњег дана, Бадње вечери и Божића, Мићуновићев филм тка целину приче ослањајући се на елементе религијског, етнографског, документарног. Сниман је у Земуну, Угриновцима и Сурдуку. Обичај давно приметан у генетици предака, у народу познат као „Вијање Божића“, потиче из времена пре Христа, а касније га је прихватила и Православна црква. У себи садржи драмски набој, изговарају се текстови из српске традиције везани за велике битке и бојеве, млади мушкарци на коњима обилазе своје рођаке, пријатеље, мештане, улазећи у дворишта да би им честитали Божић. Домаћини им остављају отворене капије, понуде их пићем, колачима, слатком чеснициом, оките пешкирима.

У њиховој пратњи су и фијакери са музиком тамбураша. Корен овог обичаја је тешко објаснити, мада постоји веровање да су коњи који са јахачима улазе у дворишта у време Божића, духови предака. Динамика обичаја, ликовност и топлина, верно пренесене на филм, обојиле су ту филмску причу лепотом, осећајношћу, поетиком. Славећи дружење, радовање, љубав, али и потомство, које завет предака преноси даље, филм одише позитивном енергијом. ■

Д. МАРКОВИЋ

УМЕТНИЧКИ АНСАМБЛ ВС НА МОКРАЊЧЕВИМ ДАНИМА

ПРЕМИЈЕРНО ИЗВОЂЕЊЕ

Уметнички ансамбл Војске Србије „Станислав Бинички“ већ је традиционално присутан на Мокрањчевим данима. На овогодишњим – 42. по реду, који ће бити одржати у Неготину од 14. до 19. септембра, Уметнички ансамбл ће премијерно извести опус песама Властимира Станисављевића Шаренца. Концерт асоцијативног назива „Кршне гране бадема“, предвиђен је за 18. септембар, са почетком у 20 сати, у неготинском Дому културе „Стеван Мокрањац“. Солиста је Славко Николић, тенор.

Од господина Шаренца, аутора текста и музике, сазнајемо да су песме које ће те вечери бити изведене, настајале на трагу Мокрањчеве хармоније, хероике Хајдук-Вељка и садржаја етоса Неготинске крајине. Та три елемента су их суштински одредила и учинила изворним за простор источне Србије.

Текстови су настајали упоредо са музиком, по Аристотеловом предлошку о суштини врхунске уметности, где то двоје, уз покрет – творе врхунац уметничког креирања. Писани су и компоновани од 2003. до 2006. године,

мада су им корени давни и сливају се у прва, детиња искуства аутора, који је са својим оцем хармоникашем на неготинским вашарима упијао мелодију родне крајине. ■

Д. М.

САВЕЗНИШТВОМ ДО ПОБЕДЕ

Пише
Крстан МИЛОШЕВИЋ

После мобилизације, почетком октобра 1912. године, у градовима и селима Србије остали су само старци, жене и деца. На смотри мобилисаних јединица, трећег октобра, трубе су означиле команду „мирно“, а команданти пукова говорили су својим постројеним ратницима о смислу и циљевима предстојеће борбе. После команде за покрет сабље свих команданата биле су усмерене у правцу Косова. Кренуле су дуге колоне Српске војске, одлучне да коначно врате изгубљену слободу српском народу.

Ве јесени навршава се 95 година од историјског догађаја у коме су Србија, Црна Гора, Бугарска и Грчка, за непун месец, бациле на колена некада моћно Отоманско царство, чиме су покидани окови вишевековног ропства. Први пут, после турског освајања Балкана, четири балканске државице, са укупно око десет милиона становника, удружено су се сукобиле са османским завојевачем и оствариле велики успех. Ослабљена и изнемогла Турска није могла да се одупре заједничким снагама балканских савезника. Њена војска претрпела је брз и катастрофални пораз, па је, после Мировног уговора у Лондону, цела територија Турске на простору Европе припала балканским савезницима. Тиме је коначно завршена и борба српског народа против Турске, која је безмало трајала – пет векова.

У ПРЕДВЕЧЕРЈЕ РАТНИХ ЗБИВАЊА

Развој међународних односа у Европи прве деценије 20. века био је крајње неповољан за Србију. После драматичне и крваве смене династија (1903), када се породица Карађорђевић, после 45 година, вратила на престо, уследили су покушаји снажнијег активирања српске политике. Сем осталог, то се односило на стабилизацију и наоружавање војске и ширење железничке мреже. Но, Србија за то није имала потребна материјална средства. У условима подељене Европе, питање набавки за потребе војске изазивало је жучне расправе у Србији (1904–1906). Радикали су сматрали да зајам треба тражити од Француске. Дабоме, европска дипломатија је у зајму видела „средство за јачање утицаја појединих сила према Србији“, па је европски капитал „отпочео огорчену борбу за српско тржиште“, пише Димитрије Ђорђевић. Тако је дошло до оштрог супарништва између аустроугарских, немачких и француских банака и фабрика.

Мобилизација
у Београду

У веома неповољним околностима, које карактерише и велика криза парламентаризма у Србији, отпочео је и Царински рат између Аустроугарске и Србије (1906–1911). Он је изразио све нагомилане противречности између те две земље. Нова „царинска тарифа“, донета у Бечу (1906), укинула је „повлашћени положај“ према Србији из ранијих уговора, који се углавном односио на извоз пољопривредних производа. Том мером Аустроугарска је желела да натера српску буржоазију на капитулацију.

Но, изненадни и нагли трговински прекид са аустроугарским тржиштем, за Србију је био преломни догађај, будући да је до тада 86 одсто српског извоза било оријентисано на тај простор. Да невоља за Србију буде већа, Турска је запретила да ће је зауставити с југа, а и дипломатски односи са Енглеском били су у прекиду због односа владе и краља Петра Првог према завереницима. Српска влада је тако била принуђена „да из одбране пређе у напад“. После силних перипетија и нагодби, Влада је у Паризу закључила зајам од 95 милиона франака ради набавке наоружања, првенствено топова, чиме је коначно решено чувено „топовско питање“ (новембар 1906). Српски извоз је кренуо преко Турске према Солуну и Дунавом према Црном мору. Убрзо је Србија пребродила кризу и пронашла нова тржишта. Тиме је политика Аустроугарске доживела неуспех, а углед Србије је знатно порастао.

У време Царинског рата Аустроугарска је извршила анексију Босне и Херцеговине (1908). Током анексионе кризе умало није дошло до оружаног сукоба, јер је циљ анексије био да политички, економски и војностратешки трајно обезбеди Аустроугарској поседе на Балкану и Јадрану, трајно разбије југословенски покрет који се почео организовати ширити и усмеравати према Србији. Разумљиво, анексија је изазвала бурно реаговање у Европи, а понајвише у Србији. „Протестне поворке испуњавале су београдске улице, аустроугарске заставе су спаљиване широм земље, народ је био спреман да загази у рат“, пише Д. Ђорђевић, а аустроугарски посланик, барон Форгач, закључује: „Сви су спремни да гину...“.

Анексиона криза допринела је да Србија некако разреши и сукоб са Црном Гором, настао поводом чувене „бомбашке афере“ (1907). Наиме, односи две државе били су тада крајње заоштрени, па су прекинати и дипломатски односи. Но, анексија БиХ и опасности које су са њом дошле, поново су их зближиле.

У критичном периоду те кризе Немачка је упутила ултимативни захтев Русији да призна анексију БиХ. Неспремна за рат, царска влада Русије дала је тражену изјаву. Тиме је скршен и српски отпор анексији, па је српска влада 31. марта 1908. морала дати изјаву „да прихвати анексију БиХ, да ће променити своју политику према Аустроугарској, да ће вратити војску у стање у коме се налазила у пролеће 1908, да ће распустити сва добровољачка удружења основана у Србији...“ Дабоме, то је значило потпуну капитулацију Србије. „Влада је била приморана да призна пораз“, писао је барон Форгач.

■ БАЛКАНСКИ САВЕЗ

Последице кризе парламентаризма у Србији, Царинског рата, Младотурске револуције и анексионе кризе, биле су злокобне и судбоносне за даљи мир у Европи. Ти догађаји су оставили дубок траг у европским оквирима и продубили подвојеност великих сила. Посматрани у историјским релацијама, са дистанце од једног века, они су били велика прекретница у правцу долазећих сукоба на Балкану, Европи и свету. У сплету интереса, који су у историји добили назив *Источно питање*, посебно су на попришту борбе биле Аустроугарска и Русија.

Неповољан развој међународних односа принудио је балканске државе да убрзају стварање Балканског савеза, који је отпочео у јесен 1911. године. Од многих сила које су се противиле развоју Србије, као и балканских држава уопште, Турска је била најслабија. Она је била „болесник“ коме су „одбројани дани“. Но, у решавању „турског питања“ Србија се, сем Европе, суочавала и са осталим балканским државама заинтересованим за „турско наслеђе“. Оно се могло решити искључиво сарадњом и споразумом свих заинтересованих

страна. Србија, највише угрожена аустроугарским притиском са севера и запада, поставила је себи два спољнополитичка циља: придобити и везати Русију за политику балканског споразума и „убедити“ балканске државе за савез, посебно Бугарску. То одређење било је суочено са бројним потешкоћама. Сем осталог, Бугарска се својим положајем налазила у руској интересној сфери, а између Србије и Бугарске тињао је спор око „права“ на поделу Македоније.

Од времена анексионе кризе Русија се вратила на Балкан и отпочела рад на зближавању балканских народа. Имајући подршку Русије и Антанте, српска влада је тежиште своје делатности пренела на придобијање Бугарске. Преговори између те две државе имали су највише тешкоћа, јер су обе стране инсистирале на истим територијама. Први бугарски предлог предвиђао је да њој припадне највећи део Македоније, а Србији је нуђено подручје око Скопског санџака. Српски преговарачи су били незадовољни тим, па су затражили територију до Брегалнице, са градовима Скопље, Велес, Прилеп, Кичево и Пореч. После консултација са краљем Фердинандом, бугарски председник Гешев састао се са српским председником Миловановићем. Због бојазни од Аустроугарске, тај састанак је тајно одржан 11. октобра 1911. у железничком вагону на прузи од Београда до Лапова. Ту је дошло до начелног споразума, без улажења у разграничење у Македонији. Напокон, после пет месеци неизвесних, често условљаваних и прекиданих преговора, 13. марта 1912. потписан је Уговор о пријатељству и савезу између Србије и Бугарске. Уговор је имао тајни додаток и Војну конвенцију.

Према Уговору, Србији је требала да припадне „неспорна зона источно од Родопа и реке Струме“. Обе стране су се обавезале да „приме као дефинитивну границу ону линију за коју Њ. В. Руски цар буде нашао да најбоље одговара интересима уговорене стране“. Тиме су српска и бугарска влада „разграничиле“ сферу у Македонији.

После тога Бугарска је обновила контакте са Грчком. Две земље су се одрекле захтева око поделе Македоније, па је крајем маја потписан бугарско-грчки уговор о савезу. Пред сам почетак војних операција, 5. октобра, закључена је и Војна конвенција, без претходног разграничења у Македонији. У преговорима између Србије и Грчке успостављени су савезнички односи и изражена обострана решеност за рат против Турске.

Црна Гора и Бугарска закључиле су усмени споразум о заједничким војним операцијама против Турске септембра 1912. године. И назад, преговори између Србије и Црне Горе вођени су на Цетињу, а завршени у Луцерну 27. септембра 1912, када је потписан акт о политичком и војном савезу између те две државе. Тиме је, након једногодишњих преговора, створен Балкански савез, заснован на чврстој решености балканских држава да Турску протерају са Балкана. Створен је огроман политички и војни потенцијал који је у европској штампи тога времена добио назив „седма велика сила“. Једино је Русија знала за целину договора и организацију савеза.

На Балкану је кључало. Рат је био на прагу. Уочи самог избијања рата, велике силе, као „мандатарни“ Европе, упозориле су балканске државице (8. октобра) „да оне неће дозволити промену затеченог територијалног стања на Балкану, без обзира на резултате рата с Турском“. Колективни демарш упућен је Београду, Атини, Софији и Цетињу. Упркос томе, балкански савезници су одлучили да ратују.

■ ПРИПРЕМЕ ЗА РАТ

Непосредно пред отпочињање Првог балканског рата појачан је рад на модернизацији Српске војске. Србија је тада имала само Копнену војску, коју је служио сваки физички способан мушкарац од 18 до 50 година старости. Делила се на Народну војску и Последњу одбрану. Народна војска је обухватала војне обвезнике од 21. до 45. године старости, а делила се на три позива. Последњу одбрану чинили су младићи од 18. до 21. године и старији људи од 45 до 50 година. Од првог и другог позива образована је оперативна војска, а остали су коришћени за заштиту државне границе и обезбеђење важних објеката.

Војвода Радомир Путник

Упоредо са модернизовањем организације, формације и наоружања, пажња је посвећена и образовању старешинског кадра. Већина пензионисаних официра, раније „непожељних“, била је реактивирана. То је учињено и са Живојином Мишићем, који је постављен за помоћника начелника Генералштаба, генерала Радомира Путника. Корак по корак, примирене су размирице међу официрским групама „Црне руке“ и „Беле руке“. Први позив (85 одсто снага) опремљен је одећом и логорском опремом, док је остали део војске пошао у рат у својој сељачкој обући и одећи. Србија је тада имала око 2.922.000 становника и могла је да исхрани своју војску (око 350.000 људи).

Рат против Турске, српског вековног угњетача, био је у војсци и народу веома популаран. Српски народ је био спреман на велике жртве. У својим „Успоменама“ Сотир Аранђеловић то овако описује: „Месец октобар почиње, и уместо, да се по селима и у грађанству воде разговори о прибирању летине, коју је донела 1912, да трговци воде рачуна о трговачким пословима и да чиновништво после летњих врућина прегне на интензивнији посао... а оно... само се воде разговори о наступајућем рату, о припремама за рат... Сви мисле на рат и о њему, а скоро никога ниси могао приметити да је услед тога замишљен, туробан, зловољан“. Даљи развој ситуације показао је да је Србија била релативно добро припремљена за рат, боље од осталих савезника.

Турски државници дуго нису веровали да је могућ савез између Србије и Бугарске. Да би заплашила своје суседе који су се „грозничаво припремали“, Турска је 24. септембра наредила мобилизацију десет својих европских дивизија, а затим онемогућила транспорт артиљерије из Солуна, коју је Србија купила у Француској. Но, када су балкански савезници објавили мобилизацију, а потом 13. октобра упутили Турској ноту са својим захтевима, Турска се одлучила да уђе у рат.

Начин на који је спроведена мобилизација војски балканских савезника задивила је цео свет. Генерал Радомир Путник, српски војни министар, однео је 30. септембра краљу на потпис Указ о мобилизацији, а после повратка у Генералштаб, објавио је: „Његово Величанство краљ Петар Први наредио је мобилизацију првог, другог и трећег позива Народне војске и Последње одбране. Први дан мобилизације је 20. септембар (3. октобар по новом календару – прим. аут.)“.

Усталасала се Србија. „Тишину ведре и звездане ноћи прекинула су звона са свих цркава у Србији, убрзо су се зачули и плотуни прангија са узвишења, бубњеви, добоши. Запаљене су велике буктиње на брдима ...“ (Б. Ратковић).

■ НИ ТРАГА ОД ЛЕЛЕКА

О току и трајању мобилизације остало је доста забелешки хроничара, извештача, учесника, историчара. Ево само неких примера.

Београд, 6. октобра: у уредништво „Политике“ ушла је једна стара, сиротињски одевена жена. Она је отресито замолила: „Господине, имала сам два сина. Обојица су као комите погинули. Више никога немам, али могу једно. Нађите ми некога да га опремим и да га као мајка у борбу испратим. Одужиће ми се ако мојим синовима запали свеће тамо доле испод Куманова ...“

Лесковчанин Сотир Аранђеловић у својим „Успоменама“ пише: „Сва су три позива мобилисана, те настаје радост и поздрављање, да се ни замислити не може, да ће све ово у рат, где се животи губе, већ да се иде у сватове ...“

Пуковник Јован Наумовић, дочарао је мобилизацију и испраћај Другог пешадијског пука „Књаз Михаило“ у Прокупљу: „На лицима видиш роздраганост, из очију читаш понос... људи са Запања, из Јобланице, са врхова Копаоника... оставише све: рало, кола, овце, говеда, воћњаке кукурузе, шареницу и упртачу на леђа, неколико грошева и

комад хлеба, збогом, па хајд у команду...“ Тако је било у целој Србији.

У оно време говорило се „оде војска на границу“, а не „оде војска у рат“. На мобилизацијско место нису долазили само војни обвезници, већ цела њихова фамилија. „Отац је испраћао сина, деда је испраћао унука и сина, син и унук су испраћали оца и деду... жене су испраћале своје мужеве, очеве, синове, унуке... ни трага од лелека и јаука...“, казује Димитрије Драшковић.

У то време Јеша Симић, извештач из Цариграда, пише: „Порта се одједном нашла у положају који није никада очекивала... Ипак, убрзо је увидела да нема силе која би могла раскинути Балкански савез“. Остала јој је само неуспешна нада у Грчку, којој је све обећавано, наравно на штету Срба и Бугара. У муслимански народ бачена је ватра верског фанатизма: „Кроз све крајеве Стамбола одјекнуло је позив за борбу против ђаура“. Хроничари су забележили да су „десетине хиљада душа урлале и беснеле, предвођене хоџама, који су цитатима из Корана позивали муслимане у свети рат“.

■ МОБИЛИЗАЦИЈА

Тешки услови мобилизације принудили су турску Врховну команду да изврши бројне промене у организацији ратних јединица. Уместо у редифске корпусе, редифске дивизије укључиване су у низамске корпусе. Због тога је турска Врховна команда у Македонији мобилисала тек нешто више од пола предвиђеног састава (око 65.000 људи). Према оцени турских историографа, истинске припреме за ратни окршај са „накострешеним“ малим балканским земљама започеле су исуви-

Српска војска прелази границу

ше касно. Било је то време када су се на Истамбул „сручиле“ бројне ноте великих сила и балканских земаља у виду ултиматума са понижавајућим условима, које Османлијска империја није могла прихватити.

У већини пукова Српске војске сви војни обвезници дошли су већ првог и другог дана мобилизације. Сем мирнодопских 20.000 војника, мобилисано је још око 335.000 људи, око 50.000 коња, више од 42.000 волова, око 21.000 кола. Био је то невиђен напор за привреду пољопривредне земље каква је била Србија. Брзина и начин на који је мобилисана Српска војска изненадили су Турску, а задивили савезнике Србије и цео свет.

Мобилизација Црногорске војске објављена је 1. октобра. Црна Гора је мобилисала око 35.600, а Бугарска око 375.000 људи. У Грчкој је, не рачунајући флоту, мобилисано око 108.000 људи, а Турска је мобилисала само око 300.000 војника, што је половина предвиђеног броја.

После мобилизације, у градовима и селима Србије остали су само старци, жене и деца. Трећег октобра трубе су означиле команду „мирно“. На смотри мобилисаних јединица, команданти пукова говорили су својим ратницима о смислу и циљевима борбе, кличући „Косово освета“. После команде за покрет „сабље свих команданата су усмерене у правцу Косова, средишту српске средњовековне државе, и дуге колоне Српске војске су кренуле, одлучне да врате изгубљену слободу српском народу ... Напред, уз звуке фанфара, команданти пукова на коњима, иза њих заставници са високо уздигнутим заставима. Народ је одушевљено поздрављао своје ратнике“, пише Б. Ратковић. Тако је, након спроведене мобилизације, 7. октобра отпочела планска концентрација Српске војске на јужном граничном фронту. ■

(Наставак у следећем броју)

ДОГОДИЛО СЕ...

16. септембар 1908.

Споразумом између Аустроугарске и Русије окончана је Анексиона криза. Договорено је да се Аустроугарска не противи отварању Босфора за руске бродове, а Русија аустроугарској анексији Босне и Херцеговине. Русија и Србија су, под притиском Аустроугарске и Немачке, марта 1909. признале анексију.

17. септембар 1918.

После тродневне офанзиве, Прва и Друга српска армија су, уз помоћ две француске дивизије, пробиле Солунски фронт, што је било одлучујуће за слом Централних сила у Првом светском рату.

17. септембар 1944.

Спуштањем британских падобранаца код града Арнхема у Холандији, почела је операција „Маркет Гарден“. Циљ операције био је да се успостави мостобран на реци Рајни и омогући савезницима продор северно од Рура. Међутим, Немци су се докопали планова, разбили Британце и припремили противофанзиву у Арденима.

18. септембар 1931.

Јапан је започео рат са Кином нападом на Манџурију (североисточна Кина) и убрзо ју је окупирао. Јапан је ту област прогласио државом под својим протекторатом и назвао је царевином Манџуко.

18. септембар 1851.

Изашао је први број „Нјујорк тајмса“, дневника који је основао Хенри Џервис Рејмонд.

18. септембар 1944.

После тешких борби, америчке оклопне јединице, под командом генерала Џорџа Патона, заузеле су луку Брест, значајно војно поморско упориште у северозападној Француској.

19. септембар 1914.

Почео бој на Мачковом камену, на планини Јагодњи. После четвородневних даноноћних борби, у којима је погинуло око 800 Срба и 1.200 непријатељских војника, надмоћне аустроугарске трупе принудиле су на повлачење српске снаге. У борби прса у прса погинуо је и командант Четвртог пешадијског пука потпуковник Душан Пурић.

20. септембар 1916.

Престолонаследник Александар Карађорђевић донео Уредбу о војном телеграфу. Тиме је веза постала самосталан род војске и тај датум је одређен за Дан везе.

20. септембар 1990.

Парламенти Источне и Западне Немачке потврдили су уговор о уједињењу двеју држава.

21. септембар 1992.

Мексико и Ватикан успоставили су пуне дипломатске односе после прекида који је трајао 130 година.

21. септембар 1846.

Рођен је српски политичар и писац Светозар Марковић, оснивач социјалистичког покрета у Србији и први теоретичар реализма у српској литератури. Покренуо је 1871. први социјалистички лист на Балкану „Раденик“.

24. септембар 1941.

Владе 15 земаља, међу којима и влада Краљевине Југославије, потписале су на конференцији у Лондону Атлантску повељу. Тај документ је касније послужио као основа Повеље УН.

26. септембар 1860.

Умро је српски кнез Милош Обреновић, вођа Другог српског устанка, кнез Србије од 1815. до 1839. и од 1958. до смрти.

28. септембар 1932.

На основу Уредбе министра Војске и морнарице Краљевине Југославије почело је формирање Барутанског батаљона у Заводу „Обилићево“. Тај датум је касније одређен за Дан јединица АБХО.

28. септембар 1978.

Умро је папа италијанског порекла Јован Павле Први, поглавар римокатоличке цркве само 33 дана. Његове идеје, изложене на почетку понтификата, веома су узнемириле ватиканску курију. Умро је под неразјашњеним околностима.

28. септембар 1970.

Умро је египатски државник Гамал Абдел Насер, шеф државе од 1956, творац модерног Египта и један од оснивача покрета несврстаних.

28. септембар 1949.

Москва је једнострано отказала Уговор о пријатељству и узајамној помоћи СССР-а и Југославије, што су потом следиле и остале земље „социјалистичког лагера“.

28. септембар 1914.

Умро је српски композитор и музички педагог Стеван Стојановић Мокрањац, члан Српске краљевске академије и хоровођа Београдског певачког друштва. Основао је Српску музичку школу и Београдски гудачки квартет.

29. септембар 1941.

У Москви је почела конференција СССР, САД и Велике Британије, на којој су Вашингтон и Лондон условили помоћ слањем британских дивизија на источни фронт и стварањем ваздухопловне базе САД у Сибиру, што је Москва одбила.

29. септембар 1994.

Министри одбране чланица НАТОа, на састанку у Севиљи, одлучили да Алијанса појача ваздушне нападе на положаје босанских Срба.

30. септембар 1912.

Србија и Бугарска објавиле су мобилизацију за рат против Турске. Први балкански рат, који је трајао до маја 1913, и у којем су се против Турске бориле и Грчка и Црна Гора, завршен је ослобађањем балканских народа од турске власти.

30. септембар 1915.

Српски артиљерац Ратомир Рака Лутовац, ватром из свог топа, оборио је изнад Крагујевца један немачки авион. Било је то прво обарање непријатељског авиона са земље. Од 1994. тај дан се обележава као Дан артиљеријско-ракетних јединица ПВО.

30. септембар 1876.

Рођен је српски писац, позоришни критичар и дипломата Милан Ракић, члан Српске краљевске академије, председник српског ПЕН клуба.

30. септембар 1949.

Окончан је берлински „ваздушни мост“, успостављен после совјетске блокаде Западног Берлина крајем јуна 1948. године.

30. септембар 1918.

Бугарска армија је капитулирала, пошто је на границе Бугарске избила српска војска која је, после пробоја Солунског фронта, пресекала бугарске трупе на два дела и потпуно их сломила.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

ДАРОВИТИ

Сиромаша даровит човек, шта све тај не мора издржати у животу?! И још га сматрају „срећним“, не имајући ни најмању свест о томе како он, у ствари, живи.

Пре свега – повећано је време прохтева... Свако себе сматра достојним да очекује и захтева оно највише. Заправо, још нико не зна шта се у њему ствара, на шта може изаћи та „талентованост“. Али, сироти дечко је већ искусио несрећну славу – већ су му рекли да је он „надарен“; и нико не жели ни помислити на то да свака „надареност“ има своју меру и своје посебне границе, да свака надареност јесте, у извесном смислу, ограниченост. Још као дете даровитог човека муче, терају на рад, загорчавају му живот, прате га у стопу, ислеђују.

Затим из њега ваља да се издејствује нешто „посебно“. Нама, осталим, обичним људима, остаје да живимо лако: да други од нас добијају нешто корисно – и то је доста, остало нико и не смомиње. А даровит човек се увек налази у опасности да се „осрамоти“. Он је увек у непријатном положају невољеног обмањивача: као да је обећао „Бог-зна-шта“ и мора да одржи обећање. Целог свог живота он себе види пред том дилемом: или највеће достигнуће – или „срам“. И не зна кад ће и како стећи спокој.

Он са своје стране уопште не зна како то да се сви људи околу према њему односе скептично и иронично, злобно и злурадо. Као да их је на неки начин увредио и растужио; као да им његов неуспех прибавља некако чудно задовољство; као да су их унапредили у служби, или, у крајњем случају, да су им намазали мало меда на црни хлеб свакодневнице. Као да му већина немо шапће: „Шта, ти си још овде? Кад ћеш већ једном нестати, досадњаковићу?“ Он на сваки начин мора себи сугерисати да је то само његова уобразиља, лака манија гоњења, да су сви према њему предусетљиви и љубазни. Али, то не помаже. И он је у праву: па ми, обични људи, одлично умемо надахнутоме човеку загорчати колач живота и закисити му вино насладе у бокалу. Јер, његово „осећање преимућства“ просто је неподношљиво, а његова „самоумишљеност“ прелази све могуће границе. Није ли то истина?..

Уз то, на њега су уперени сви погледи; сви желе о њему да сазнају што више; колико новаца зарађује, где излази, како се понаша, нема ли љубавних авантура са стране... За нас, обичне људе, он је предмет разговора, сплетки; ради тога они даровити, незаштићени истакнути људи и постоје: да бисмо ми могли да задовољимо нашу потпуну радозналост и да се забавимо на њихов рачун.

Уз то, у све ово мешају се завист супарника, злобни погледи колега – то је, једноставно речено, атмосфера која окружује даровитог човека у раду, где се по правилу сматра: „Твој успех је – мој неуспех, твој промашај је – мој процват...“

А ако њега, јадног даровитог човека, посете још и све наше танталске муке: чама, несаница, бриге, неуспеси, оговарања, болест и сиромаштво; ако се неко још, уз то, на њега испизми због случајне сузе у очима, тада... зар тада његова чаша није препуна? Кома, у ствари, тада треба утеха – даровитом или недаровитом човеку?

О, када би се наше срце могло ослободити зависти! ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге „Пред буктавим загонеткама господњим“
Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–30. септембар

Православни

- 21. септембар** – Рођење Пресвете Богородице – Мала Госпојина
- 22. септембар** – Свети праведни Јоаким и Ана
- 27. септембар** – Воздвижење Часног крста – Крстовдан
- 30. септембар** – Свете мученице Вера, Нада и Љубав и мајка им Софија

Јеврејски

- 22. септембар** – Јом кипур
- 27. септембар** – Сукот

СВЕТИ ЈОАКИМ И АНА

Јоаким је био син Варпафира, од колена Јудиног и потомак цара Давида, а Ана, кћи свештеника Матана из колена Левијева из којег је и првосвештеник Арон. Свештеник Матан је имао три кћери: Марију, Сивију и Ану. Марија се удала у Витлејему и родила Јелисавету, мајку светог Јована Крститеља, а Ана се удала у Назарету за Јоакима. Педесет година су Јоаким и Ана живели у браку, али без деце. Били су врло имућни, али скромни и тихи људи који су много довали сиромасима и храму. Под старост су једном отишли у Јерусалим да у храму принесу жртву Богу и тада их је укорио првосвештеник Исахар речима упућеним Јоакиму: „Ниси достојан да се из твојих руку прими дар јер си бездетан.“

Стари људи су се много ражалостили због ових речи па су се опет дали на молитву Богу да и над њима начини чудо као некада Авраму и Сари, и подари им једно дете у старости. Бог им је послао анђела небеског да им објави рођење „кћери преблагословене којом ће се благословити сви народи на земљи и кроз коју ће доћи спасење свету“. И заиста, кроз девет месеци, Ана је донела на свет Свету Деву Марију, мајку Исуса Христа.

Јоаким је доживео до 80, а Ана 79 година. ■

ЈОМ КИПУР

Јом кипур или Јом акипурин је празник помирења, покајања и праштања. Празнује се десетог дана седмог месеца тшрија, а проводи се у храму, у молитви и посту. Тога дана сваки верник носи у себи законе Торе, милосрђе и узвишено осећање заједништва са свим људима. Јом кипур је врхунац и завршетак десетодневног раздобља покајања које почиње на Рош ашана.

Основне мисли Јом кипура јесу кајање, морални оптимизам и широко саосећање за људске патње уопште, посебно за патње Јевреја. Мисао о покајању сматра се једном од најсветлијих поука јеврејства. ■

Повратак српских мотоциклиста са пута око света

ГЛОБУСОМ НА ДВА ТОЧКА

Несвакидашњи подвиг двојице некадашњих и једног активног војног старешине задивило је заљубљенике у екстремне спортове и путовања. Поруке мира и 50 српских застава, расејаних на три континента, остало је као траг једне авантуре.

Када су се 9. септембра увече тројица мотоциклиста зауставила испред Дома Народне скупштине, поздравили су их родбина и стотинак окупљених грађана, колега и пријатеља, који су се њиховом здравом и безбедном повратку са далеког пута надали од 23. јуна, када је експедиција кренула. Старији водник Драган Стојадиновић, Миливоје Мелентијевић и Зоран Ливаја провели су скоро три месеца на близу 30.000 километара дугом путу око земаљске кугле, пролазиви азијски, европски и амерички континент.

Поред тројице авантуриста, чланова клуба екстремних спортова Храбро срце СОКО, логистички део екипе чинили су Горан Васиљевић, Владимир Јовановић и камерман Велимир Нешовић. Зорана Ливаја су пратили и дванестогодишња ћерка Теа и син Борко, који има 16 година. Пут је водио кроз Мађарску, Украјину, Русију, Монголију, Јужну Кореју, са западне на источну обалу Америке, затим кроз Португал, Шпанију, Француску, Италију, Словенију и Хрватску.

Драган Стојадиновић Еди, припадник Специјалне бригаде, објаснио је разлоге измене планиране руте. Превише задржавања приликом транспорта мотоцикала бродовима и администрација у лукама условили су да експедиција не прође кроз Аљаску и Канаду, а због лошег времена нису могли посетити ни Кину. И поред тога, наши „светски путници“ носе веома позитивне утиске, нарочито када говоре о пријему и добродошлицы широм света.

– У Москви смо срели момка, који нам је после петнаестоминутног познанства рекао да ћемо, када будемо пролазили кроз његово место, имати где да спавамо. Иако је његов град удаљен 3.000 километара од Москве, тамо су нас заиста дочекали његови рођаци, одвели нас кућама и угостили. При том нису желели да приме никакав новац – прича Еди и наставља о комичној ситуацији у Сијетлу.

– После повратка са Хаваја, док смо разгледали панораму Сијатла, пришла нам је једна госпођа, вероватно чувши језик, и питала одакле смо. Када је сазнала да смо из Србије, рекла је да често пословно борави у Београду и да веома воли нашу престоницу. На питање чиме се бави, помало уздржано је рекла – „Радим за Хашки трибунал“. „А ми за српску војску!“, одговорили смо. Наравно, уследили су смех и доскочице.

Иако видно уморни, кажу да би се без размишљања упустили у сличан подухват, а поруке мира и 50 српских застава, расејаних на три континента, остало је као траг једне авантуре. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимио Р. ПОПОВИЋ

ФАКУЛТЕТ ЗА МЕНАЏМЕНТ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА

Венизелосова 31 Београд, расписује

КОНКУРС

За припаднике Војске Србије
за упис у школску 2007/2008. годину

На основне академске студије ради стицања цивилне факултетске дипломе у области менаџмента

Упис на I годину

– подофицира, војника по уговору и цивилних лица са средњом стручном спремом

– студената I године Војне академије

Упис на III годину

– официра са завршеном Војном академијом

– студената који су завршили најмање две године Војне академије

– лица са завршеном вишом спремом (војном или цивилном)

На последипломске (мастер) студије

– лица са високом стручном спремом (стеченом у војним или цивилним школама)

– официра са завршеном Командно-штабном школом (уз признавање одређеног броја испита са Командно-штабне школе)

На докторске студије за одбрану докторске дисертације лица која су стекла академски назив магистара наука (војна или цивилна)

На све облике преквалификације и оспособљавања (организовањем курсева и семинара у складу са уговором који је закључен са Националном службом за запошљавање).

Од припадника Војске који не могу похађати редовну наставу формираће се посебне групе (класе) и одредити ментор.

Заинтересована лица могу попунити предписни образац, почевши од 15. септембра 2007, и тако осигурати место у оквиру уписне квоте.

Информације на телефон: 3392 456 и 3392 460

МАЛИ ОГЛАСИ

Сусрет 35. класе ВТВА Рајловац поводом двадесете годишњице од завршетка школовања одржаће се 13. октобра 2007, у Београду, у ресторану „Крушевац“, улица Михајла Богвићевића бр. 5. Информације о сусрету могу се добити од Милутина Јанковића (32-359; 064/1300014) и Зорана Рајића (32-421; 064/8329253).

Прослава 25. годишњице завршетка 25. класе Техничке војне академије одржаће се 22. септембра 2007. године. Информације о детаљима у вези са организацијом сусрета могу се добити од пуковника мр Душана Бобића, дипл. инж. (32-375) и мр Мирослава Јовановића, дипл. инж. (32-365).

Маркетинг 3241-026

ОДБРАНА

ОДБРАНА

ЦЕНОВНИК ОГЛАСНОГ ПРОСТОРА

Магазин „ОДБРАНА“
11000 Београд, Браће Југовића 19
Тел: 3241-026; 3241-009
Телефакс: 3241-363
Жиро-рачун: 840-49849-58

ОГЛАСНИ ПРОСТОР	ФОРМАТ	ЦЕНА
1/1 четврта корична страна	22 x 30 цм	45.000,00
1/1 друга и трећа корична страна	22 x 30 цм	42.000,00
1/1 трећа страна (унутрашња)	19,8 x 26 цм	39.000,00
1/1 остале унутрашње стране	19,8 x 26 цм	31.000,00
1/2 унутрашње стране	19,8 x 13 цм или 9,5 x 26 цм	18.000,00
1/4 унутрашње стране	9,5 x 13 цм	10.000,00
1 цм/ стубац унутрашње стране	1 x 6,3 цм	450,00
1 цм/ 2 ступца унутрашње стране	1 x 13 цм	900,00
1 цм/ 3 ступца унутрашње стране	1 x 19,8 цм	1300,00
Мали оглас за замену стана (до двадесет речи)		250,00
Уступање простора за убацивање прилога		60.000,00

На сваки оглас плаћа се порез на додату вредност (ПДВ) 18 %.
Оглашавање се плаћа унапред, најкасније 5 дана пре изласка броја.

- За више објављених огласа одобравамо попуст 5–15 %, што се регулише закључницом или уговором, и то:
 - за 3–5 огласа – 5 %
 - за 6–8 огласа – 10 %
 - за 9 и више огласа – 15 %
- цене огласа репортажног типа увећавају се за 50 %

■ Оглаци који нису у складу са уређивачком политиком магазина неће бити објављени. Објављивање огласа одобрава директор установе – главни и одговорни уредник магазина „ОДБРАНА“.

■ Материјал за објављивање мора бити достављен најмање седам дана пре изласка броја. Уколико наручилац сам припрема решење рекламне поруке, она мора бити у формату JPEG или TIF. Решење се доставља на дискети или CD-у, а може се послати и на e-mail адресу odbrana@beotel.yu

■ На захтев корисника, у магазин се могу убацити прилози (искључиво штамапани), које је дужан да обезбеди и достави наручилац.

Магазин „ОДБРАНА“ излази
1. и 15. у месецу

Ценовник огласног простора
важи од 1. септембра 2007. године

НОВИНСКИ ЦЕНТАР

ОДБРАНА

ПРЕПОРУЧУЈЕ
КАПИТАЛНО
ИЗДАЊЕ

ЗЕМЉА ЖИВИХ

310116

Аутори: Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан

Угледни аутори Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан написали су текст за репрезентативно издање „ЗЕМЉА ЖИВИХ“ који је дат у двојезичном слогу на српском и енглеском језику. Писан је на темељу потврђених чињеница и поткрепљен до сада необјављиваним историјским документима који појашњавају сложеност теме. Реч је о генези српско-албанских односа у 19. и 20. веку. Корени садашњих (не)прилика дубоки су више од две стотине година и неопходно је добро их изучити како би неке актуелне појаве биле много јасније. Прецизан научни приступ теми, јасна методологија истраживања и свима разумљива писана реч јесу додатне вредности књиге која садржи поуке и за наредне генерације. Благослов за штампање књиге дао је Патријарх српски господин Павле. Књига је врхунски опремљена, у тврдом повезу, смештена у кутију, обима 372 стране, формата 28,3 x 29 цм. Цена књиге је 7.560,00 динара.

Наручбеницу и примерак уплатнице послати на адресу: НЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд.
Књига се може набавити и у нашој књижари – у Београду, Васина 22

НЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд тел: 011/3241-026,
телефакс: 011/3241-363. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЧБЕНИЦА

Наручујем примерака књиге: „ЗЕМЉА ЖИВИХ“

по укупној цени од 7.560,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
2) на кредит у месечних рата (највише 6)
по динара, уз оверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наручбеницу послати доказ о уплати целокупног износа
увећаног за поштарину у износу 200 динара. Купци на кредит достављају
административну забрану (обаразац се добија од НЦ „ОДБРАНА“) оверену
у Војној пошти или предузећу у коме су запослени.
Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац.....
(име, очево име, презиме)

Матични број грађана Број личне карте

издате у МУП

Улица и број

Место и број поште Телефон

Датум Потпис наручиоца

Именовани је стално запослен у
(назив ВП или предузећа)

Улица и број

телефон Место и број поште

МП Овера овлашћеног лица

